

**DEMOKRATİK BİR TASARIM YÖNTEMİ
OLARAK KULLANICI KATILIMLI MODELİN
KAMUSAL MEKÂNLAR ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ:
KARABÜK VALİLİK BİNASI ÖRNEĞİ**

Semih ÖZER

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Beyza ONUR**

**DEMOKRATİK BİR TASARIM YÖNTEMİ OLARAK KULLANICI
KATILIMLI MODELİN KAMUSAL MEKANLAR ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ:
KARABÜK VALİLİK BİNASI ÖRNEĞİ**

Semih ÖZER

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Beyza ONUR**

**KARABÜK
Mayıs 2022**

Semih ÖZER tarafından hazırlanan "DEMOKRATİK BİR TASARIM YÖNTEMİ OLARAK KULLANICI KATILIMLI MODELİN KAMUSAL MEKÂNLAR ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ: KARABÜK VALİLİK BİNASI ÖRNEĞİ" başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğretim Üyesi Beyza ONUR

Tez Danışmanı, Mimarlık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği ile Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. 23/05/2022

Unvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan: Doç. Dr. Hilal AYCI (GÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Beyza ONUR (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Bahar Sultan QURRAIE (KBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

“Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.”

Semih ÖZER

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

DEMOKRATİK BİR TASARIM YÖNTEMİ OLARAK KULLANICI KATILIMLI MODELİN KAMUSAL MEKÂNLAR ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ: KARABÜK VALİLİK BİNASI ÖRNEĞİ

Semih ÖZER

**Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı**

**Tez Danışmanı:
Dr. Öğretim Üyesi Beyza Onur
Mayıs 2022, 144 sayfa**

Toplumların demokratik bir ortamda var olma talepleri, mimarlık alanında yeni yöntem ve yaklaşımlara duyulan ihtiyaçları ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada, tasarım alanında demokratik bir süreç olarak kabul gören kullanıcı katılımlı modelin bir kamusal mekân üzerinden yeniden düşünülmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu noktadan hareket eden çalışmada, öncelikle kamu, kamusal mekân ve kamusal yapı kavramları açılmış ve ideal kamusal olgusunun yaratılması için kullanıcı katılımıyla karar alma süreçlerinde demokratik bir ortamın gerekliliği vurgulanmıştır. Kullanıcı katılımlı modelin uygulandığı çalışmada, Karabük Valilik Binası ele alınmıştır. Karabük Valilik Binası ilk olarak, Karabük Belediyesi'nin bir belediye binası üretilmesi için açtığı proje yarışması aracılığıyla yapılmıştır. Ancak günümüzde Valilik binası olarak işlevini sürdürmektedir. Mimari proje yarışması yoluyla belediye hizmeti için üretilmiş bir tasarımın, farklı işlevdeki bir yapıya dönüşmesi durumunda işlevsel sorunların oluşacağı argümanı, Karabük Valilik binası çalışmanın kapsamına alınmış ve kullanıcı katılımının olduğu bir ortamda yapının yeniden nasıl

yorumlanacağı incelenmiştir. Bu incelemeyi yapabilmek için yapının kullanıcılarına yönelik anket uygulanmıştır. Böylece, kentlinin yaşantısını şekillendiren kamusal mekânların ideal tasarımına ilişkin durumlar saptanmış ve demokratik bir ortamda katılımcıların önerileri ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca, Karabük Valilik Binası örneğinin Karabük'ün mimarlık ortamında yerel otoritenin kendi inisiyatifini ortaya koyduğu örneklerden biri olduğu da gözlenmiştir. Bu nedenle çalışmada, yerel otoritelerin ideolojilerinin baskın olduğu ortamlar yerine katılımcıların varlığında gerçekleşen tasarım kararlarıyla, mekân ve kullanıcı arasındaki uyumun daha nitelikli ve sürdürülebilir olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu, Kamusal Mekân, Tasarım, Kullanıcı Katılımlı Tasarım

Bilim Kodu: 80112

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

EVALUATION OF THE USER PARTICIPATION MODEL AS A DEMOCRATIC DESIGN METHOD ON PUBLIC SPACES: THE CASE OF KARABÜK GOVERNORSHIP BUILDING

Semih ÖZER

**Karabük University
Institute of Graduate Programs
Department of Architecture**

Thesis advisor:

Assist. Prof. Dr. Beyza Onur

May 2022, 144 pages

The demands of societies to exist in a democratic environment have revealed the need for new methods and approaches in the field of architecture. In this study, it is aimed to rethink and evaluate the user-participation model, which is accepted as a democratic process in the field of design, through a public space. From this point of view, in the study, first of all, concepts such as public, public space and public structure were opened and the necessity of a democratic environment in decision-making processes with user participation was emphasized in order to create the ideal publicity phenomenon. In the thesis, in which the user-participation model was applied, Karabük Governor's Building was taken as case study. The Karabük Governor's Building was first built through the competition held by the Karabük Municipality to produce a municipal building. However, it continues to function as the Governor's Building today. With the argument that functional problems will arise if a design produced for the function of a municipal building through an architectural project competition turns into a structure with a different function, the Karabük Governor's Building was

included in the scope of the study and how the building would be reinterpreted in an environment with user participation was examined. In order to make this review, a survey was conducted for the users of the Karabük Governor's Building. Thus, the situations regarding the ideal design of public spaces that shape the life of the citizens were determined and the suggestions of the participants were revealed in a democratic environment. It has also been observed that the example of the Karabük Governor's Building is one of the examples in the architectural environment of Karabük, where the local authority reveals its own initiative. For this reason, in the study, it is thought that the harmony between the space and the user will be more qualified and sustainable with the design decisions made in the presence of more democratic and transparent environments instead of the environments where the ideologies of the local authorities are dominant.

Keywords: Public, Public Space, Design, User-Participated Design

Science Code: 80112

TEŐEKKÖR

Bu tezin oluşumunda katkılarını ve hoŐgÖrüsünü esirgemeyen, çalışmanın her aşamasında fikirleriyle bana yol gÖsteren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Beyza ONUR'a çok teŐekkÖr ederim. Ayrıca tez savunma jürisinin değerli üyeleri Doç. Dr. Hilal AYCI ve Dr. Öğr. Üyesi Bahar Sultan QURRAIE'ye teŐekkÖrü borç bilirim.

Bunun yanında, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca emeği geçen tüm hocalarım ile maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda olan başta annem ŐENGÖL ÖZER'e ve babam olmak üzere tüm aileme, desteklerini esirgemeyen dostlarıma teŐekkÖr ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM TANIMI, AMAÇ VE KAPSAM.....	1
1.2. TEZİN YÖNTEMİ VE LİTERATÜR TARAMASI.....	4
BÖLÜM 2	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE: KAMU–KAMUSALLIK-KAMUSAL MEKÂN..	7
2.1. KAMU VE KAMUSAL KAVRAMLARI.....	7
2.1.1.Liberal Söylemde Kamusallık Düşüncesi	9
2.1.2. Neo-liberalizmde Kamusallık Düşüncesi	11
2.1.2.1. Agnostik ve Birleşimsel Model	13
2.1.2.2. Habermas’ın Kamusal Model Söylemi	15
2.1.2.3. Karşıt Kamusal Alan Modeli: Proleter Kamusal Model Söylemi	17
2.2. KAMUSAL MEKÂN	19
2.2.1.Tarihsel Süreçte Kamusal Mekân	21
2.2.1.1. Antik Çağda Kamusal Mekân.....	21
2.2.1.2. Orta Çağda Kamusal Mekân.....	24
2.2.1.3. On dokuzuncu Yüzyılda Kamusal Mekân	25
2.2.1.4. Günümüzde Kamusal Mekân	29

	<u>Sayfa</u>
BÖLÜM 3	32
KAMUSAL MEKÂN VE MİMARLIKTA KATILIMCI TASARIM	32
3.1. KATILIM KAVRAMI.....	32
3.1.1. 1960'lı Yıllarda Gelişen Katılım Düşüncesi	33
3.1.2. Çoğulculuk, Çoğunculuk ve Sözde Katılım	41
3.1.3. Arstein Katılım Merdiveni ve Katılım Düzeyi.....	47
3.2 MİMARLIKTA KATILIMCI TASARIM.....	53
3.2.1. Katılımcı Mimari Tasarımda Roller	55
3.2.1.1. Tasarımcılar.....	56
3.2.1.2. İdareler	57
3.2.1.3. Kullanıcılar	57
3.3 MİMARLIKTA KATILIMCI TASARIM ÖRNEKLERİ	61
3.3.1. Davidson İlköğretim Okulu.....	62
3.3.2. Place Au Chagement Halk Bahçesi	67
3.3.3. Düzce Beyköy Umut Evleri projesi	69
BÖLÜM 4	76
KARABÜK VALİLİK BİNASININ KATILIMCI TASARIM YÖNTEMİYLE YENİDEN DÜŞÜNÜLMESİ	76
4.1. Alan Çalışmasının Amacı	76
4.2. Çalışma Kapsamını Oluşturan Alanın Özellikleri.....	77
4.3. Anketin Oluşturulması ve Anket Analizleri.....	92
4.3.1. Çalışma Alanındaki Kentlinin Demografik Özellikleri.....	94
4.3.2. Çalışma Alanındaki Kentlinin Görüş ve Önerileri	96
4.4. Bölüm Değerlendirmesi	124
BÖLÜM 5	129
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	129
KAYNAKLAR	133
EKLER.....	139
ÖZGEÇMİŞ	144

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1 Aristo'ya göre kamusal alanın özellikleri.	8
Şekil 2.2. Polis alanını sınırları ve özgürlük alanı	14
Şekil 2.3. Atina Agorasında kamusal yaşantı.....	21
Şekil 2.4. Sunderland Köprüsü.....	24
Şekil 2.5. Londra'daki ilk fuar yapısı Crystal Palace	25
Şekil 2.6. Le Corbusier'in tasarladığı kentsel yerleşimi kamusal yaşantı	26
Şekil 2.7. Hiberseimer'in geliştirdiği kentsel yerleşimi kamusal yaşantı.....	27
Şekil 3.1. Lefebvre'e göre soyut mekân ve somut mekân	35
Şekil 3.2. Kamusal katılım ve topluluk katılımı	38
Şekil 3.3. Kamusal katılım ve topluluk katılımı arasındaki karşılaştırmalar ..	39
Şekil 3.4. Modern sonrası tasarımcı mimaride katılım düzeyi	40
Şekil 3.5. Fransız bir öğrencinin hazırladığı poster	42
Şekil 3.6. Arstein'in katılım tipoloji merdiveni	45
Şekil 3.7. Arstein'in katılım tipoloji merdivenin katılım düzeyi	46
Şekil 3.8. Katılımcı tasarımda kullanıcı katılımının hedefleri	51
Şekil 3.9. Afrassiabi'ye göre katılımlı tasarım şeması ve roller arasındaki ilişki.....	55
Şekil 3.10. Katılımcı Tasarımda kolaylaştırıcı faktörlerin karşılaştırılması	57
Şekil 3.11. Davidson İlköğretim Okulundan görünüşler	59
Şekil 3.12. Davidson İlköğretim Okulu'nun katımlı süreçle tasarımcı grup tarafından hazırlanan plan önerisi	61
Şekil 3.13. Uygulama sonrası Davidson İlköğretim Okulu'nun katılımlı sürecini vurgulayan gazete haberleri.....	62
Şekil 3.14. Place Au Changement	63
Şekil 3.15. Place Au Changement halk bahçesinden kullanıcı çalışmaları.....	64
Şekil 3.16. Place Au Changement halk bahçesi hakkında kullanıcı ile yapılan etkinlikleri	65
Şekil 3.17. Düzce Umut Evleri proje alanı arazisi	67
Şekil 3.18. Düzce Umut Evleri proje atölye çalışmaları.....	68
Şekil 3.19. Düzce Umut Evleri proje atölye çalışmaları.....	69

Sayfa

Şekil 3.20.Düzce Umut Evleri projesi vaziyet planı çalışmaları	70
Şekil 3.21.Düzce Umut Evleri projesi kat planı çalışmaları	70
Şekil 4.1. Karabük Belediye Binası yarışmasında 1.olan yarışma projesi.....	75
Şekil 4.2. Karabük ilinin yıllara göre gelişim yönü	78
Şekil 4.3. Karabük ilinin yeşil mahalle sınırı ve çeperi	80
Şekil 4.4. Karabük ilinden yeşil mahalleye erişim ve otobüs durakları	81
Şekil 4.5. Yeşil mahalle arazi çevresi 10:00-19:00 yaya yoğunluğu	83
Şekil 4.6. Yeşil mahalle arazi çevresi 19:00-00:00 yaya yoğunluğu	84
Şekil 4.7. Yeşil mahalle arazi çevresi 19:00-00:00 aydınlanma düzeyi.....	85
Şekil 4.8. Yeşil mahalle arazi çevresi zemin kat işlev şeması	86
Şekil 4.9. Yeşil mahalle arazi çevresi dolu boş haritası	87
Şekil 4.10. Yeşil mahallede yeşil doku analizi	87
Şekil 4.11. Anketi katılan katılımcıların demografik özellikleri.....	91
Şekil 4.12. Anketi katılan katılımcıların yapının konumunun kamusal kullanımına ilişkin düşüncesi	93
Şekil 4.13. Yapının belediye binası işlevinde kullanılmamasına ilişkin düşünceler	94
Şekil 4.14. Katılımcıların yapının belediye binası işlevinde kullanılmamasına yönelik düşüncesi.....	94
Şekil 4.15. Ankete katılan katılımcıların yapının farklı işlevde yapılara dönüştürülmesine karşı düşüncesi.....	95
Şekil 4.16. Katılımcıların yapının yarışma kültürü ile yapılmasının doğruluğuna ilişkin düşünceleri	95
Şekil 4.17. Katılımcıların yapıya erişim imkânı ile ilgili düşünceleri	96
Şekil 4.18. Yapı için seçilen alan tercihleri.....	97
Şekil 4.19. Yapının çevresi ile olan ilişkisi ait katılımcı tercihleri	98
Şekil 4.20. Yapının çevresi ve gündelik hayatı desteklemesine ait katılımcı terahleri	98
Şekil 4.21. Yapının farklı yapılara dönüştürülmesine ilişkin katılımcı değerlendirmeleri	99
Şekil 4.22. Yapının iç mekân konforuna ait katılımcı değerlendirmeleri	100
Şekil 4.23. Yapının sirkülasyonuna ait katılımcı değerlendirmeleri.....	101
Şekil 4.24. Yapının doğrultusu ve araziye yerleşimine yönelik katılımcı değerlendirmeleri	101

Sayfa

Şekil 4.25. Yapıya ait yaklaşım kararlarına ilişkin katılımcı değerlendirmeleri	102
Şekil 4.26. Yapının günümüz şartlarına sunduğu yenilikçi çözümlere ait katılımcı değerlendirmeleri	103
Şekil 4.27. Açık alan düzenlemesine yönelik katılımcı değerlendirmeleri.....	103
Şekil 4.28. Yapı adasının gece gündüz kullanımı ile ilgili katılımcı değerlendirmeleri	104
Şekil 4.29. Yapının işlevselliği ile ilgili katılımcı değerlendirmeleri	104
Şekil 4.30. Yapının kent dokusu ve mimarisi ile ilgili uyumuna yönelik katılımcı değerlendirmeleri	105
Şekil 4.31. Yapının genel görünümü ile ilgili katılımcı değerlendirmeleri	105
Şekil 4.32. Yapının konumunu ilişkin katılımcı önerileri	106
Şekil 4.33. Yapının doğrultusu ve yönelişi ilgili seçenekler.....	107
Şekil 4.34. Yapının doğrultusu ve konumlanışı ile ilgili önerileri	107
Şekil 4.35. Yapıya yönelik yaklaşım kararları seçenekleri	108
Şekil 4.36. Yapıya yönelik yaklaşım kararları ile ilgili önerileri	108
Şekil 4.37. Yapıya yönelik gabari ve siluete yaklaşım seçenekleri	109
Şekil 4.38. Yapıya yönelik gabari ve siluete katılımcı tercihleri	109
Şekil 4.39. Önerilen mekân organizasyona ait seçenekler	111
Şekil 4.40. Mekân organizasyonu önerilerine ilişkin katılımcı tercihi	111
Şekil 4.41. Yapının önünde oluşturulan kamusal kullanımı desteklemek için katılımcılara sunulan tercihler	112
Şekil 4.42. Kamusal yaşantının iyileştirilmesine yönelik katılımcı tercihleri	113
Şekil 4.43. Yapının çevresiyle ilişkisinin güçlendirilmesi seçenekleri.....	113
Şekil 4.44. Yapının çevresiyle ilişkisinin güçlendirilmesi ile ilgili katılımcı tercihleri	114
Şekil 4.45. Yapının kamusal yaşantısını destekleyecek ilave mekân seçenekleri.....	115
Şekil 4.46. Yapıya ilave olarak kamusalılığı destekleyecek mekân önerisi.....	115
Şekil 4.47. Yapının gece-gündüz kullanımı için katılımcıların tercihine sunulan öneriler	116
Şekil 4.48. Gece gündüz kullanımına yönelik katılımcı önerileri.....	116
Şekil 4.49. Sürdürülebilirlik ve enerji kullanımına yönelik katılımcı tercihinin sunulan öneriler	117

	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.50. Sürdürülebilirlik ve enerji kullanımına yönelik katılımcı tercihleri	117
Şekil 4.51. Yapıya ilişkin yapılan dönüşüm müdahalesindeki yaklaşım tavırlarına ilişkin seçenekler	118
Şekil 4.52. Yapıya ilişkin yapılan dönüşüm müdahalesindeki yaklaşım tavırlarına ilişkin katılımcı tercihleri.....	118
Şekil 4.53. Yapıya ilişkin oluşum süreci ve değerlendirme sürecindeki aktörler	120
Tablo1. Kamusal Mekânlar ve Fonksiyonel İşlevleri	129
EK 1. Anket formu.....	134

KISALTMALAR DİZİNİ

DEPDER : Depremzedeler Dayanışma Derneği

TOKİ : Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. PROBLEM TANIMI, AMAÇ VE KAPSAM

Mimarlık, doğası gereği insan davranışları ve talepleri ile evrimleşen; sürekli çevresiyle etkileşimde olan bir alandır. Dolayısıyla mimarlık, içe dönük olmayan aksine karşılıklı etkileşimlerle gelişen bir yapıdır. Zaman içinde toplumsal kültürlerin ve yaşayış tarzlarının değişmesine bağlı olarak; mimarlık pratiğinin icrası ve yöntemi de değişmektedir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de toplumlar, mimarlık eyleminin icrasını ve kurgulama biçimlerini takip ederken aynı zamanda karar verme süreçlerinde yer alabilmektedir. Tasarım alanında karar verme süreçleri özellikle kamusal mekânların inşası bağlamında önemlidir.

Mimarlık ortamındaki yapıların kullanıcıların fikirleri, talepleri ve düşünceleri alınmadan inşa edilmeleri sonucunda kamusal mekânın niteliği yetersiz kalmaktadır. Böylece, yapıların tasarım sürecinde kullanıcı fikirlerinin önemsenmemesi yapının kullanımını olumsuz etkilerken zaman içinde yapı-kullanıcı ve mimar-kullanıcı arasındaki bağın güçsüzleşmesine, disiplinler arasındaki etkileşimin azalmasına sebep olmaktadır. Bu türden bir yaklaşım, gündelik yaşantıyı desteklemeyen ve kullanıcılar tarafından kabul görmeyen yaşam pratiklerini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla, özellikle kamu yapıları için önemli olarak görülen kullanıcı katılımıyla tasarım; işlevselliğin sürekliliği için önemlidir. Mimarlık ortamı gerek siyasi gerek politik ve gerekse gündelik hayatın çizdiği sınırlar içinde var olmaya çalışmaktadır. Karabük Valilik Binası'nda görülen dönüşümler, yapının süreç içinde farklı kurumlara tahsis edilmesi ile sonuçlanmıştır. Bu dönüşüm sürecine neden olan esas aktörlerinin belirlenmesi de tezin üzerinde durduğu konulardan biridir.

Bu noktadan hareketle, Karabük Valilik binası örneği üzerinden kamusal kullanımın iyileştirilmesine ilişkin kullanıcı taleplerini belirlemek amaçlanmıştır. Yapının ilk tasarımı sonrasındaki işlev değişikliği sorunsalındaki nedenin irdelenmesi de

çalışmada üzerinde durulan önemli noktalardan biri olmuştur. Kamusal mekânların kentli tarafından sıklıkla kullanılır olması, bu mekânların kullanım etkinliklerini ve biçimlerini önemli kılmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada, kamu için etkin olan mekânlara ilişkin kullanıcı katılımlı bir model kullanılması amaçlanmıştır. Mimarlıkta kamusal mekân üretiminde ve üretilen mekânın değerlendirilmesinde; demokratik ve çoğulcu ortamlarda gerçekleşen katılımlı yapı taleplerinin ifade edildiği alanlarda; beklentilerin hangi soruna cevap olacağı tez kapsamında irdelenmektedir. Çalışmada, katılımlı yaklaşım tavrı ile güncel beklentiler ortaya koyulurken; uzman bilgisinin ve kullanıcı fikrinin etkileşimli bir şekilde entegre edilmesi sağlanmaktadır. Böylece çalışma, mimarlık ortamında ele alınan bir ürünün değerlendirilmesinde ve süreç içindeki tüm aşamaların irdelenmesinde kullanıcıların katılımıyla gerçekleştirilmesi fikrini anlamlı ve değerli bulmaktadır. Çalışma aynı zamanda, bu tartışmalar ışığında elde edilen sonuçların gerek günümüzde gerekse gelecekteki kamu yapılarına ışık tutması adına mimarlık ortamına katkısının olacağını savunur.

Çalışmada bu düşünceler ışığında değerlendirilen ve irdelenen konuların içeriğinde, giriş bölümünü takip eden ikinci bölümde; kamu ve kamusal mekân kavramları üzerinde araştırmalar yapılarak terimlerin tarihsel süreçlerdeki gelişimleri ortaya koyulmaktadır. Kamusal mekân olgusu üzerinde etkin olan düşünceler irdelenerek yapılan çıkarımlar ifade edilmektedir. Bu bölümde “kamu- kamusal” kavramları arasındaki sınırların varlığına açıklık getirilmektedir. Kamu ve kamusal kavramları arasındaki ilişkilerle kamusal mekân tipolojileri belirlenmiştir. Mekân tipolojilerine yönelik kamusal kullanım, çizelge halinde sunulmuştur.

Üçüncü bölümde; mimarlıkta katılım kavramı irdelenmiştir. Katılım kavramının nitelikleri, ilişkili olduğu bütüncü disiplinler ile günlük yaşantıda ve mimarlık disiplinindeki varlığı irdelenerek çeşitli tanımlamalar ortaya koyulmuştur. Mimarlık ortamında katılım fikriyle tasarım yapma düşüncesinin süreçlerdeki yeri ve sonuçlara etkisi sorgulanarak bir değerlendirme yapılmış ve böylece kullanıcıların süreçteki rollerine ilişkin yorumlar yapılmıştır. Yapılan yorumlar ile katılımın süreç içindeki türleri ifade edilmiştir. Katılımın kavramın tarihsel olarak gelişimi de bu bölümde irdelenmiştir. Birden çok kullanıcının etkinliği ile şekillenen katılım kavramının

düzeyleri tartışılarak, kullanıcıların süreçte ne kadar aktif rol aldıkları ve katılımın hangi düzeyde gerçekleştiği gibi veriler ortaya konularak tartışılmıştır. Kullanıcı katılımcı düşüncesiyle birlikte şekillenmiş uygulamalar incelenmiştir. İncelenen örneklerde katılımcı kullanıcı modelleri ilgili çıkarımlar yapılmıştır. Modelin kullanıcı yaşantılarına etkisi örnekler ile ifade edilirken; sonuçlarının kamusal yaşantıya katkısı irdelenmiştir. Böylece bu bölümde, kullanıcının fikirlerinin önemsenerek tasarım sürecine katılımının; süreçte kullanıcıların aktif olarak yer aldığı bir tasarım yöntemi üzerinde durulmuştur. Bu yöntemle gelişen tasarım eylemlerinde, kamusal yaşantıya yansıyan olumlu etkiler üzerinde de durulmuştur.

Dördüncü bölümde, Karabük Valilik Binasının günümüze kadar gelen süreci ortaya koyularak yapıya ilişkin değerlendirmeler ve çıkarımlar yapılmıştır. Yapıdaki işlevsel dönüşümün ifade edilebilmesi için arşiv taramalarına yer verilmiştir. Arşiv verileriyle, dönemin siyasilerinin ve yerel otoritenin düşüncesi, yapıya ilişkin tutumları belgelenmiştir. Bunun dışında çalışmada, yapının konumlandırıldığı bölge analiz edilerek, bölgeye ait potansiyeller ifade edilmiştir. Bu bölümde ayrıca, kullanıcı katılımlı tasarım fikrinin uygulanabilme ve değerlendirilebilme olasılıkları tartışılarak, modelin bir denemesi yapılmıştır. Bu anlamda tez, katılımcı modeli sivil toplum, meslek odaları ve idareler tarafından iletişim ve iş birliği ile yaygın ve sistemli bir şekilde kullanılabilirliği üzerine öneriler sunmaktadır. Valilik binası üzerinden kullanıcı fikri ve düşüncesi irdelenerek; tasarım sürecinde kullanıcı fikrinin eksikliği sonucunda ortaya çıkabilecek durumlar aktarılmaktadır.

1.2. TEZİN YÖNTEMİ VE LİTERATÜR TARAMASI

Bu çalışmada, tezin kapsamını oluşturan Karabük Valilik Binasının kullanıcı katılım modeliyle yeniden değerlendirilmesini ve yorumlanmasını sağlamak amacıyla yapı kullanıcılarına yönelik bir anket çalışması oluşturulmuştur. Çalışma böylece yapıya ilişkin sorunları ortaya koyarken ayrıca ‘yapıya ilişkin değerlendirmelerin katılımcı bir mimarlık eylemi ile nasıl olacağı sorusunun da cevabını aramaktadır. Dolayısıyla çalışmada gerekli kitle iletişim araçları kullanılarak mimarlığın kendine özgü ifadeleriyle zenginleştirilerek katılımcı bir süreç yol haritası olarak belirlenmiştir.

Süreç içinde katılım olgusunun gerçekleşebilmesi için sürece katılan aktörler, sınırlar ve yaklaşımlar belirlenmiştir.

Genellikle mimar ve kullanıcılardan oluşan, uzmanlar, temsilciler, sivil toplum örgütleri, akademik personeller, yerel ve merkezi otoriteler gibi aktörlerin düşüncesi alınarak gerçekleşen bir anket çalışması ortamında; Karabük Valilik Binası irdelenmesi sürecinde etkin olarak rol alması hedeflenen gruplar belirlenmiştir. Anket formu içerisinde, görselleştirilmiş bir iletişim dilinin kurulması hedeflenmiştir. Bu şekilde, güçlü temsil araçları ile desteklenen çalışmanın kullanıcılar tarafından kolay algılanabilecek seviyede olması amaçlanmıştır. Kitle iletişim araçları ve internet ağı üzerinden anket çalışmasının paylaşılmasıyla, katılım düzeyinin artırılması ve daha çok kullanıcıya erişim sağlanması hedeflenmiştir.

Mimarlıkta kullanıcı katılımlı tasarım kavramı çeşitli perspektiflerden değerlendirilerek birçok çalışmaya konu olmuştur. Sosyoloji, psikoloji ve politika gibi birçok disiplinde birey merkezli yaklaşımdan ziyade katılımlı ve çoğulcu yaklaşım tarzı tartışılarak değerlendirilen konulardan olmuştur. Katılım konusu üzerine Shery R. Arnstein, Lufbery, Churchman ve Le Corbusier gibi araştırmacıların katılım konusu üzerinde çalışmaları, tezin literatür kaynaklarında önemli yer tutmaktadır.

Dünya genelinde incelenen 1960 yılı sonrası katılım üzerine yapılan çalışmaların birçok alan ve disiplin üzerinde olduğu görülmektedir. 1960'lı yıllar sonrasında öznesi birey olan mimarlık, planlama, endüstriyel tasarım ve kentsel tasarım gibi alanlarda katılım kavramı sıklıkla irdelenmiştir. Böylece birçok tasarımcı ve sanatçı katılım fikrinden yola çıkarak oluşturdukları ürünlerde kullanıcı düşünceleriyle öneriler getirmeye ve tasarımlar oluşturmaya çalışmışlardır. Böylece katılım kavramı çağın hem popüler konusu olmuş; hem de teorik alanda kullanıcı ile katılım fikrinin ön plana çıktığı araştırmalar ve pratikler ortaya konulmuştur. Henry Sanoff, Giancarlo De Carlo ve Shery R. Arnstein ve Paul Davidoff gibi araştırmacıların katılımcı tasarım yöntemine ilişkin uygulamaları; katılımlı kavramı üzerine kaynak ve atlık oluşturmaktadır. Mimarlık literatüründe tasarım alanında katılım kavramına ilişkin

çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Ancak kullanıcı katılımlı ortamda geliştirilmiş uygulama örneklerine literatürde nadiren rastlanmaktadır.

Ulusal literatürde, katılım fikrinin tasarım süreçlerindeki varlığının değerlendirilmesi ile ilgili araştırmaları ile öncü olarak 1982 yılında Nigan Bayazıt'ın yazdığı “*Tasarlama Teori ve Metotları; Planlama ve Tasarlamaya Katılma*” çalışması örnek olarak gösterilebilir. Çalışmada, katılım kavramının gelişim süreci ve dünya üzerindeki tasarlama eylemlerindeki katılım yaklaşımları ifade edilmiştir. Katılımın kavramının teorik anlamlarına ve temel bilgilerine de çalışmada yer verilmiştir. Literatürde ayrıca, kent ölçeğinin planlama ve kentsel dönüşüm uygulamaları gibi birçok alanda katılım odaklı yüksek lisans ve doktora çalışmasının yanı sıra birçok katılım fikri üzerinde gelişen dergi, makale ve bildiri gibi dokümanlar ile karşılaşmak da mümkündür. Kullanıcı katılımlı tasarım üzerine yapılan çalışmaları çoğaltmak mümkün olduğu gibi çalışmanın oluşmasında ve çalışma yöntemin belirlenmesinde etkili olan Hacılibeyoğlu'nun (2013) ‘*Mimari tasarım sürecinde kullanıcı katılımı üzerine bir model önerisi*’ çalışması, Baharak Fareghi Bavilya (2018) ‘*Kullanıcı katılımı yaklaşımlarının mimari tasarım ve uygulama süreçleri üzerinden değerlendirilmesi*’ çalışması, Tuncer'in (2004) ‘*Süleymaniye bölgesinde kullanıcı katılımı ile bir dönüşüm önerisi*’ çalışması ve Akçay'ın (2012) ‘*Acil servis ünitelerinin kullanıcı katılımlı tasarımı*’ çalışması örnek olarak gösterilebilir.

Genel anlamda literatürde, kent ölçeğinde katılım fikrinin irdelendiği görülmektedir. Bu bağlamda çalışma, hem bir yapı ölçeğine odaklanarak hem de Karabük kentinde daha önce bu modelin uygulanmaması yönüyle özgünlüğünü kurmayı hedeflemektedir. Böylece çalışmanın, kullanıcı istek ve talepleri doğrultusunda bir kamusal mekânda karşılaşılabilecek sorunlara karşı getirdiği önerilerle gelecekte üretilecek kamusal alanlar için faydalı bir rehber olabileceği umut edilmektedir.

BÖLÜM 2

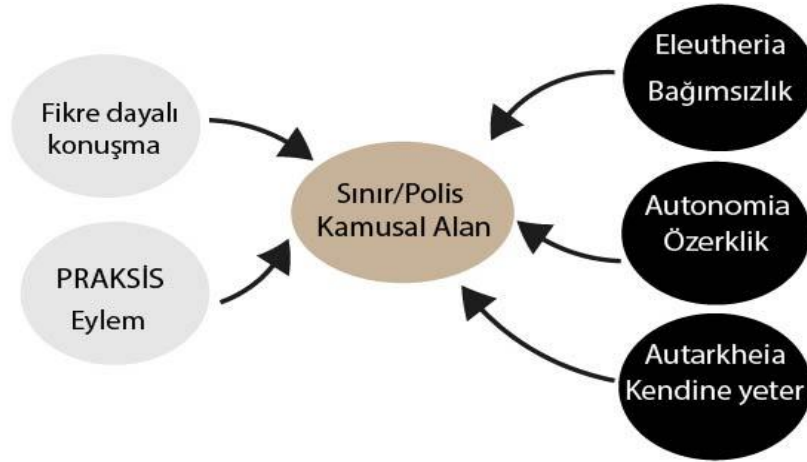
KAVRAMSAL ÇERÇEVE: KAMU – KAMUSALLIK - KAMUSAL MEKÂN

Kamusal mekân, toplum tarafından daima ulaşılabilir, kullanıma açık ve erişilebilir konumdadır. Bireyin kendi iç mekânı ve kendi dışında kalan mekân ayrımıyla; özel ve kamusal alan arasındaki sınırlar en iyi şekilde tanımlanır. Kamu, kamusallık gibi kavramlar işlevselliği oluşturan ana yapı taşlarından olup; kullanıcıyla kurdukları bağlantılar ile var olurlar. Hangi toplumsal ilişkiler ağı içinde, hangi coğrafyada olursa olsun, yaş, ırk, cinsiyet, dil, din vb. ayrımlar gözetilmeksizin, kullanıcıların varlığı kamuyu oluşturur. “Gerek teoride gerekse de pratikte “kamu” kavramı farklı biçimlerde ele alınmaktadır. Buna karşılık en yaygın olarak kamu; herkese açık, bütün topluma ait, özel ya da kişisel olmayan, aile ya da piyasa olmayan, kolektivizm, kolektif mülkiyet ve dayanışma, kamusal eylemlilik alanı, halk (insan grubu), kamusal alanlar (mekân, yer), kamusal hizmet (kurumlar) ve vatandaşlık hakkı ya da sorumluluğu ve temsil alanı olarak kavramsallaştırılmaktadır (Durmuş, 2012).

Kamu kavramı üzerinde yoğun olarak tartışılan konuların başında kamu ve öznellik arasındaki sınırların belirlenmesine yönelik olduğu görülmektedir. Bu sınırın oluşmasında zaman zaman farklı yaklaşımlar göz önünde olabileceği gibi siyasal ve ideolojik etkenler de bu konuda önemlidir. Kamu kendi normlarında özgür ve demokratik ortamda pratikleşmesiyle birlikte farklı disiplinlerin oluşmasına olanak sağlamıştır.

2.1. KAMU VE KAMUSAL KAVRAMLARI

Kamusal alan kavramı temellerinin Aristo'ya kadar uzandığı bilinmektedir. Aristo, kamusal alan fikrine siyasi bir üslupta yaklaşarak üç farklı yaşam tarzını sorgulamaya başlamış ve siyaset ile topluluk arasında bir ilişki kurmuştur. Aristo, bireylerin kendi istekleri ve özgür tavırları ile seçebildikleri üç yaşam tarzı ve polis sorunları ile ilgilenerek kamusal alanı irdelemiştir. Polis bölgesi bireyin özgürlüğünü yaşadığı bölgedir. Bunu düşünce ile Aristo, Polis' ten beklediği temel özelliklerin bağımsızlık (eleutheria), özerklik (autonomia) ve kendine yeterlik (autarkheia) olması gerektiğini ifade eder (Şekil 2.1). Bu tanımlar ile aslında Aristo kamusal alan kavramı üzerinde geniş kitlelere ışık tutacak şekilde fikirler ortaya koymuştur. Polis kavramı ile kamusal alanı özel alan “yaşam-iyi yaşam” (bilim ve fikre dayalı konuşma) lexis ve praxis (eylem) gibi kavramları irdeleyerek tartışmıştır. Aristo'ya göre kamusal alanda var olmanın şartı lexis ve praxis'tir. (Durmuş, 2012).

Şekil 2.1. Aristoya göre kamusal alanın özellikleri (Özer, 2021)

Kamusal alan üzerinde, Aristo siyaset-toplum perspektifinden bir bakış açısıyla olayları incelerken; 19. yy. da Marx tarafından toplumsal alanın bir kamusal nitelik kazandırılması gerçekliği ifade edilmiştir. Marx, yabancılaşmanın “kamusal insan”, “özel insan” ayrışmasına neden olduğundan hareketle bunu ortadan kaldıracak devrimci bir praxisi önermiştir. Marx, praxisi toplumu dönüştürücü bir unsur olarak

ele alır. 20. yy.da Fraser, Bauman, Kluge ve Negt gibi filozoflar kamusal alanın toplumsal olarak genişletilmesi gerektiğini ileri sürerken Foucault, Agamben ve Arendt bu kavramı biyopolitik bağlamında tartışmışlardır (Kalaycı, 2007).

Ancak kamusal alanında en derin ve etkili çalışmaların 20.yüzyılda özellikle Frankfurt Okulu ile yeni bir ivme kazandığını görülmektedir. O dönemde kamusal alan adına temel çalışmalar Habermas tarafından yapılmıştır. Habermas, kamusal alanı tarihsel ve normatif bir kategori ve rasyonel iletişime dayalı olarak ele almış ve burjuva kamusal alanını ve onun 1960 yıllarda sosyal devlete doğru olan dönüşümünü tartışmıştır (Durmuş, 2012). Habermas'ın *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü* kitabı da bu tartışmalarda en fazla değinilen ve eleştirilen eseri olmuştur.

Habermas'a göre, demokratik bir kamusal söylem üretmenin yolu proletarya devrimi değil, akılcı eleştirel kamusal alanı yeniden oluşturmaktır (Turan, 2004). Habermas, siyaset, hukuk, sosyoloji alanlarındaki, kamu, kamusal alan, kamuoyu gibi kavramların gündelik dilde kullanımlarının yanı sıra bu alanlardaki sınırlarının net bir şekilde çizilmemiş olduğunu söylemektedir. Toplum koşulları içinde bu alanlarda muğlaklaşan tanımlar zamanla bir disiplin tanımlama yapılmadığı için giderek bulanıklaşmıştır. Habermas'a göre, Helenik kamu modeli zihniyeti günümüze kadar uzanmaktadır. Roma hukuku çerçevesinde şekillenmiş olan kamu, Ortaçağ döneminde devam etmiş, burjuva toplumunun siyasallaşması ile baskın bir şekilde uygulanmıştır. Bugün kavramın anlamının muğlaklığının nedeni, işlevinin zayıflayarak alanının genişlemesidir. (Bengü, 2017). Bu dönemde topluma açık alanlar kamusal olarak nitelendirilmekte, toplumun kullanımına açık mekânlar ise kamusal alan olarak tarif edilmektedir. Yani kamusal alan ve kamusalın olmazsa olmaz nesnesinin halk olduğu söylenebilmektedir.

2.1.1. Liberal Söylemde Kamusal Alan Düşüncesi

Liberal söylemde kamusal alan tanımı, hukuk- yurttaşlık -politik yapı çevresinde yerini almıştır. Bu söyleme göre, kamusal alan dışında kalan alanda yurttaş yoktur ve bireylerin kendi öz çıkarlarını koruması politik yapıyla değil, birbirleriyle olan

uzlaşma yönelik ilişkilerde meydana gelmektedir. Liberal gelenek, kamusal alandaki bireyi hukuki bir çerçevede tanımlar ve politik yapıyla ilişkisini bu bağlamda kurar. Kamusal alanda var olabilmek için tüm bireyler yasal çerçeveye sahip olan bu ortak kimliği, yurttaşlığı kullanmaktadır. Habermas'ın kamusal alan modeli ışığında; Locke, Mill ve Hayek tarafından ortaya atılan kamusal alan teorilerinin de katkısı önemlidir. Locke tarafından liberal gelenekte oluşturan teorinin amacı, mülkiyet ve özgürlüğün saf iradesini kurmaktır. Bu teoride Locke, herkesin rızasını, çoğunluğun anlaşmasını ve uzlaşmasını düşünerek kendi sözleşme kuramını ifade etmektedir. Locke'un temel olarak çalıştığı konuların başında mülkiyet kavramı gelmektedir. Bu bağlamda, bireylerin devletle olan ilişkisi, kamusal alanda mülkiyetini kullanıp genişletebilmelerinde aktif olarak rol oynamaktadır (Yükselbaba, 2008).

Kamusal alan üzerine etkin çalışmalar üreten Mill'in bakış açısına göre iktidara sınır işlevi görebilecek, geniş kitleleri kapsayan kamuoyudur. Mill, kendisini de bu sınırlandırmanın bir parçası olarak görmektedir. Yurttaş hesap sorabilecekleri politikacılar ister, fakat politik konularda katılımcı olmaya ihtiyaç duymaz. Bu anlayış sıradan yurttaşın politikayla ilgilenemeyeceğini, ilgilenmek için yeterince bilgi ve donanıma sahip olmadıklarını varsayar. Bu nedenle yurttaşların kamusal alana katılımı seçimlerden seçimlere oy vermekle sınırlıdır. Mill'in bu modeli liberal sisteme uygun bir toplum gerektirir. Yani halkın temsili sistemi koruması, benimsemesi ve gerekeni yerine getirmesi ve bunu yaparken de gönüllü olması gerekir (Yükselbaba 2008).

Friedrich A. Hayek, bireyin özgürlüğünün ideası ve alanını piyasa olarak görmektedir ve devletin bireyin özgürlüğünü sağlaması piyasanın kısıtlanmaması ve piyasanın sürekliliği sağlanması için koşulların garanti altına alınmasıyla oluşmaktadır. Hayek'in bu görüşlerinin altında düzen anlayışı yatmaktadır. Liberal gelenekte Locke'un sözleşme kuramının amacı yaşamı, özgürlüğü ve mülkiyeti korumaktır. Bu sözleşme teorisi, çoğunluğun rızası, anlaşması varsayımına dayanarak kendisi için meşruluk oluşturur. Sözleşmenin her zaman yenilenebilecek olması söylemi Locke'un teorisinde ortaya koymuş olduğu, en büyük katkısıdır. İktidar, devralınmış bir yetkiyi kullandığı için her zaman sorgulanabilir ve insanların doğa durumundan getirdiği

doğal hakları olan yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarına ihanet eden iktidar değiştirilebilir (Yükselbaba, 2008).

Liberal görüşlerin savunduğu ifade; kamunun devletle özdeşleştirildiği yaklaşım ile oluşmaktadır. Bu düşünce ile bakıldığında kamu ile devletin ayrıştığı alanlar özel alan olarak ifade edilmektedir. Devletin liberal görüşteki faaliyet alanı kamu alanıdır. Bu düşünce liberal düşüncenin tam karşılığı olmasa da Bruce Ackerman'ın kamusal alan modelinin altlığını oluşturmaktadır. Bu liberal bakış açısı devlet ve kamu ilişkisini şekillendirmeye yöneliktir. Kamusal olgu bu dönemde devletle özleştirilerek, devlet kamu alanında etkinlikte bulunacak öznelerin sınırlanmasını sağlamaktadır. Devletin hâkimiyetinden ayrı topluluklar ve birimler ise kamudan ayrı özel alan sınırı olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda bakıldığında grupların ortak iyiye hizmet etme niyetlerinin özel ve bireysel çıkarları ön plana koyduğundan dolayı kamusal olguya katkı sağlamamaktadır. Ackerman'ın liberal kamusal alan modeli mevcut koşulları zorlamayan, aynı zamanda da liberalizmin meşruiyetini de korumaya çalışan bir modeldir (Yükselbaba, 2008).

2.1.2. Neoliberalizmde Kamusal Düşüncesi

1990'lardan bu yana kamusallıkla ilgili en önemli dönüşüm ve etkin rol oynayan yönetim olarak anlatılan ve bu bağlamda irdelenen devlet yönetimindeki algısındaki ortaya çıkan değişme olmuştur. Yönetim kavramı: sivil toplum örgütlerini, piyasalar, şirketler vb. kapsayacak şekilde, devleti hükümet olmadan birlikte yönetme anlamında tanımlanmaktadır. Bu bağlamda yönetim ile bağlı demokrasi şeffaflık katılımcılık ve açıklık gibi kavramlar ile kurmaktadır. 1970'lerin ortalarında başlayan kapitalist devletlerde yaşanan politik kriz 1989'da yaşanacak olan reel sosyalizmin çöküşü ile yönetim yaklaşımının gündeme gelmesi ve sonrasında gelişerek birçok sesli düşünceye ulaşmasına neden olmuştur. Bu çok sesli düşüncelerin hız kazanmasında 1990 ve sonrasında dünya çapında gelişen neo-liberal dalganın etkili olduğunu söyleyebiliriz. Kamusal alan tartışması, 20. yüzyılın ikinci yarısında, felsefe tarihinde Frankfurt Okuluyla gerçek anlamda yeniden ivme kazanmış ve demokrasi tartışmalarının bir parçası olarak kendini göstermiştir (Yükselbaba, 2008).

20. yüzyıla gelindiğinde ikinci yarısından beri yönetsel olarak ileri kapitalist toplumların yaşadıkları krizin geçilebilmesi için; meşrutiyet sonrasında kamusal alanın gelişmesi gerektiği düşüncesi yönün de görüşler ortaya atılmıştır. Katılımcı demokrasinin oluşmasında ve yeni söylemlerin ifade edilmesinde 20. yy. da kamusal alanın gelişmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. Yaşadığımız çağda siyasi alanda yürütülen demokrasi tartışmalarında yoğun bir şekilde kamusal alan ve özel alan kavramlarının irdelendiğini ve bu konuda yeni söylemler yer almaktadır. Her farklı siyasal bakış, özellikle yönetenlere ve muhalefete ait söylemler, kamunun kamusal ve özel alan algısını irdelleyerek yeni etkinlik alanlarını bu çerçeveye oluşturmaktadır. Bu durum farklı özel ve kamusal alan tanımlarıyla farklı modellerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu duruma neden olarak: kişilerin dönem ve yaşadıkları zamanlardaki dünya görüşüne göre bakış açıları farklılık göstermektedir. Kimi toplumlar özel alan kamusal alan ayrımını ahlak hiyerarşi açısından ele alarak değerlendirmektedir. Bazı toplumlar ise bu ayrımı özel alan tersi kamusal alan ya da kamusal alan tersi özel alan tarzında değerlendirerek kavramlar üzerinde bu şekilde bir ayrım yaptıkları görülmektedir. Aslında bu tersi yaklaşım tarzında da siyasi hiyerarşi ile yakından ilişkilidir. Kamusal alan üzerine yapılan tartışmalar demokrasiyi hedef alan söylem ve düşüncelerinde kendi içinde sorgulamaktadır. Bu tartışmalar ışığında ortaya atılan söylemlerin 1990 ve sonrası neo-liberal hareket ile geliştiği görülmektedir. Sovyet Birliği'nin yıkılmasının ardından gelişen süreçte kapitalizm ülkelerinde yaşanan dalgalanmalar ile liberalizm krizinin artması, demokrasi konusunda yeni tartışmalara ve kamusal alan üzerindeki ifadelerin irdelenmesine zemin hazırlamıştır. Bu hareketlenmeler ve tartışmalar ile temsili demokrasi yerine katılımcı çoğulcu demokrasi anlayışı hâkim kılan görüşler ve çıkarımlar ortaya atılmıştır. Kapitalist ülkelerde meydana gelen liberalizm krizinin aşılabilmesi için meşrutiyet algısıyla oluşturulan kamusal alan ifadelerinin değiştirilmesi gereğine ait fikirler ifade edilmiştir.

Kamusal alan üzerine yapılan tartışmalar henüz bir kimliğe ulaşmamıştır. Kamusal alan modelleri dönemselsel olarak incelendiğinde Arendt'in görüşlerine göre, sivil yaşam ve demokrasinin ortak gereksinimlerin de buluşan, erdeme dayalı anlayışı hedef alan

birleşimsel ve egonist yaşam tarzı görüntüsünü ifade eden alan kamu alanıdır. İkinci model ise Kant ile başlayan liberal geleneğin ışığında adil kamu düzeni etrafında şekillenen legalistik kamu alanı modelidir. Son olarak kamu modeli ise Habermas'ın içinde yer aldığı neo-liberalizm ışığında oluşan söylemsel kamu modelli diyalogu ile açıklanmaktadır (Arendt, 1994).

Bu modellerin her biri, toplum adına farklı düşünce ve yaklaşımlara sahiptir. Bu farklılar özünde her biri değişik politik oluşumları göstermektedir. Kamusal alan modellerinde liberal ve söylemsel modeller incelendiğinde, meşrutiyet krizlerine de söylem olarak yer almaktadır.

2.1.2.1. Agonistik ve Birleşimsel Model

Agonistik görüşe göre kamu alanı, erdemlerin sergilendiği bir alandır. Arendt, kamusal alanı belli bir yer veya bölge olarak değil “görünüm sahnesi” olarak ifade eder. Arendt'e göre özgürlük politikanın ve bu bağlamda kamusal alanın da varlık nedeni, eylemin ise deneyim alanıdır (Yükselbaba, 2008).

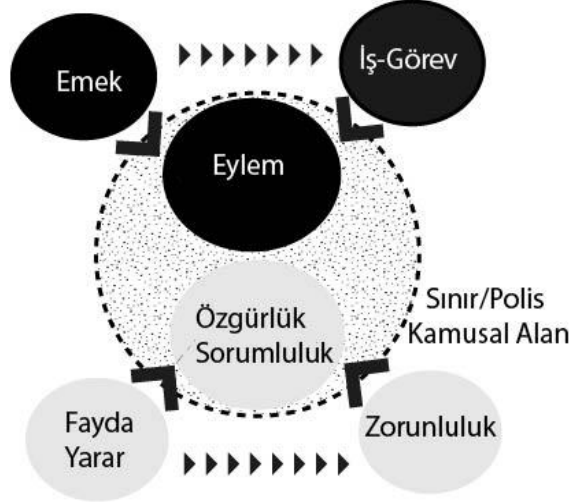
Arendt için politika, “insanların başkalarıyla birlikte oldukları zaman, ne onlar için ne de onlara karşı; “sadece insan birlikteliği için” ortaya çıkan bir olgudur. Dolayısı ile politikanın anlamı özgürlüktür. Özgürlük olmadan politika olamaz. Özgürlük Arendt için hiçbir zaman bireysel ve kişisel bir nitelik taşımaz. Doğa tarafından verilmiş, güvence altına alınmış bir olgu değildir. İnsan birlikteliğinin sonucudur ve bu anlamda politiktir. Politika insanlar arasındaki yerde doğar ve ilişkiler biçiminde kurulur. Arendt kamusal alanda çatışmayı ve çıkar farklılıklarını dışlamaz tersine bunların varlığı ile insanların birlikteliğinde ortak çıkar olan dünyayı güzelleştirme çabasının daha olgun sonuçlar vereceğini öne sürmektedir. Arendt'ine düşüncesine göre, kamunun birbiri ile etkileşimi, iletişimi bireylerin bir arada oluşturdukları çoğulluk ve özgürlük ortamı içindeki kamusal alan politikanın kaynağını oluşturmaktadır. “Politikanın benzersiz niteliğinden, yani birlikte yapılan kamusal bir etkinlik olmasından, idari erkleri denetleyecek bir “kamu”dan duyulan korku, politikayı yok etme çabalarını ortaya çıkarır (Berktaş, 2012). Toplumsalın yükselişi ile beraber özel

alan eskiyle karşılaştırılmayacak derecede itibar kazanmıştır. Ancak, özel alanın antik doğası hemen hiç değişmemiştir (Arendt, 1994: 69). Arendt'in kamu alanı anlayışı rekabetçi ve birleşimsel olmak üzere iki farklı biçimde oluşabilir. Rekabetçi biçimiyle kamu alanı, kişilerin kendi farklılıklarını, ortaya koyarak başkalarından üstünlüklerini gösterebileceği alanı ifade eder. Kamusal alanda yapılan her etkinliğin, gizlilik alanında karşılığı olmayan bir erdeme ulaşması olasıdır. Tanımı gereği erdem, başkalarının varlığını gerektirir ve bu varlığın da kişinin akranlarınca oluşturulan resmi bir kamu içinde oluşması gerekir (Arendt, 1994: 72). Kamusal alanın bu rekabetçi yönü yanında bir de birleştirici yönü bulunmaktadır. Birleşimsel yönüyle kamusal alan "insanların uyum içinde birlikte hareket ettikleri" her yerde ve her zaman ortaya çıkan, özgürlüğün kendini gösterebildiği uzamıdır (Benhabib, 1996: 24).

Arendt' in anlayışına göre politikanın kaynağı, birbirleri ile etkileşim ve iletişim içinde eyleyen benzersiz bireylerin oluşturduğu bir çoğulluk ve özgürlük uzamı olan kamusal alandır. Demokrasinin karşı kutbu olan totalitarizmin en belirgin niteliklerinden biri, belki de birincisi, çoğulluğu ve onun ifadesi olan politikayı ve politikanın yer aldığı kamusal alanı ortadan kaldırmaya çalışması ve tek tipleştirme eğilimidir. Politika eleştirel düşünceyi ve çok sesliliği kapsamaktadır. Politika ancak benzersiz bireylerin eylemde buldukları farklılığın egemen olduğu bir kamusal alanda yer alabilir. Demokrasinin tam karşıtı olan totaliter yapılar, Arendt'in tanımladığı otantik politikayı mümkün kılan en temel iki şeyin ne olduğunu bilmekte ve onları yok etmeye çalışmaktadır (Berkday, 2012).

Arendt'in "iş" ile "emek" arasında oluşturduğu net tavrı, insan bilicine katkıları irdelemek için yeniden ele almıştır. Ona göre emek insanın yeniden üretim sürecine dâhil olmasını sağlarken iken; yeni obje ve nesnelere oluşturmasına olanak vermektedir. Üretimin gerçekleştiği noktada insan ile iş arasında fark olduğu görülmektedir. Bilinciyle kendi özerkliği üretim konumlandığı alan olarak; emeği ile çalışan insandan algı ve bilinç olarak daha üst konumda yer almaktadır. Toplum eğer bu ortamı kendisine oluşturabilir ise o zaman özgür ve eşitlikçi olan yapıdan

kurtulabileceğini söylemektedir. Bu düşünceler ışığında bakıldığında kamusal alan, özgürlük alanı olarak kendini göstermektedir (Şekil 2.2).

Şekil 2.2 Polis alanını sınırları ve özgürlük alanı (Özer, 2021)

2.1.2.2. Habermas'ın Kamusal Model Söylemi

Habermas, kamusal söylemini konu alan modelinde kapitalizmi tarih ve toplumsal koşullarla birlikte ele almaktadır. Habermas tarafından yazılan *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü* adlı kitabında temsili kamu, edebi kamu ve politik kamu kavramlarının oluşma süreçlerini ortaya koymaktadır. (Habermas,1997 s.302). Habermas, tarihsel ve toplumsal olarak değerlendirdiği burjuva kamusal alanı üzerine çalışmalar yürütmüştür. Söylemi; mevcut koşulların genişletilmesini hedefleyen burjuva kamusal alanını bir ilke olarak gören fakat onun sınır ve normlarını kabul etmeyen bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Söylemsel kamusal alan modeli “radikal ölçüde yordamsalıcıdır”. Bu model “ideal konuşma durumu” ve “kısıtlanmış iletişim”i kendi ön gereklilikleri olarak ortaya koyar. Bu iki gereklilik pratik söylemlerin kısıtları olarak iki ilkeyi ortaya çıkarır: “Evrensel ahlaki saygı” ve “eşitlikçi karşılıklılık” ilkeleri. Bu kısıtlar basit çoğunlukçuluğa dayanan politikaların darlığını aşmayı sağlar (Yükselbaba, 2008).

Habermas, modern toplumların kamu katılımı alanının genişlemesine yönelik bir çaba içindedir. Katılımı genişletmek için modernite üç katmanlı bir olanak yaratmıştır: Kurumlar alanında, genel eylem normları pratik söylemler yoluyla geliştirilmiştir. Bu normlar uzlaşım sonucu elde edilmişlerdir. Kişilik oluşumu alanında ise, bireyler düşünsel ve eleştirel tutumlara yönelmiştir. Kişi kurulu pratikleri sorgulayabildiğinden toplum içindeki özerk ve katı rol anlayışları yerini akışkan rol anlayışına bırakmıştır. Kültürel alanda ise yaratıcı yorumlar etkinlik kazanmıştır. Gelenek artık uzun süredir var olduğu için meşru değildir. Bu değerlendirmeler çerçevesinde modernite için, katılım onun gerekliliklerinden biri olarak görülmektedir (Benhabib,1996. s:85).

Habermas göre, kamusal alan modeli şu şekilde tanımlanır: Kamusal alan kavramıyla her şeyden önce, toplumsal yaşamımız içinde, kamuoyuna benzer bir şeyin oluşturulabildiği bir alanı kastederiz. Bu alana tüm yurttaşların erişmesi garanti altına alınmıştır. Özel bireylerin kamusal bir gövde oluşturarak toplandıkları her konuşma durumunda, kamusal alanın bir parçası varlık kazanmış olur. Bu tür biraradalık durumundaki bireylerin davranışları, ne iş ve meslek sahiplerinin özel işlerini görürken yaptıkları davranışlara; ne de bir devlet bürokrasinin yasal sınırlarına tabi anayasal bir düzenin üyelerinin davranışlarına benzer. Yurttaşlar ancak, genel yarara ilişkin meseleler hakkında kısıtlanmamış bir tarzda, yani toplanma, örgütlenme, kanaatlerini ifade etme ve yayınlama özgürlükleri garantilenmiş olarak tartışabildiklerinde kamusal bir gövde biçiminde davranmış olurlar (Özbek, 2004).

Bu bağlamda, Habermas'ın kamusal alan tanımına bakıldığında şu özellikler karşımıza çıkmaktadır. 1) Katılım herkese açıktır ve erişilebilirlik ilk temel ilkedir. 2) Katılımda herkes yer alabilir olduğu kadar katılan herkes eşit ve özgürdür. 3) Konuşmalar herkesin önünde yapılır ve herkese ulaşılabilir. 4) Katılımın herkes için eşit olanaklarda tesisi sağlanmalı ve katılımcıların önündeki engeller kaldırılmış olmalıdır. 5) Kamu alanı, devlet kurumlarının dışında yer alır. 6) Genel yarara ilişkin olması dışında bir gündem kısıtlaması yoktur.

Habermas kamu alanını “katılım ekseninde toplumsal normlara ve kolektif politik kararlara ulaşmada, o normların ve kararların muhataplarına söz hakkı tanıyacak

prosedürlerin demokratik bir şekilde yaratılması” olarak tanımlar. Söylemsel modelde Habermas, modern toplumların kamu katılımı alanının genişlemesine yönelik bir çaba içindedir. Söylemsel irade oluşturmayı hedefleyen söylem kuramı katılımın her alanda olmasına yöneliktir. Her alanda eylem normlarının oluşumunda bundan etkilenecek herkesin katılımını öngören yaklaşım, kültür, toplum ve siyaset alanında tanımlanmıştır (Yükselbaba, 2008). Sonuç olarak, modernite ile bireyin gelişmesinin önünün açılması ve kurumların ihtiyaçları nedeniyle katılımın her alana yaygınlaştırılması öngörülmüştür. Habermas, modernitenin sunduğu bu olanağı kamusal alan modelinde, en kapsamlı haliyle ortaya koymaya çalışmıştır.

2.1.2.3 Karşıt Kamusal Alan Modeli: Proleter Kamusal Model Söylemi

Bu model kamusal alanı tarif ederken üretim ilişkilerini baz alarak bir tanımlama yapmaktadır. Model toplumdaki alt sosyal sınıfı kamusala ulaştırmaya ve egemen olan kamusal alanı kontrol altına almayı ifade etmektedir. Proleter kamusal alan modeli diğer modellerden sınıfsal toplum yapısını irdelemesi, liberalizmin tarafında meydana gelen kapitalist toplumlardaki meşrutiyet krizini çözmeye yönelmemesi, liberal olmaması gibi konular ile diğerlerinden ayrılır. Ayrıca bu model Habermas’ın kamusal alan modelini önemser iken bazen de bu model ile birçok farklı nokta eleştiri getirdiği de görülmektedir. Negt ve Kluge bu bağlamda, toplumsal tecrübenin örgütlenmesinde klasik liberal burjuva modeline ek olarak üretimin kamusal alanları ile proleter kamusal alan kavramlarını tanımlarlar (Özbek, 2004).

‘Negt ve Kluge, Habermascı burjuva kamusal alan anlayışına karşılık, proleter bir kamusal alan anlayışı ile yeni bir çerçeve sunmuşlardır. Bu yaklaşımın önemi, hem burjuva kamusal alanın örgütlü çıkarlarına muhalefet etme olanağını yaratması hem de gerek eski gerek yeni toplumsal hareketler arasında kurulabilecek ittifakları olanaklı kılmasında yatmaktadır. Çoklu kamular ve proleter bir kamusal alanın varlığının kabulü, aynı zamanda burjuva kamusal alanın idealleştirilmesine karşılık bu alanın aslında sınıf tahakkümünün bir aracı olarak kurulmuş olduğunu ve ideal ile gerçekte ne olduğu arasındaki farkın anlaşılmasına da yardımcı olmuştur (Coşkun, 2006).

'Negt ve Kluge, *Public Sphere and Experience* (Kamusal Alan ve Tecrübe) adlı çalışmalarında ilk önce karşıt kamusal alan olarak proleter kamusal alan üzerinde durmuşlardır. Bu çalışmada ikinci amaçları gelişmiş kapitalist ülkelerin karşıt kamusal alan yaratmada taşıdığı potansiyelleri ortaya çıkarmak olmuştur (Miriam, 2004). Negt ve Kluge, kamusal alanı şu şekilde tanımlamaktadırlar:

1. Kamusal alan, birbirinden farklı ekonomik, teknik ve politik örgütlenme safhalarına tekabül eden farklı tipte kamusalılıkların değişken bir karışımıdır.
2. Çoklu, çeşitli ve eşitsiz katılımcılar arasındaki söylemsel çekişmenin alanıdır.
3. Farklı kamusalılık tipleri ve çeşitli kamusal alanlar arasındaki örtüşmeler ve konjonktürler nedeniyle potansiyel olarak öngörülemeyen bir süreçtir.
4. Soyut evrensellik idealleri yerine maddi yapılarda temellenen farklı, çeşitli kamular arasındaki tercümeyle mümkün kılan kapsayıcı bir boyut içeren bir kategoridir (Miriam, 2004).

Negt ve Kluge bütün kamusal alan biçimlerinin, "emekçi sınıfın bu alandan ne derecede yararlanabildiği", "egemen sınıfların hangi çıkarlarını kamusal alan aracılığıyla sürdürebildiği" soruları etrafında incelenmesi gerektiğini belirtirler. Dolayısıyla Negt ve Kluge'nin kamusal alan yaklaşımı, burjuva kamusal alanın dışarıda bıraktığı, kapitalist ekonomik sistemin sömürüp parçaladığı toplumsal emek gücünün tecrübelerinin yeniden güçlendirilmesinin yaratacağı bir devrimci potansiyel olduğu anlayışına dayanır (Coşkun, 2006). Özetle, Negt ve Kluge, kamusal alan analizini maddi ve toplumsal yeniden üretim zemininden yola çıkarak kavramlaştırırlar. Bu bağlamda, karşıt-hegemonik bir kamusal alan için entelektüel yaklaşımı değil üretim ve tüketim dinamiklerinin değiştirilmesi gerektiğini savunurlar (Özbek, 2004).

Negt ve Kluge kamusal alanları üçe ayırır: 1) Egemen politik kamusal alan, 2) Alternatif kamusal alan ve 3) Karşıt-kamusal alandır. Her kamusal alan görüşü bir toplumsal sisteme dayanır. Negt ve Kluge sosyalist demokrasi olarak adlandırılan toplumsal sistemi savunur. Bu da Marksist açıdan bir dünya algısı ve değerlendirmesi gerektirir. Bu çerçevede Negt ve Kluge, egemen sınıfın iktidarının var olduğu kamusal

alanı, egemen politik kamusal alan olarak ifade etmişlerdir, "...egemen politik kamusal alanı (ulusal ve ulusüstü düzeyleriyle) toplumsal mücadelelerin, sistemin (sömürü ve tahakküm yapılarının) yeniden üretimini sağlayacak biçimde denetlendiği, karmaşık yapılar ve araçlar içeren bir alan olarak" tanımlarlar. Egemen kamusal alan, zayıflamakta olan burjuva kamusal alanla, güçlenmekte olan endüstriyel-ticari kamusal alan arasındaki gerilimli alanların eklenmesi sonucu ortaya çıkar. Alternatif kamusal alan ise, ulus-devletlerde küreselleşme ile ortaya çıkan sorunları ezilenlerin lehinde çözmeye çalışan söz ve eylemlerden meydana gelir. Alternatif kamusal alan sınıf dışıdır, fakat eşitsizlik ve tahakküme karşı duruşuyla sınıf ilişkilerine taraf olabilir ve bu alanda demokratik mücadeleler verebilir. Karşıt kamusal alan ise emek-sermaye çelişkisi üzerinde yükselen, sınıfsal mücadele esas alınarak anti-kapitalist, kolektif ve kurucu nitelikli politik söz ve eylemlerin oluşturduğu alandır. Karşıt kamusal alan, burjuva kamusal alanına karşıttır. Bu alan burjuva kamusal alanın ötekileştirmesi, dışlaması ile kolektif dayanışma ve karşılıklılık ilişkileri yaratır. Bu üç kamusal alan farklı tipte olmakla birlikte bazen örtüşürler, bazen aynı mekânda var olurlar ve birçok durumda da saf halleriyle görünmezler. Bu kamusal alanlar eşzamanlı olarak vardılar (Miriam, 2004).

Negt ve Kluge'nin proleter kamusal alan kavramsallaştırmasına karşın Habermas Kamusal alanın Yapısal Dönüşümü çalışmasında "pleb kamusal alan" kavramını kullanmıştır. Negt ve Kluge bu kavramsallaştırmayı haklı bulmaktadırlar. Negt ve Kluge'nin "proleter" tanımlamasını kullanmaları bir tercihtir. Proleter kavramı, işçi sınıfının özgürleşme mücadelesiyle içinin doldurulduğu bir kavramdır; bu nedenle bu kavramın kullanılışı bir tutumu ve konum almayı gerektirir. Ayrıca bu kavram hala egemen söylem tarafından yok edilememiştir. Burjuva kamusal alanın bir kategorisi olarak değil, karşıt bir konumda varlığını devam ettirmektedir (Negt ve Kluge, 1993).

2.2 KAMUSAL MEKÂN

TDK'da "kamusal mekân" kelime anlamı olarak "kamusal alan" kavramından çok fazla ayrılmamaktadır. Yukarıda aktarılan kamusal alan söylemlerinden yola çıkılarak bakıldığında, kamusal alanın oluşumunda en önemli etkenlerden biri; kamusal alanın

tüm vatandaşlara açık olması ve onlara ait bir özerk alanın sağlanmasıdır. Kamusal mekânın kamusal alandan kavramsal olarak farkı ise kamusal özelliklerinin yanı sıra mekânsal nitelikleri de bünyesinde barındırmasıdır. Kamusal mekânlar genellikle sınırları olan kapalı hacimler gibi görülsede kamunun yararını gözeterek gerekli nitelikleri özünde barındıran açık alanları da kamusal mekân olarak tanımlamak mümkündür.

Kullanıcıların bireysel ya da grup aktiviteleri için mekâna gitmeleri, günlük gereksinimlerini sağlamaları, toplumsal amaçları gerçekleştirmeleri, kamuya açık olmaları, özel alanların arasında konumlanmış birey ya da grup kontrolünün dışındaki yerler olmaları, birbirinin içine geçmiş işlevsel ve sembolik amaçlar için kullanılmaları kamusal mekânların ortak özellikleridir (Madanipour, 2007: 159). Bu bağlamda, kamusal mekânlarda kullanıcıların etkileşim kurmaları sağlanmaktadır. Bu etkileşim, kimi zaman pasif kimi zaman aktif biçimde gerçekleşir.

Lefebvre'e göre, mekân toplumsal bir üründür ve her üretim biçimi kendi mekânını üretmektedir. Böylece, mekânın üretim sürecinde, yaratılan yeni mekânlar, aynı zamanda yeni toplumsal ilişkiler oluşturmaktadır (Lefebvre, 2014; Koçak, 2008). Kamusal mekânların, toplumsal ilişkiler ve etkileşimler tarafından şekillenildiği düşünülmektedir. Bu düşünceler ışığında kamusal alan ve kamusal mekân kavramlarındaki ayrımı ortaya koyarsak; kamusal alanın teslimiyet içermesi ve bu teslimiyet soyut durumları dahi kapsamaktadır. Kamusal alanlar daha geniş bir karşılığa sahiptir. Her kamusal mekân niteliğinde olan alanlar kamusal alan özelliği gösterirken; her kamusal alanın kamusal mekân özelliği göstermesi zorunlu değildir. Başka bir ifade ile aslında kamusal alan kavramı kamusal mekân kavramını kapsamaktadır. Kamusal mekân kamusal alanın özelleştirilmiş ifadesidir. Kamusal alan kamusal mekâna göre daha soyut olduğu görülmektedir.

Kamu alanı, genel tanım içinde toplum için planlanan, düzenlenen veya kendiliğinden oluşmuş, toplumun yararlandığı alan olarak belirlenebilir. Kamu mekânları ise, özel yaşamın aksine toplu yaşamın tüm etkinliklerinin süregeldiği, her yaş, cins ve meslek grubunun bazı durumlarda denetimli olarak yararlanmasına açık, kent strüktürü içinde

yer alan mekândır. Buna göre kamu alanı üç boyutlu, kamusal mekân ise içinde beşeri eylemleriyle (sosyal, kültürel, politik, dini, ticari, eğitim, spor gibi) çok boyutludur (Karabey, 1978: :29)

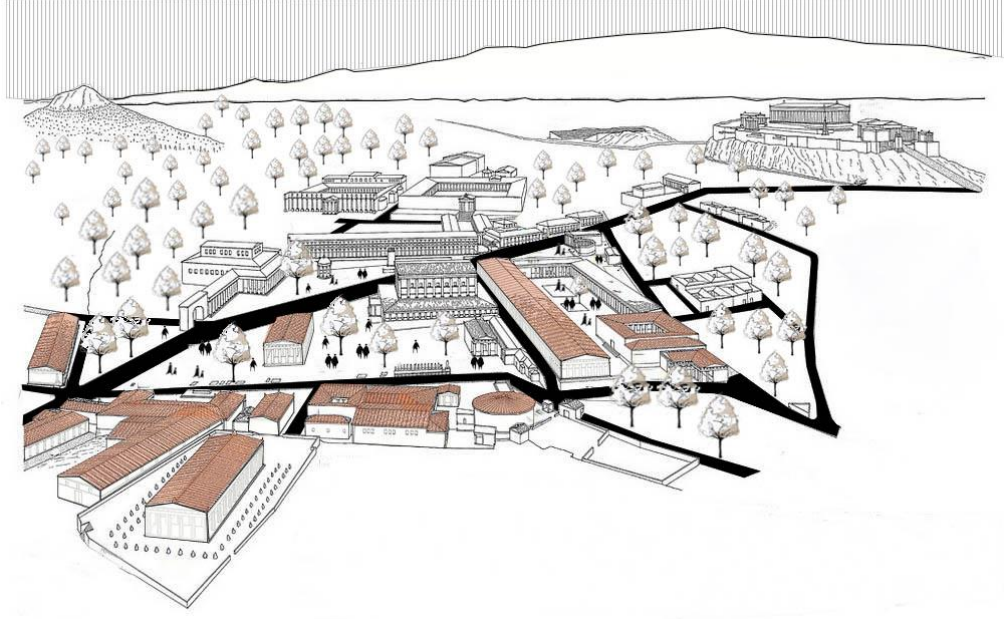
2.2.1. Tarihsel Süreçte Kamusal Mekân

Tarihsel sürece bakıldığında toplumlar arasında sosyal olarak tabaka ve sınıfsal farklılıkların olduğunu görülmektedir. Bu farklılıklar toplumsal sınıf olarak ruhban adı verilen sınıfsal katmanın oluşmasını da sağlamıştır. Toplumda meydana gelen ruhban sınıfına karşı olan ilgi, gücün belli bir merkezde birikmesine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda inşa edilen kutsal mekânlar yerine, kent üzerinde anıtsal yapılar inşa edilmiştir. Bu yapılarda otoritesi rahip tarafından sağlanan; geniş açıklıklı alanlar oluşturulmuştur. Zamanla yabancı toplulukların saldırmasını engellemek için askeri gruba ihtiyaç doğmuştur. Bu askeri grubun ihtiyaçlarını temin etmek için toplumlarda zanaatkâr ve işçi sınıfları kurulmuştur. Bu şekilde oluşan toplumdaki sosyal piramit rahipten, devlet görevlilerine, askerden zanaatkârlara, zanaatkârdan çiftçi ve kölelere doğru gitmektedir. Sosyal piramit rahiple başlayıp köleyle son bulur; toplumdaki bu sınıflaşma bir baskının oluşmasını sağlamıştır. Baskı sonucunda toplumdaki yaşantı değişmiş, yaşantıya bağlı olarak inşa edilen yapılar bu değişimden etkilenmiştir. Sulama sistemlerinin kurulması, yeni bitki ve hayvan türlerini evcilleştirmesi, tarım teknolojisinin geliştirmesi yanında, astronomi, yazı, tarih, coğrafya ve matematik bilimleri doğmuş ve gelişmiştir (Short, 1996: 16).

2.2.1.1 Antik Çağda Kamusal Mekân

Yunan kentsel yerleşim kolonileri Akdeniz ikliminin karakteristik özelliklerinin görüldüğü Ege adaları, Ege bölgesi, Karadeniz kıyıları ve Güney İtalya'da kurulmuştur. Bölgenin düzensiz rejim de akan akarsularının oluşturduğu dar ve verimli vadiler bölgenin karakteristik özelliğidir. Coğrafyasından dolayı yunan kolonilerinin etrafı yoğun ve geçit vermeyen dağlık sınırlar ile çevrili olması yaşamın kısıtlanmasına sebep olmaktadır. Bölgede kentlerin üzerinde hüküm süren iklim değişikliğinin de kısıtlı ölçülerde olması ürün çeşitliliğinin az olmasına neden olmaktadır. Kentler daha

sonraki dönemde denizden içeri çekilerek anakaranın içerlerine doğru yayılma eğilimi göstermişlerdir. Birçok kent kendini denizden içeri çekmek, ayrıca liman olarak kullanabileceği ikincil bir kenti yaratmak, karadan kuşatma sırasında denizden gelebilecek yardım ve kaçış için liman ve kent arasında bir sur inşa etmek eğilimine girmişlerdir. Yunan kenti yukarı kent, uzun surlar ve liman kentinden oluşan üçleme ile karakterize olmaya başlamıştır (Wycherley,1993) (Şekil 2.3).

Şekil 2.3. Atina agorasında kamusal yaşantı (Wycherley,1993)

Mevcut inanç sisteminin mekânda bulduğu yansımalar önemlidir. Dini hayatla ilgili olarak kamusal mekânın tamamında semboller göze çarpar. Agora pek çok tarım ve kahraman heykeli ile kent ve devlet yöneticileri heykellerini, sunakları ve adak taşlarını bünyesinde bulunduruyordu (Bayhan,1997). Yunan mimarisinde tapınaklar figür olarak sade ve net formlarda ifade edilmiştir. Yunanlılar varoluşsal anlamlarının çokluğunu göstermeyi formlarda istemiş bu yüzden her durum karşısında değişebilen mekân organizasyonu ile bu duruma atıfta bulunulmuştur. Böylelikle Yunan mekânları bünyesinde barındırdığı heterojen organizasyonu ile kimliğini bulmuştur.

Yunan kentlerinde yer alan “agora” ve “akropolis” en önemli kentsel öğelerdir. Yunan kentlerinde arkaik dönemde kentlerin düşmemesi üzerine ve düşmana karşı savunma

sağlanması adına önemli rol oynayan akropoller; önemli kutsal mekânların içerisinde bulunmaktadır. Yunan yerleşimlerinde kamusal mekân olarak en önemli alanlardan biri de “gymnasion”lardır. “Gymnasion”lar, antik yunan kent yerleşiminde halka açık yarışmalara katılan atletlerin beden eğitimini almaları için düzenlenmiş, revaklı avlular ile çevrili ihtişamlı yapılardır. Bu mekânlar o dönemde kişilerin sosyalleşmesi için de kullanıldığı gibi entelektüel uğraşlar içinde kullanılan kamusal mekânlar olduğu görülmektedir (Sennet, 1994).

Yunan yerleşimde politik ve ticari hayatın en önemli kamusal mekânlarından biri de agoralar oluşturmaktadır. Agoralar stoalardan meydana gelmektedir. Stoa ve benzeri yapılar kent merkezindeki boşluklu alanları çevreleyerek çeşitli faaliyetler içinde korunaklı alanlar oluşturduğu görülmektedir. Stoaların arka kısmı tamamen kapalı iken ön kısımları kolonlar ile taşınan bir üst örtü ile agoraya açılmaktadır. Stoalar yönelim olarak agoraya yönelmekte olup; dışardan bakıldığında da agora içinde yapılan faaliyetlerin izlenmesine olanak sağlamamaktadır. Stoalar insanı iklim olaylarından korurken, kamu adına politik toplantıların yapıldığı, mahkemelerin kurulduğu, iş görüşmelerinin ve ticari faaliyetlerin yapıldığı agoralar çevresindeki kamusal mekânlardır. Yunan yerleşimden dışarıdan gelen insanlar agoraları oluşturan stoa gruplarını sırası ile dolaşarak kentin gündeminde neler olduğuna dair bilgi almaktadır. Bu durum agoraların kent yerleşimde sürekli işleyen önemli kamusal mekân olmasını sağlamaktadır.

Helen kentinde en parlak dönemlerinde bile insanı derinden etkileyecek kentsel mekânlar yoktu. Ancak daha önceki bölümlerde anlattığım gibi zengin bir kamusal içeriğe sahiptir. Bunda en önemli rolü M.Ö. 4 yy.’da kentlerin aynı zamanda birer otonom yapı olmaları rol oynuyordu. Kentler form olarak düzensizdi. Tapınaklar çok yüksek bir düzenin ifade edildiği yapılar olarak çok muhteşem ve etkileyiciydiler. Hippodamus’un kent planlama çalışmaları Yunan mekânını görüntü olarak etkilemişse de içerik olarak hiçbir değişme neden olmamıştır (Norberg-Schulz, 1980).

Yunan kent içindeki planlamalarında yapı adalarındaki büyüklüklerde statü olarak farklılık görülmemektedir. Yapı adalarının hepsi aynı büyüklüktedir. Adaların

ebatlarının belirlenmesinde herhangi bir ölçütün olmadığı görülmektedir. Yunan yerleşimlerinde yollara genellikle toprak fakat şev alanlarında yağmur suyunun oluşturduğu olumsuzluklara karşı, kırma taşlarda yollarda kullanılmıştır. Yunan yerleşiminde alt yapı önemli bir sorunu oluşturmaktadır. Genellikle yağmur suları ve atık sular sokaklara kontrolsüz bir şekilde bırakılmaktadır. Yerleşimde temiz suya erişim zordur. Bu sebeple kent yerleşimlerinde oluşturan çeşmeler her türden insanın karşılaştığı önemli kamusal mekânlar olmasına neden olmuştur. Bu durum ile alt yapıdaki zayıflığın yeni kamusal mekâna tipinin oluşmasına da fayda sağladığı görülmektedir.

Yunan kent yerleşimdeki kamusal mekânlar kullanıcılara etkin düzeyde, konforlu bir kullanım imkânı sunmamaktadır. Genellikle bu mekânların dönemin şartlarına göre uygun fakat günümüz şartlarında değerlendirildiğinde ilkel kaldığı görülmektedir. Kentlerdeki mekânsal nitelik günümüz şartlarında irdelendiğinde ilkel olsa da içinde barındırdığı organizasyon ve kamusal yaşantı algısı gelecek nesillere kitlesel olarak olumlu fikirler vermektedir.

2.2.1.2 Ortaçağ'da Kamusal Mekân

Hristiyanlık inancının M.S.200 yıllarından başlayarak tüm dünyada etkin bir din haline gelmesi kilise yapısı, Avrupa'da en baskın yapılardan biri olmuştur. Antik kent yerleşimlerinin daha karmaşık bir yapıya sahip olmasına rağmen Avrupa kenti yerleşimlerine bakıldığında kilisenin etrafında kent yerleşiminin karakterize olduğu görülmektedir.

Ortaçağ kentleri, genellikle organik sokak dokusunda oluşmuştur. Kentlerinin sokak aksında sıralanan imalathane, dükkân ve evler tek bir düzeden toplandıkları görülmektedir. Ortaçağ kentlerinin oluşumunda birbirleri ile bazı ortak noktalarının olduğu saptanmıştır. Bu ortak noktalar ise kapalılık, yoğunluk, mahremiyet ve fonksiyonel farklılaşmalardır. Bazı kentler sokak ve bölgeler belli zanaatkârların yaşadığı yerler olurken bazı bölgelerinde tek sıra halinde konutların olduğu

görülmektedir. Büyük yerleşimlerin merkezlerinde meydan konumlanmıştır (Norberg-Schulz, 1980).

2.2.1.3. On dokuzuncu Yüzyılda Kamusal Mekân

Sanayi devrimi ile yeni ortaya çıkmaya başlayan burjuva sınıfı zamanla güç kazanıp devlet yönetiminde önemli bir politik hale gelmiştir. Burjuva sınıfı aristokratların iktidarına karşı koyarak, zamanla kendi egemenliğini ilan etmiştir. Sanayi devriminin etkisiyle Avrupa'nın iki büyük önemli kenti olan Londra ve Paris nüfusu büyük oranda artmıştır. Bu artışın sebebi ise ticaret ile birlikte sanayinin gelişmesi sonucunda imalathanelerin kurulması, kentlerin büyük kentler haline dönüşmesine sebep olmuştur. Kente göç edenlerin kent merkezine yakın alanlarda yoğunlaştıkları görülmektedir. Bu durum, kentlerde çarpık örüntünün oluşmasına zemin hazırlamıştır. Kent merkezinde kimi sokaklar son derece dar kimi evlerin sokaklara olan yakınlığı 4-5 metre olduğu görülmektedir. Kentlerin savunma sisteminde, kentlerin sınırlarını değil her alanını koruyan bir anlayış geliştirilmiştir. Bu durum, kentlerin sınırındaki surların önemini kaybetmesine neden olmuştur. Kentler surlar dışına taşınarak merkez kontrol altında alınmaya çalışılmıştır; fakat bu şekildeki kentsel hareketlilik eski yerleşimlerin zarar görmesine yol açmıştır. Sanayi devrimi sonucunda üretimin artması ile başlayarak gelişen süreçte üretilen malların pazarlanabilmesi için geniş pazar alanlarına ihtiyaç duyulmuştur (Sennett, 1996).

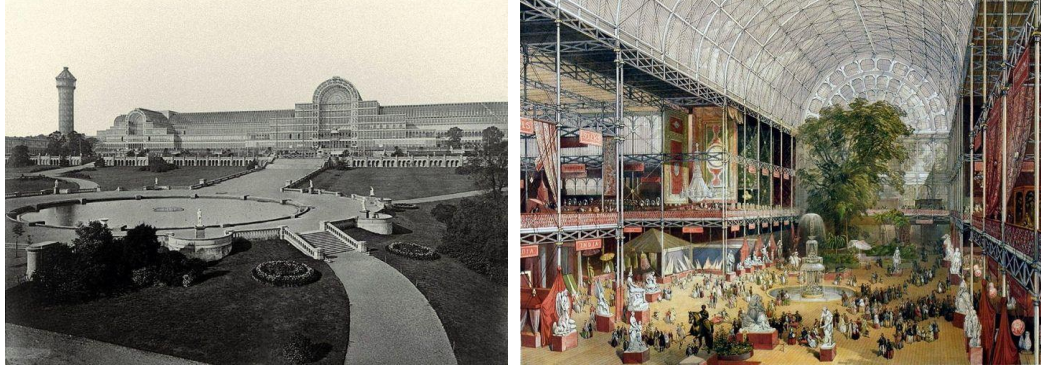
Endüstri etkileri mimariye de yansiyarak yeni kamusal mekân gereksinimlerini getirmiştir. Saray ve kiliseler yerini, meydan, müze, tiyatro, sergi salonu gibi kamusal yapılara bırakmıştır. Sanayi ve teknolojinin gelişmesi yapı malzemesi alanını da geliştirmiştir. 1767 yılında ilk demiryolu rayları bu maddeden üretilmiştir. Demir yapı malzemesi olarak sunduğu geniş açıklık geçebilme imkânı ile köprü yapıları inşasında kullanılmıştır (Şekil 2.4).

Şekil 2.4. Sunderland köprüsü-1976 [URL1]

Demir yolu yapımı ile önemli birikimler yapmış olan Chicago kenti, yeni mimari düşüncenin uygulanmasına büyük katkıda bulunmuştur(Giedion,1982). Labrouste'nin yaptığı kütüphane yapısında kullanılan çelik malzeme tekniği yeni pazar yeri, çok katlı mağazalar ve pasajlarda da kullanılmıştır. Bu dönemde satılan malların kullanıcı tarafından algısını daha etkileyici kılmak için çevreden yüksek görülebilir bir mekânda sergilenmiştir. Ülkede üretilen sanayi mallarını ve teknolojik ürünlerin sergilenmesi içinde geniş açıklığı geçildiği büyük fuar mekânlarına ihtiyaç duyulmuştur. İlk olarak fuar inşası Londra da 1851 yılında gerçekleştirilmiştir (Şekil 2.5)

1890'lı yıllardan sonra betonarme yapı inşaatlarında, özellikle de kentte yeni gelenlerin ve yeni oluşan sınıflar için konut yapımında büyük ölçüde kullanıldı. (Giedion, 1982). 19.yy.da yaşanan yapı malzemesi ile ilgili olumlu gelişmeler yeni mekân anlayışının oluşmasına neden olmuştur. 19.yüzyılda mimaride yeni kavramlardan olan temel geometri, net form, mekânsal süreklilik ve geçirgenlik gibi ifadeler mimarlık ortamında kullanılmaya başlanmıştır.

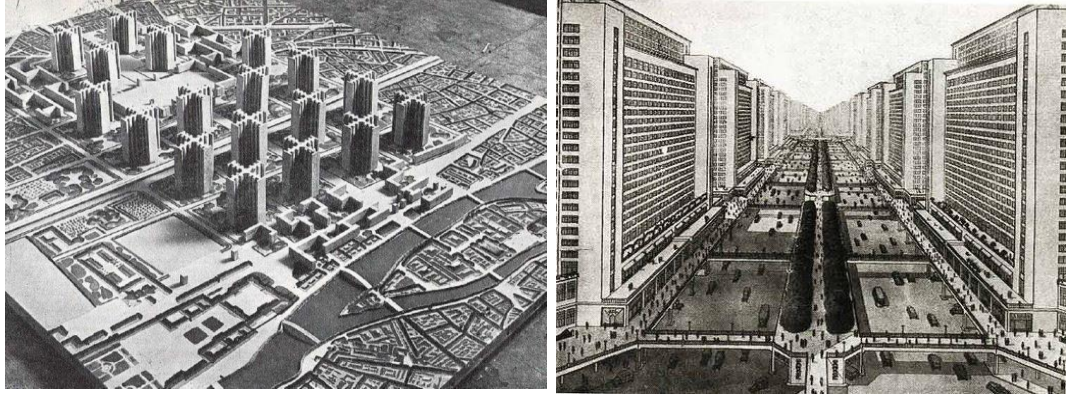

Şekil 2.5. Londra'daki ilk fuar yapısı Crystal Palace 1851 [URL2]

Mimaride yaşanan bu dönüşümler kentlerin kurgusu üzerinde de etkili olmuştur. Avrupa'da gerçekleşen değişimler ile insan haklarının korunması ve eşitlikçi toplum yapısının oluşması için olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Ledoux'un 1775-1779 yılları arasında gerçekleştirdiği sanayi çağının ilk ideal kenti olan La Saline de Chaux yepyeni bir anlayışı temsil ediyordu. Burada yapılar kesin bir geometrik kurgu içinde birbirleri ile ilişkileri açısından bağımsız olarak yerleştirilmişti. Sınıf ayrımı gözetilmeden herkesin mümkün olduğu kadar eşitlikçi bir biçimde mekânda yer almasını öngörülmiştir (Krier, 1979).

Genel olarak 19.yy. kapitalizmin ve sanayi devriminin kent üzerine yaptığı etkiler, kent surları yıkılarak kentlerin çevreye yayılması, kentlerin sanayinin gelişimiyle mevcut parçalı doku ile zıtlık oluşturan yapı tiplerine ihtiyaç duyulması, sanayi kitlelerini inşa etmek ve ucuz arazi ihtiyacını karşılamak için sanayi kitlelerinin kent çeperlerine yerleştirilmesi, bu kitlelere yakın işçi sınıfının kümelenmesi ile ifade edilmektedir. Bunların yanı sıra bu dönemde modern mimarlık adına olumlu gelişmeler de yaşanmıştır.

Kent yerleşiminde bahçeye ve yeşile önem verilmiş ve yatayla birlikte düşeyde kurgulama fikri geliştirilmiştir. Ulaşım yolları arasında kalan büyük adaları kentler için yeşil olarak bırakılması önerilmiş ve üzerindeki yapılar çok katlı şekilde tasarlanmıştır. Örneğin: Paris için Le Corbusier'in yaptığı kentsel tasarımda yapı kitleleri T şeklinde tasarlanmış olup formu itibari ile sağlıklı yaşam için gerekli hava ve güneş ışığını evin içine almayı hedeflemiştir (Şekil 2.6).

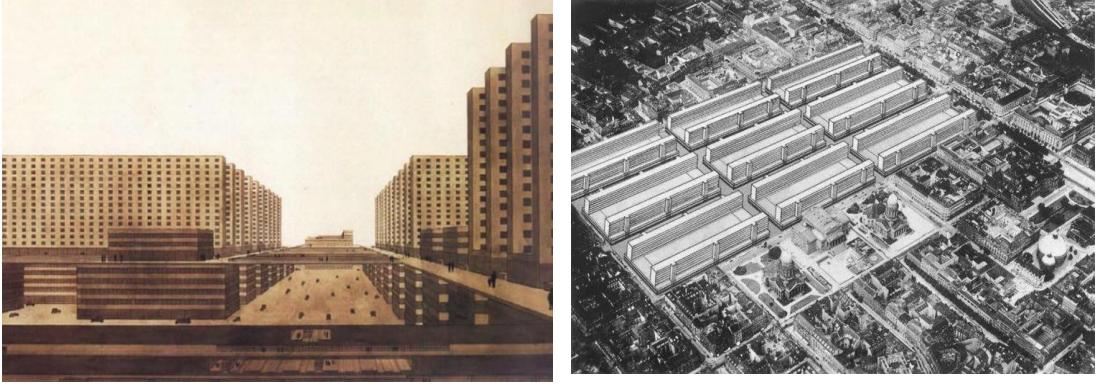

Şekil 2.6. Le Corbusier'in tasarladığı kentsel yerleşim ve kamusal yaşantı [URL3]

Le Corbusier yaptığı öneride, kentin çevresinde olan yeşil alanları halk bahçesi olarak ayırmıştır. Kentsel planlama üzerine Mies Van Der Rohe çubuk binalarının yerleşimi üzerine çalışmıştır. Yaptığı yerleşimde binalar yollara dik ve birbirlerine paralel olarak yerleştirilmiştir. Bu sebeple kamusal sokak mekânı zedelenmiştir. Yerleşimde binalar arasında kamusal yaşantıyı destekleyecek, herhangi bir boşluk ve meydan oluşturulmamıştır.

Hiberseimer'in yaptığı “tarak şehir” önerisi ile konut bloklarının belirli bir düzeyde tek dize halinde yerleştirmiştir. Konut bloklarından arta kalan alanlarında taşıt trafiğine yer vermiştir. Öneride kent mekânları sirkülasyonu olanaklı kılmaya çalışan bir araç olarak düşünülmüştür. (Şekil 2.7).

1950 li yıllarında Marsilya'da Le Courbisier tarafından yapılan United Habitation yerden koparılan plotiler üzerinde inşa edilmiştir. Kullanıcıların ihtiyaç duydukları tüm kamusal mekânlar ve sosyal donatılar kitlenin içinde çözülmüştür. Yapı kitlesi insanların kamusal faaliyetlerde bulunurken bile yapı duvarları ile sınırlı katı bir çerçeve sunmaktadır. United Habitation kente ait olan kamusal mekânlardan kopuşun ve ilk kentsel içe kapanışın örneği olmuştur.

Şekil 2.7. Hiberseimer'in geliştirdiği kentsel yerleşim ve kamusal yaşantı [URL4]

2.2.1.4 Günümüzde Kamusal Mekân

Yakın dönemden kamusal mekân örnekleri incelendiğinde, toplumsal hayatın geçirdiği değişimler kamusal yaşantıda ve kamusal mekânlarda kendisini göstermektedir. Tarih boyunca karşılaşılan kamusal mekânlarda kültürel ve politik etkiler ile inşa edilen sembolik yaklaşım tavrı günümüzde etkisini yitirdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra dünyada yaşanan değişmelerde kamusal mekânların değişmesine neden olmuştur. Habermans'ın ve Sennet'in değindikleri kamusal alan yaklaşımlarında da görüldüğü üzere; kapitalist düzen kamusal alanlarda bozulma yaşanmasında her dönem etkili olmuştur. Yakın dönem kamusal mekânları incelenirken kapitalist dönemin sebep olduğu değişimlere bakıldığında; kentlerde alışveriş merkezlerinin ve şirketlerinin yoğunlukta kalması sonucunda, kamusal mekân olarak ifade edilen sokağın değersizleşmesine neden olmuştur. Günümüzde bir değer olarak alışveriş olgusundaki değişimin kamusal mekân olarak AVM kültürüne taşınması da kapitalist düzenin kamusal mekân üzerine etkisi olarak yorumlanmaktadır. Alışveriş merkezleri güncel dönem kamusal mekânları olarak nitelendirildiği gibi bu mekânların içerisinde barındırdıkları kamusal yaşantı ise kamusal gerekliliklerin tam sağlanmadığı yönünde de eleştiriler mevcuttur. Kamusal niteliği zayıflatan bir durum olarak alışveriş merkezlerinin tüketime dayalı olması gösterilmektedir. Bu durum yalnızca alışveriş merkezleri ile sınırlı tutulmamalıdır.

Postmodern dönemin kamusal mekânları bir şekilde tüketime odaklanmış, değişim değerine göre “üretilen” mekânlardır (Yurdadön Aslan, 2012). Bu bağlamda bakıldığında kapitalist düzenin oluşturduğu tüketim mekânları üzerinden kamusal hayatta görülen bir çözümlenin var olduğu ifade edilmektedir.

Yakın dönemde post modern mimari ile oluşturulan yapılarda; özne olarak üretim durumu yeni kamusal mekânların oluşmasını sağlamıştır. Böylece karşımıza tarih boyunca çıkan yapıların yanı sıra sergi salonları, kültür merkezleri, sinema salonları gibi birçok kamusal yapı tipleri yakın dönemde karşımıza çıkmıştır. Bu örneklerin yanı sıra mekânların daha da özelleşerek belli bir kullanıcı profiline ve belirli fonksiyona hizmet eden spor tesisi, çağdaş sanat merkezi, gençlik merkezi gibi kamusal mekânlarda görülmektedir. Dünyada gelişen dönem koşulları ve yaşanan küreselleşme sonucunda; kamusal alan ve kamusal mekân tartışmaları da evrimleşmektedir. 1970’lerden bu yana, gelişen dünya düzeni ile birlikte, sivil toplum örgütleri ve bireylerin ön plana çıkmaya başladığı söylenebilir. Aynı şekilde, küreselleşme söylemleri ve postmodernist akımlar da bireyselliği geliştirmektedir (Koç, 2015).

Bu dönemde gelişen kamusal alanın bu düşünceden hareketle bireyler arasındaki farklılığın dikkat alınması ve bireysel katılımın kamusal mekânlarda önemsenmesi bu dönem için kamusal mekânlarda tasarımda belirleyici bir etken olarak ele alınmıştır. Karadağ (1994), mevcut kamusal alan tanımlarının aşarak, yeni ve çoğulcu perspektiften bir kamusal alan modeli tanımlanması gerektiğini öne sürmektedir. O’na göre, çoğulcu bir demokrasi açısından gerekli yeni kamu alanı, katılım yönünden, kamusal kararlardan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenebilecek olan herkese açık olmalıdır. Bunun için de, irade özgürlüğüne sahip her bireyin kendisini kamusal alanda gösterme hakkının bulunması gerekmektedir. Kamusal mekânın üretilmesinin toplumsal hareketler yoluyla gerçekleşmesi, kamu iradesi ve fikrinin yansıtılması, bireysel olmaktan kaçınılması oldukça önemli ve gereklidir. Bu düşünce ışığında, yakın dönemde oluşan kamusal mekân örnekleri incelendiğinde; her dönem olduğu gibi günümüzde de mevcut değişen toplumsal dinamikler sonucunda kent yerleşim düzenlerinin değişmesi söz konusu olmuştur. Çağdaş mimarlık ortamında kamusal mekânlar ve bu mekânların işlevsel karşılıkları Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Kamusal Mekânlar ve Fonksiyonel İşlevleri (Özer, 2021)

<i>Kamusal Mekânlar</i>	<i>Fonksiyonel Olarak İşlevi</i>
<p>1-MEYDAN:</p> <p>-Kent Meydanları</p>	<p>-Kentin birçok aksından beslenen tanımlı boşluk.</p>
<p>2-KAMUSAL YEŞİL ALANLAR:</p> <p>-Park (Halk bahçesi, hobi bahçesi)</p> <p>-Kent içi parklar</p>	<p>-Doğal veya suni olarak tesis edilmiş ve kentliye dinlenme imkânı sunmak</p>
<p>3-ARTERLER:</p> <p>-Yaya Kaldırımları</p>	<p>-Kent merkezlerinde önemli yaya arterlerine ulaşımı sağlayan, genellikle yol kenarlarında yoldan yükseltilerek oluşturulan kent içinde sirkülasyonu sağlamak</p>
<p>4- KAMU YAPILARI:</p> <p>-Yönetim yapıları</p> <p>-Dini yapılar</p> <p>-Spor yapıları</p> <p>-Eğitim yapıları</p> <p>-Sağlık yapıları</p> <p>-Ticaret yapıları</p>	<p>-Genellikle kent merkezlerine yakın yerde konumlanan, kentle ilgili yönetimle kararların alındığı halka açık kamusal mekânları içinde barındıran alanlardır.</p> <p>-Antik yunanda <i>gymnasion</i> kültürü ile başlayan spor düşüncesi geçmişten günümüze kadar gelerek varlığını korumuştur. Sportif etkinliklerin yapıldığı işlevsel kamusal alanlardır.</p> <p>-Toplum için gerekli bilgilendirme, çalışma, seminer ve eğitim gibi faaliyetlerin düzenlendiği mekânları içinde barındıran kamusal alanlardır.</p> <p>-Kentlerde merkezi alanlarda konumlanarak vatandaşların sağlık hizmeti alması için oluşturulan kamusal alanlardır. Bu alanlarda mekânların kamusal olmasının en önemli ilkesi toplumsal faydacılık ve herkes tarafından erişilir olmasıdır.</p> <p>-Günümüzde tüketim kültürünün önemli mekânlarından olan bu hacimler ticari faaliyetlerin yapıldığı kamusal alanlardır.</p>

BÖLÜM 3

KAMUSAL MEKÂN VE MİMARLIKTAKİ KATILIMCI TASARIM

Mimarlıkta katılım kavramı genel anlamıyla: topluluğun herhangi bireyi ve bireyleri ile iş birliği neticesinde ortak fikirlerin yürütülmesine, toplumun yapı taşlarından olan bireylerin karar alma süreçlerinde kendi özgür düşüncelerini ifade etmesidir. Katılım kavramı; demokrasi ve yönetime katılım ile bireylerin birbiri ile olan ilişkilerini ve toplumsal düzenin sağlanması ile doğrudan ilişkilidir.

Mimari tasarımda karar alma süreçlerinde katılım düşüncesi, çoğu zaman eleştiriye tabi olan bir kavram olmuştur. Katılım kavramı çok yönlü ele alınması gereken bir olgudur. Evrensel açıdan katılım kavramı, temelinde dayanışma olgusunu barındırmaktadır. Katılım kavramında yer alan dayanışma ve iş birliği olgusu, toplumun çeşitli ara yüzlerinde yer alan katılımcıların birbirleri ile olan iletişimi ile meydana gelmektedir. Bir araya gelme eylemi ile toplulukların düşünce ve sorumluluklarını ifade etmesi katılım kavramının gerçekleşmesini sağlamaktadır.

3.1. KATILIM KAVRAMI

Katılım kavramı, karar verme mekanizmasında bireylerin etkin rol almaları anlamına gelir. Benzer bir tanımlamayla katılım; bireyin ve toplulukların günlük davranışları, bir olaya tanık olmak ve bir şeye bakmak gibi tekil etkinliklerden, sosyal kurumlara ve sivil toplum örgütlerine kadar uzanarak çeşitlenen ilişkileri belirtmektedir (Bilgin ve Göreli, 1996).

Bu tanımlardan yola çıkarak katılım kavramı; bir bütünün parçası olmak olarak ifade edilebilir. Katılım olgusunu ifade ederken katılan katılımcı ve katılımında bulunan

durum ve düşünceden söz etmek gerekmektedir. Katılım başkaları tarafından alınan kararların kabul edilip, edilmemesinin içeren süreçlerden daha fazlasını gerektiren bir durumdur.

‘Baheshti’ ye göre katılım, ilk kez antik Yunan forumlarında kullanılmıştır (Baharak, 2018). 1960 ve 1970’li yıllarda toplum ölçeğinde daha alt gelirli bireylerin sorunlarının göz önüne getirilmesi ve bu sorunlara karşı çözüm arayışı kullanıcı rolünün toplumsal ifade olarak pasiften aktife doğru değişmesine sebep olmuştur. Toplumsal yapının dönüşmesiyle birlikte ortaya çıkan sorunlarda artmaya başlamıştır. Bu sorunlar karşısında bireyler tepkisiz kalmamıştır. Gelen tepkiler sonucunda mimarlık, toplumsal olarak oluşan değişiklikleri öngörmeye ve insanlara daha iyi alanlar sağlamaya çalışmıştır.

Katılım kavramı için her zaman toplum yararına olduğu düşüncesi haklı çıkmamaktadır. Katılım olgusu doğru bir şekilde uygulanmadığında katılım rolleri arasında olumlu ortamının oluşmamasına neden olmaktadır. Oysa etkin katılımın esas amacı toplumun isteklerine ve taleplerine en doğru şekilde cevap vermektir. Katılımın en temel özelliklerinden biri de katılımcıların fikrine saygı göstermek olmalıdır. Etkin bir katılım ortamından söz edebilmek için: katılımcıların ayırdığı zamanı iyi değerlendirmek, katılımın amacını ve hedefini iyi saptamak, neye etki edeceğini belirlemek önemli faktörlerdendir. Katılımın amacına ve hedefine ulaşması için: kullanıcı gereksinimlerinin belirlenmesi ve alınan kararların katılımcıyla ilişkilendirilmesi gerekmektedir.

3.1.1 1960’lı Yıllarda Gelişen Katılım Düşüncesi

Toplumsal dönüşümlerin yaşandığı 1960’lı yıllar katılımın önem kazandığı ve daha insan odaklı yaklaşımların benimsendiği süreçlerin başlangıcı olarak görülmektedir. Sosyal ve kültürel bir odak olarak mekân bu dönemde bir nesneden öteye geçerek; kullanıcı tarafından aktif ve devingen bir şekilde kullanılması gerekliliği öngörülmüştür. Bu dönemde, kullanıcıların tasarım sürecine sistematik ve bilinçli bir şekilde dâhil edilmesi düşüncesiyle birlikte mimarlıkta katılım olgusu mimarlık

eylemlerinin yapısını değiştirmiştir. Mimarlık disiplinin katılımlı süreçlerin yönetimine karşı rasyonel ve bilimsel genel geçer arayışları sürerken; bir taraftan kültürel ve sosyal değişkenleri dikkate alarak her olaya hassas bir tavırla yaklaşan, yere ait olanı bulan ve süreçte yer alan kullanıcılara faydalı olanı esas alan yaklaşımla sürecin ele aldığı görülmektedir. Süreç içinde birbirine zıt olarak görünen bu iki yaklaşım tarzının aslında birbirlerinin tamamlayıcısı oldukları da görülmektedir.

Bu durum Güney ve Yürekli'ye göre (2004), "mimarlık anın içinde ötekiler ile oluşturulan bir asimetrik iletişim sürecidir. Her 'teki' ile kurulan iletişim mimarlığın kendini yenilemesini, sorgulamasını, eleştirmesini ve böylelikle kendini her öteki ile karşılaşma anında yenileyebilen, açık uçlu bir sistem olmasını sağlar" (s.32) ifadeleri mimarlıkta iletişimi ve etkileşim arayışlarının sürekli, yenilenebilir ve açık uçlu olmasının gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kernohan, Gray, Daish ve Joiner (1996) ise 'tasarımcı' ve 'kullanıcı' için 'iki farklı kültür' tanımını yapmışlardır. Bu anlamda kullanılan dil, bilgi birikimi, öncelikler, beklentiler, algılar vb. gibi birçok farklılıkların varlığını vurgulayarak, kültürün tüm bu değerlerin paylaşılması ve içselleştirilmesi sonucu oluşan ortak bir değer olduğunu belirtmektedirler. Her iki kültür arasında bir ortaklık ve iletişim kurulamaması durumu arz ve talebe bağlı olarak 'neyin sağlandığı' ve 'neye gerek duyulduğuna' ilişkin uyumsuzluklara neden olmaktadır.

'Schulz (1971), 'varoluşsal mekân' (existential space) kavramı ile kullanıcı ve yaşadığı evre arasındaki ilişkiyi, geri beslemeleri olan karşılıklı bir süreç olarak vurgulayarak, mimari mekânı bu ilişki biçiminin bir somutlaşma hali olarak ifade eder (Bozdoğan, 1981). Bu düşünce ile Schulz, kullanıcıya ait değerlerin yaşamsal değerler ile tasarlanan somut mekânın sürekliliği ve değişkenliği üzerinde kavranması gerektiğini ifade etmektedir. Paris'te 1968 yılında gerçekleşen devrimden sonra; küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan bölgesel sınır ve toprak kavramı bir grup Fransız filozof ve psikolog tarafından irdelenerek; sosyal yaşam olgusu ile günlük yaşam sosyolojisi alanında çalışmalar yapılmıştır. Henri Lefebvre bu çalışmalarda bulunanlardan biridir. Lefebvre (1970), kentsel olgunun parçalı olduğuna işaret ederek

pasifliğin teorik yönlerini açıklamaktadır. Çelişki şu şekildedir: “Kentsel olgu ancak bütün olarak kavranabilir, bütünlüğü kavrayamaz”. Bu düşüncenin ardında Lefebvre, toplumsal mekânın kırık ve parçalı olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, farklı kentsel kodlar birçok gerçek olamayan (sahte) kavramı ortaya koymaktadır. Bu kavramlar içinde demokrasi ve temsil ifade edilebilir. Yaşantının gerçekleştiği mekânların tasarımında güç, mimarlık ve tasarımcı gibi uzmanlar tarafından yapılmaktadır. Tasarımcılar her türlü sürece hâkim olduklarından dolayı, yaşantıyı da kendi öznel düşünceleriyle yorumlayarak, tasarımlarını tamamlamaktadır. Bu durum şöyle bir sonucu ortaya çıkarmaktadır; karar uzmanlar tarafında alınıp, kullanıcı istekleri ihmal edilmektedir. Katılım eksiliği nedeniyle temsiliyette ifadesizliklerin ortaya çıktığı görülmektedir.

Lefebvre, mekân olgusunu anlamak için, kullandığı somut (concrete space: CS) mekânı soyut (abstract space: AS) mekânla değişmesi olarak açıklamaktadır. Mimarlar ve kent plancıları, nesnelere, binaları ve onların komşuluklarını incelemektedirler. Lefebvre’ye göre mimarlar ve kent planlamacıları, soyut alanı somut alandaki yaşanmış tecrübeler ile entegre etmek durumundadırlar. Michel de Certeau, *Günlük Yaşam Pratiği* (1984) adlı kitabında Lefebvre’in sıradan ve günlük hayat kavramını yenilemiştir. Lefebvre'nin ifadesinde, Certeau'nun takdir ettiği şey soyutlama ve temsil olmadan, somut alandaki yaşamdır. Yerel bilgi ve sıradan günlük yaşam deneyimleri sosyal uygulama olarak önem kazanmaktadır. Böylelikle, bu dönemde ortaya çıkan ürün ve hizmetlerin tasarımcı ve kullanıcılarında fikri alınarak herkes için uygun olarak tek bir vücuda getirilmesi; mimarlık alanında değerlendirilen yeni bir konu olarak gündeme gelmektedir. Henri Lefebvre 1960 ve 1970 yıllarında mekân konusu adına ideoloji ve mekân arasında ilk bağlantıyı kuran teorisyenlerden biri olmuştur. Kent sosyolojisine Marksist yaklaşımla farklı bir bakış açısı getirmiştir. Lefebvre'nin kent toplumu hakkındaki teorileri Fransa'daki kentsel araştırmalarda uzun süre kullanılmış ve yıllarca üzerine tartışmalar yapılmıştır. Lefebvre, modern hayatın getirilerinin aksine gündelik hayatın işleyişine ve kent yaşantısına ilgi duymaktadır. Lefebvre modern hayatın etrafında şekillenen kapitalist düzenin sahip olduğu bir ülkede gündelik hayattan uzaklaştığını ve günlük yaşamın sosyal ilişkiler ile var

olduğunu öne sürmektedir. Ona göre mekân olarak yaşantı bir sosyal üründür (Baharak, 2018).

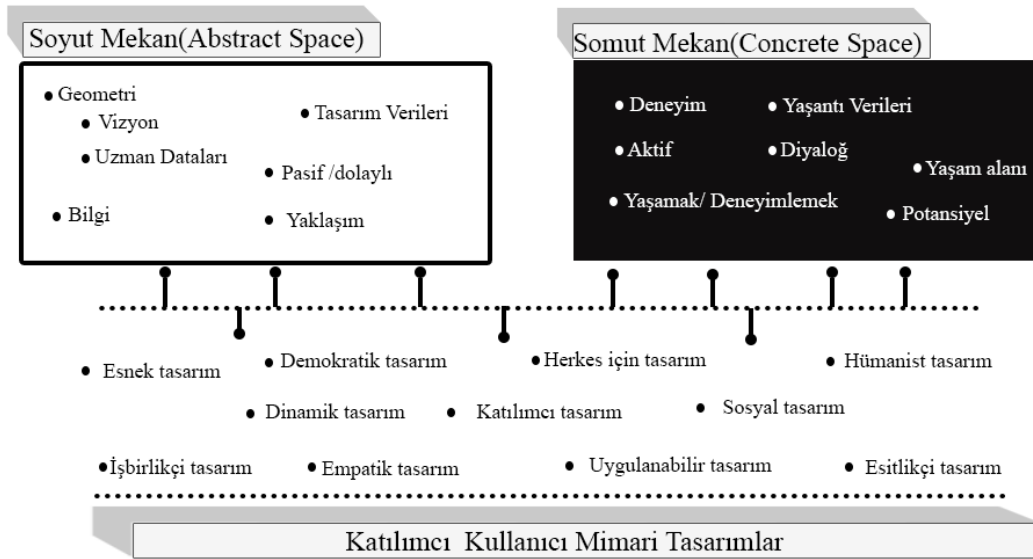
Lefebvre'in (1970) ifade ettiği 'somut mekân' (concrete space) ve 'soyut mekân' (abstract space) kavramlarından ilki, günlük hayatın geçtiği, kullanıcının yaşadığı ve deneyimlediği 'mekân' diğeri ise tasarımcının üretimlerini gerçekleştirdiği mekândır. Lefebvre bu iki mekân türü arasındaki ayrımı işaret etmektedir. Bir başka ifadeyle soyut dünyadaki tasarım kodları ile gerçekleştirilen mekân, somut dünyanın yaşamsal kodları ile doğası gereği örtüşmemektedir (Hacılibeyoğlu, 2013). Başka bir ifade ile Lefebvre, temelde kar ve ticari kazanç için devlet ve yatırımcılar tarafından oluşturulan mekânları soyut mekân olarak ifade ederken; gündelik hayatın ihtiyaç ve hedefleri ile oluşturulan mekanları ise somut mekanlar olarak adlandırmaktadır. Ona göre, üretim aşamasındaki kaygıların tek nedenin kapitalizmin çelişkisi olmaması gerektiğini ve günlük yaşamdaki çelişkilerin yeniden önemsenererek üretimde ifade edilmesini ortaya koymaktadır. Lefebvre mekân olgusunu üç sınıfa ayırmaktadır. Mekân ona göre algılanan mekân, tasarlanan mekân ve yaşanılan mekân olmak üzere üç kategori de ifade edilmektedir. Bu üçlü kategoriye göre sırasıyla mekânsal kavramsallaştırılması; mekânsal pratik, mekânsal temsili ve temsili mekânlar olarak literatürde önermeler ifade edilmiştir.

Tasarlanan mekân (coceived); Soyut bir mekân kavramıdır. Diğeri bir deyişle mekânın zihindeki kurgusu ya da mekânın ifadesidir. Bu soyutlanmış mekânın oluşumunda bireyin yaşadığı çevrenin sosyal ve politik normlarına etki etmektedir. Bu mekânlar belli bir zümre tarafından ortaya konulan yaşamsal deneyim alanlarıdır. Lefebvre, tasarlanan mekânı, "kapitalin mekânı" olarak açıklamaktadır. Ona göre, tasarlanan mekânın özelliği, nesnel anlatımıdır. Mekân temsilleri veya tasarlanan mekân kurulu düzendeki siyasi iktidarın, hâkim olan ideoloji ve söylemine göre düzenlenip ekonomik düzendeki mantığa göre hareket etmektedir (Ghulyan, 2017).

Algılanan mekânsal pratik; somut bir mekân kavramı olarak insanların günlük yaşam çevrelerini içerir. Mekânın doğrudan algılanmasını ve deneyimler sunmasını ifade etmektedir. Örnek olarak binalar, ofisler ve yapılar gösterilmektedir. Disiplinlerin

uygulanması ve planlama gibi pratiklerin oluşturulmasını kapsamaktadır. Bu bağlamda tasarlanan mekân ve algılanan mekânsal pratik arasında önemli bir etkileşim söz konusudur. Algılanan mekânsal pratik sosyal ve doğrudan yaşanan hayatın bir yansıması olarak gerçekleşmektedir. Algılanan mekânsal pratikler ampirik (deneysel) gözleme dayanmaktadır.

Yaşanılan mekân ise tasarlanan, görülen ve ifade olarak algılanan olguların karışık bir sistemde bütünsel olan ifadesidir. Bu durum bireyin gerçek hayata ki mekân deneyimini ifade etmektedir. Sosyal ve doğrudan deneyimlenen mekânlardır. Yaşanılan mekân sadece sosyal hayatın geçtiği edilgen bir sahne değil, aynı zamanda sosyal hayatın tamamlayıcı bir unsurunu temsil etmektedir. Bu nedenle, sosyal ilişkiler ve yaşanan mekân günlük hayatta kaçınılmaz bir şekilde birbirine bağlanmaktadır (Güler, 2011).

Şekil 3.1. Lefebvre'e göre soyut mekân ve somut mekân (Özer, 2021)

Lefebvre göre mekân, toplumsal bir üründür. Mekân olarak alan, sürekli sosyal ilişkilerle yeniden şekillenmektedir. Ayrıca mekân kavramı sadece toplumsal ilişkiler tarafından oluşmamaktadır. Lefebvre göre tasarlanan mekânların farklı (design code) ve bireyin yaşadığı mekânların farklı (vital code) ritüelleri olduğundan bahsedilmiştir. Somut alanlarda kullanıcı deneyimleri ve tecrübeleri söz sahibi iken; soyut alanlarda

uzmanların görüş ve bilgileri etkindir. Bu durumda soyut mekânlar teorik verilere dayanmak iken soyut mekânlar kullanıcı tasarımcı ilişkileriyle belirlenmektedir (Şekil 3.1).

Kullanıcı merkezîyetçi tasarım türleri olarak birçok farklı merkezîyette, esnek tasarım, hümanist tasarım, empatik tasarım gibi ifadelerden söz edilmektedir. Bu tasarım yaklaşımlarının amacı, tasarımda kullanıcı ve tasarımcı arasındaki ilişkiyi güçlendirmek ve daha efektif bir durum ortaya koymaktır. Lefebvre, kentsel olarak karar alma yetkisinin kontrolünün, devletten bireye doğru olması gerekliliğini vurgulamaktadır. Politik bir tavrıyla; mevcut liberal ortamda gelişen demokratik birey haklarını yapılandırmayı amaçlayarak; bireyler için yeni bir kent hakkı düşüncesini ortaya koymaktadır. Kentlinin bir olguya katılımı ancak mekânın kontrolünü ve gelirinin devletten alarak bireylere aktarmakla sağlanmaktadır. Bu bağlamda kent hakkı düşüncesi iktidar ve bireyler arasındaki ilişkileri yeniden tarif etmektedir. Kent hakkı”, “oeuvre” hakkı ya da başka bir deyişle “katılım hakkı” ve kullanımı ile ilgili olan “temellük hakkı” ile anlam kazanmaktadır. Vatandaşlara ‘Katılım hakkı’ vermek, iktidar, sermaye ve mekân üretimini direkt etkileyen mekân üretimi ile ilgili karar alma prosedüründe, mekânın kullanıcılarına merkezi rol tanıyan bir hak arayışıdır. ‘Temellük hakkı’ ise, bireylerin gündelik yaşamlarında el koyma hakkı, mekânın içinde yaşamak, oynamak, çalışmak, onda temsil edip, tanımlamak ve sahiplenme hakkını içermektedir (Sadri, 2011).

Lefebvre (1970), katılım düşüncesinin kent siyasetinde sıklıkla karşılaşılan bir durum olduğunu fakat sonuçların pek ciddiye alınmadığını öngörmektedir. Genellikle katılım düşüncesinin toplum üzerinde yoksullaşmasından bahsederek, bireylerin kararlara ve süreçle olan katılımını sorgulayıp, tavsiye niteliğindeki müdahaleleri irdelemektedir. Katılım adına yapılan şey iktidardakilerin küçük bedeller ile toplumun iradesini sağlamaktır. Katılımla adı altında önce insanlar bilgilendirilmekte ve sosyal aktivitelere katılmakta sonra ise vatandaşlar süreç içindeki pasif rollerine geri dönmektedir. Lefebvre, bu durumun göstermelik bir katılım olduğunu ifade ederken; gerçek katılımın etkin ve vatandaşların harekete geçirilmesiyle mümkün olduğunu savunmaktadır. Ona göre süreç içinde aktif olarak katılım sağlayan bireyler

vatandaşlık haklarının öneminin kavramasına ve toplumunda birey olma rolünün farkına varmasına olanak sağlayacaktır.

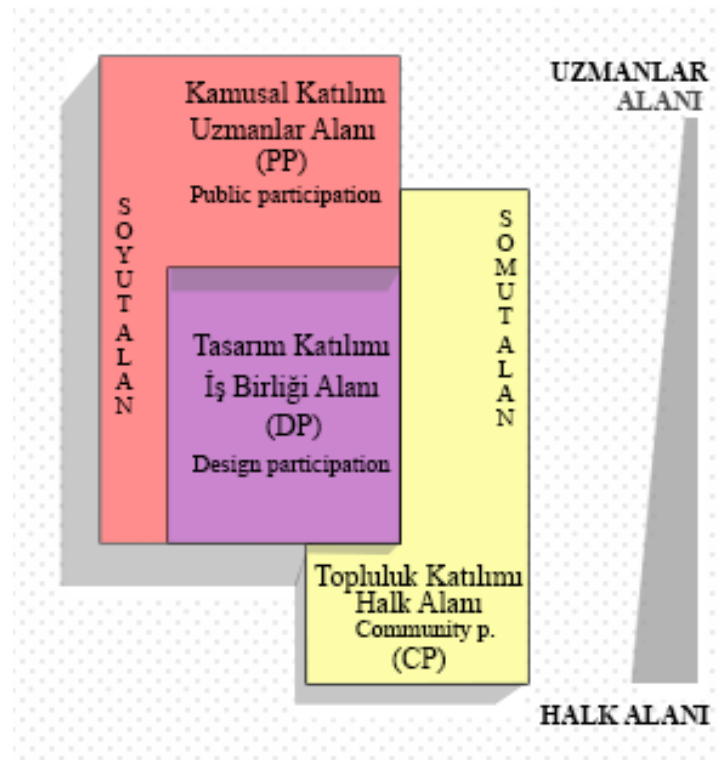
Mimarlık eylemi ve katılım düşüncesi ile ilgili edinilen deneyimler bu alanın kuramcıları tarafından ortaya koyulmuştur. Bu dönemde kuramcıların katılım olgusu üzerine gözlemleri ve uygulanabilir deneyimleri ifade edilmiştir. Bu bağlamda 1960'ların sonları 1970'lerin başında Jean- Francois, Michel Foucault, Gilles Deleuze, Jacques Derrida ve Jean Baudrillard gibi düşünürler değişen kullanıcı istek ve taleplerinin farkına vararak; bilgiye erişim kolaylığının artmasıyla, farklı söylemlerde katılımcı tasarım yaklaşımları oluşturmuşlardır. Filozofların söylemleri ve yaklaşımları birbirinden farklı olduğu için bir arada değerlendirilmemiştir. Fakat zaman içinde ismi geçen filozoflar düşüncelerini ortak payda ifade ederek post modernizmin temelini oluşturan fikirleri ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda post modern filozofların düşünceleri özet olarak Da Carmos (2014) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Kuramsal alanda rasyonel dünya ile girdikleri ilişkilerde post modern düşünürler temkinli olma eğilimindedirler.
2. Yaşamın çeşitliliği ve farklılığı vurgulayan post modern düşünürler; hayatın genellemelerin uzak durmakta ve tüm eylemlerden elde edilen sonuçları irdelemektedir.
3. Tüm gerçeklerin toplumsal ve tarihsel kaynağını belirten post modern düşünürleri, gerçeklerin sürekli ve ebedi olmadığını vurgulamaktadır (Da Carmos, 2014)

Katılımlı süreç üzerinde çalışılan üç farklı kategori olarak kamusal katılımı, tasarım katılımı ve topluluk katılımı mevcuttur. Kamusal katılım; birçok uzman kalıtımını içermekle birlikte, etkin olan kamu düşüncesini oluşturmayı amaçlayan katılım olarak değerlendirilmektedir. Kamusal katılım ile kamunun karar verme sürecine katılımı sağlanmaktadır.

Topluluk katılımı ise, sivil toplum örgütlerinin katılım faaliyetleri ile ilgilidir. Tabandan tavana yaklaşımlar ile politikaları etkileme ve düzenlemeye çalışan modelde sosyal hizmet uzmanları ve kullanıcılar yer almaktadır.

Eski ve en uzun tarihe dayanan katılım türü olan topluluk katılımı, süreç içinde çok fazla tasarım girdisi olduğu için, tasarımcı grubun uzmanları tarafından inisiyatif kullanma durumunu ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, tasarım katılımı ile bağdaşmaya başlamaktadır. Tasarım katılımı: yeniden tasarım alanına insanları toplama sürecini içeren, 1971 yılından sonra Tasarım Katılım Konferansı'ndan esinlenen bir yaklaşımdır. Toplumsal sorunlar için atıfta bulunan süreçlerde karar alma, oylama ve gönüllü çalışma gibi katılım faaliyetleri tasarım katılımını oluşturmaktadır. Tasarım katılımı, somut alanda kullanıcı katılımının iş birliği ile soyut alanda ise tasarımcıların fikri ve düşüncesi ile sonuçlanmaktadır. Tasarım katılımıyla insanların ihtiyaçlarını belirlemek ve inovasyonu geliştirmek amaçlanmaktadır. Topluluk ve kamusal katılım kavramları birbirine zıt konumda oluşmaktadır. Katılım kavramları arasındaki soyut somut alan ilişkisi Şekil 3.2'de belirtilmiştir.

Şekil 3.2. Kamusal katılım ve topluluk katılımı (Özer, 2021)

Topluluk katılımı kullanıcı kitlesi tarafından oluşurken; kamusal katılım ise soyut mekân ve politikacılar tarafından idare edilmektedir. Kamusal katılım süreci devletin politika ve siyasetçileri tarafından yönetildiği için bir hiyerarşik düzen gözlenmektedir. Bu düzenin bir getirisi olarak tavandan tabana inen bir yaklaşım tarzı benimsenmiştir. Lefebvre'e göre; topluluk katılımında tasarımcı ve alanında uzman kişiler sürece sadece katalizör olarak müdahil olmaktadır. Kamusal katılımında ise tasarımcılar, politika ve siyasetçilerden gelen bilgi ve talimatlar doğrultusunda süreçte yer almaktadır. Aşağıda verilen çizelgede kamusal katılımı, topluluk katılımı ve tasarım katılımı irdelenmiş; kendi adına sahip oldukları farklı özellikler şematize edilmiştir (Şekil 3.3).

KATILIM ÇEŞİTLERİ	ÇALIŞMA ALANI	ÖNCÜLER	BEKLENEN SONUÇ	YAKLAŞIM	MİMARLAR VE TASARIMCILARIN ROLLERİ
TASARIM KATILIMI Design participation (DP)	İşbirliği alanından diğer alanlara uzaması	Tasarımcılar veya kullanıcılar	Tasarım-odaklı / inovasyon	Tabandan yukarıya veya aksi	İnsanların hayatlarını iyileştirmek için yenilikçi tasarım geliştirmeyi hedeflemeleri
KAMUSAL KATILIM Public participation (PP)	Uzmanların alanı/ Soyut alan	Politika yapıcılar veya kamu hizmeti acenteleri / kamu sektörü	Politika odaklı	Yukarıdan tabana yaklaşımı	Kamu politika yapıcılarının talimatlarına dayalı
TOPLULUK KATILIMI community participation (CP)	Kullanıcıların alanı/ somut alan	Sosyal hizmet çalışanları / Sivil toplum örgütleri / Bireyler	Sosyal hizmet odaklı	Tabandan yukarıya yaklaşım	Danışmanlardan profesyonel tavsiye vermeleri için kullanımı

Şekil 3.3. Kamusal katılım ve topluluk katılımı arasında karşılaştırmalar (Baharak, 2018)

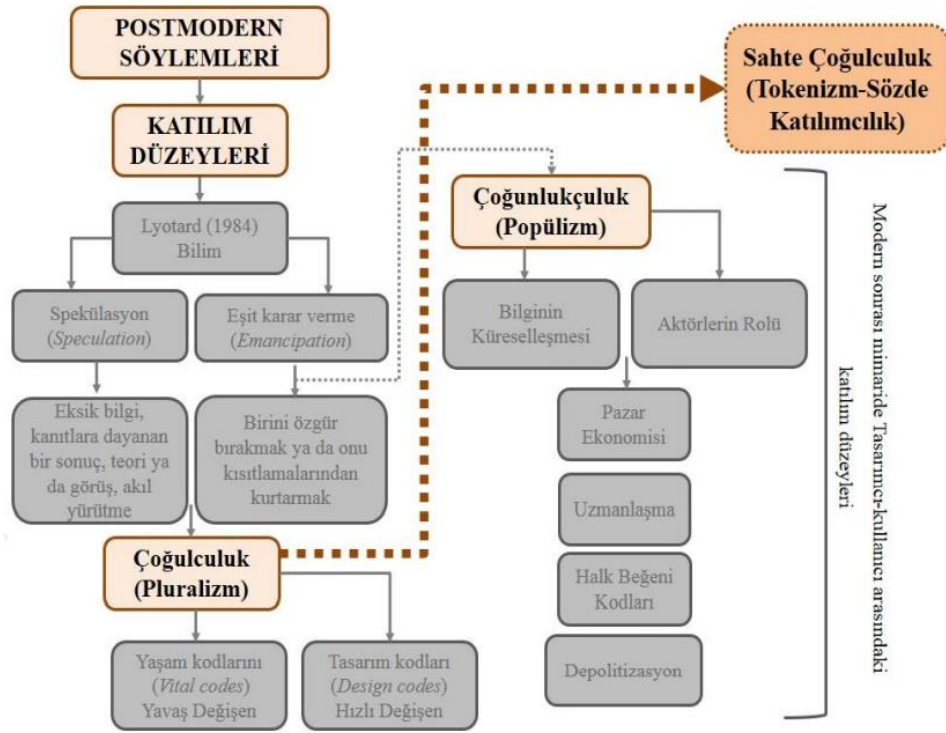
3.1.2 Çoğulculuk, Çoğunlukculuk ve Sözde Katılım

Katılımlı tasarım açısından bakıldığında tarihsel süreçlerde çoğulculuk katılımı ve çoğunlukçu katılım tarihsel bir dönem veya stil olmanın yanı sıra; modern sonrasındaki günümüz mimarlığının kullanıcı- tasarımcı ilişkisini ifade etmektedir. Bu iki kavram incelendiğinde çoğulculuk katılımı: özgür ve bireyler arasında eşit karar verme yöntemleriyle katılımın aktif süreçlerini ortaya koyar. Çoğulcu katılımında tasarım referansların ve yaşamsal referansların bir arada irdelenmesine olanak

sağlamaktadır. Tasarım ve yaşam kodlarının bir arada irdelenmesi post modern mimarinin katılımcı tasarım yaklaşımının hedeflerinden biri olduğu görülmektedir. Çoğunlukçu katılımı ise çoğulcu katılımın karşıtı olarak, bireylerin zamanla toplumdaki rollerinin değiştiği gerçeğinden hareket ederek; toplumun ilgisini, kabullerini ve tercihlerini ifade etmektedir.

Post modern söylemin çoğulculuk katılımı, sözde katılımcılık (tokenism) teriminin içinde yer almaktadır. Sözde katılımcılık kavramı toplum üzerinde etkin grup üyelerinin, çoğunluğu oluşturan göstermelik grupların seçtiklerini ifade ederek; katılımın adil ve eşit şekilde olduğunu ima etmektedir. Şekil 3.4'te post modern sonrası katılım düzeyleri ifade edilmiştir. Çoğunlukçu ve çoğulculuk kavramının arasındaki farklar diyagram şeklinde gösterilmiştir. Kavramların ifadeleri ve olmazsa olmaz alt başlıkları şemada ifade edilmiştir. Bu bağlamda çoğulculuk (plüralizm) kavramı yaşam kodları ve tasarım kodları olarak varsayılan genel geçer söylemlerden oluşmaktadır. Çoğunlukçu (Popülizm) ise edimsel bilgilerin ışığında değişen bilgi ve gereklilikler üzerinde durarak oluşturulmuştur. Kavramın alt başlıkları olarak bilginin küreselleşmesi, aktörlerin rolü, pazar ekonomisi, uzmanlaşma, halk eğitim kodları ve depolitizasyon olarak ifade edilmiştir. Çoğunlukçu katılımında yer alan kavramlar sürekliliği sağlanırken değişkenlik ve belirli bir kriterlere bağlı olduğu görülmektedir. Bağlı olduğu kriter ve düzenler zaman içinde değişkenlik göstermektedir (Baharak, 2018).

Çoğulculuk kavramı katılımcı demokrasi ve yönetimlerde merkezi otorite ve bürokrasiye karşı tepki olarak çoğulcu hareketleri ve kullanıcı özgürlüğünü oluşturmak için ortaya çıkmıştır. Çoğunlukçu katılımında yer alan kavramlar ile katılımın sürekliliği sağlanmaktadır. Modern sonrası kuramcılar katılımı sabit durağan bir teori olmak yerine bağlamla ilişki kuran devingen ve aktif bir süreç olması gerekliliği üzerinde durmuşlardır.

Şekil 3.4. Modern sonrası tasarımcı mimaride katılım düzeyi (Baharak, 2018)

Jencks (1977), çoğulculuk kavramı ve mimarın rolü ile ilgili olarak; “ herhangi bir büyük şehirde yaşayan mimarın farklı bir bağlama özgü mimari kodları öğrenmesi ve kullanabilmesi koşulunda, o şehrin alt kültürleri üzerinde hak iddia edeceğini ” ifade etmektedir. Jencks ayrıca, çoğulcu mimarın “radikal şizofreni” ye karşılık donanımlı olması gerektiğini ifade etmektedir. Jencks’in sözünü ettiği kodlardan ilki, bir mahallenin geleneksel yavaş değişen ve belirli etnik anlamlarına işaret eden kodlardır. Çoğulculuk kavramı iki belirleyici faktörü vardır; bunlar pazar ekonomisi ve beraberinde gelişen yapısal dönüşümler olarak adlandırılmaktadır. Çoğulculuk ideolojiler seçenek özgürlüğünü artırmayı, uzlaşmayı, branşlaşmayı hedef almaktadır. Katılımcı süreçlerde tasarım ve yaşam kodları arasındaki ilişkiyi bütünleştirmeye yönelik çoğulcu kavramı irdelenmektedir. Çoğulculuk kavramı bireyin sınırsız ve özgür ifadeyle bilgi almasını ve bilginin aktarılmasını mümkün kılan kitle iletişim araçlarının kullanılmasını etkin kılmaktadır. Ayrıca sadece mimarlık alanı sorunlarını mimariye dâhil etmek yerine geniş perspektifte yaşamın sorunlarını sorgulayıp üzerine çözümler getirmiştir (Baharak, 2018).

Le Corbusier, 1920 ve 1930 larda tasarımcılar ile birlikte, işlevsellik ve uluslararası stili benimseyerek; mimar, tasarımcı, planıcı gibi kesimleri toplum tabakasının da elit olarak değerlendirmiştir. Le Corbusier, mimarların kendi görüş ve düşünceleri ile duruma yaklaştıklarını; kullanıcı istek ve taleplerine karşı ön yargılı olduklarını ifade etmektedir. Bu düşünceye karşıt olarak geliştirilen popülist yaklaşım; tasarımcıların halkları ile sürekli iletişim halinde olduklarını ön görmekte ve sınıf olarak orta tabakada halkın içinden gelen biri olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda da popülistler tarafından mimarlık alanında hümanist yaklaşımlarında geliştirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Sözde katılımcılık tokenizm sembolik bir çaba sonucunda ortaya çıkan eylem ya da pratik olarak değerlendirilmektedir. Kelime anlamı olarak (Oxford sözlüğü, 2021) belirli bir işi yapmak için, özellikle işgücünde cinsel veya ırksal eşitliği ortaya koymak için, azınlığı temsil eden gruplardan az sayıda kişiyi istihdam ederek, yalnızca formalite icabı veya sembolik bir çaba sarf etme uygulaması olarak ifade edilmektedir. Tanımlardan ortaya çıkan bu göstermelik durumun amacı sadece politik olarak imaj ve stil kaygısı olarak değerlendirilmemektedir. Böylece katılım sadece siyasi bir amaca da hizmet etmektedir. Tokenizmden başka kaynaklarda toplumda haksız tavır görmüş insanlara: adil ve eşit bir paydada siyasetçilerin gözükmeleri olarak da bahsedilmiştir. Tokenizm sayesinde kendine az da olsa ses bulmuş azınlık insanın, çoğunluğun getirileri ve söylemleriyle kendini toplum içinde kabul ettirmektedir.

Ersoy (2010), “Mimari tasarım; mimari tasarımda kullanıcı odaklı süreçler” adlı yazısında, kuram-araştırma-uygulama zincirinden bahsederek, mimari aşamalarda bu süreçlerin kesintisiz çalışması gerektiğini vurgulamaktadır. Genel olarak gelişmekte olan ülkelerde kuram ve araştırma az çok uygulanmaktadır. Ama uygulama aşamasına geldiğinde, sürekli eksiklikler yaşanmaktadır. Sözde katılımcı projelerde finans çevreleri, karar mekanizmaları, akademiler ve siyasi örgütler arasında gerçek bir örgütlenme oluşmamaktadır. Nitekim mimari-uygulama aşaması zayıf halka olarak tanımlanmaktadır (Baharak, 2018: 124).

Şekil 3.5. Fransız bir öğrencinin hazırladığı poster (Arnstein, 1969)

Sherry R. Arnstein'in Fransız öğrencilerin yaptığı öğrenci-işçi isyanı posterinde (şekil 15), Türkçe olarak "katılıyorum; katılırsın; katılır; katılırız; katılırsınız... Onlar kâr ediyor" ifadesi bulunmaktadır. Söz konusu poster, katılım gücünün devlet politikaları açısından gerçekte neyi kast ettiğini açık bir şekilde göstermektedir (Şekil 3.5).

Katılımcı süreçte, kullanıcının mimari ürünlerin tasarımındaki süreçlerde fikirlerinin alınması ve süreç sonundaki kullanımı ile işlevselliğini mümkün kılmaktadır. Konfor açısından yapılan analizlerde olumlu katkılar sunması ürünün faydalı katılımlı bir süreç içinde gerçekleştiğini ifade etmektedir. Aksi halde katılımın sözde kaldığı görülmektedir. Katılımlı süreçlerdeki sorunlar katılımcıların belirsiz, pasif ve manipülatif olduğu zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Katılma adı altında yapılan, katılımcıları siyasi süreçlere dâhil olmaları için gerçekleştirilen manipülasyonlar; katılım adına uygun bir yöntem olmadığı görülmemektedir.

Katılımın; sözde ve gerçekleşmeyen bir süreç haline gelmesinin esas sebebi olarak yönetim adındaki muktedir grubun, kullanıcı yeteneklerini görmezden gelmelerinden kaynaklanmaktadır. Hem muktedir hem kullanıcıların süreç içinde görev ve sorumluluklarının farkında olup birbiri ile etkileşim halinde farkındalıklarını geliştirmeleri gerekmektedir. Süreçlerde genellikle kullanıcılar ifade ettikleri

düşüncelerin, uygulama aşamasında nasıl değerlendirileceği noktasında bilgi sahibi olmamaktadır. Tamda bu noktada katılım süreci genel geçer bir şekilde kabul görüp; tokenism katılımı olarak kendini göstermektedir. Sözde katılımcı projelerde kullanıcıya süreç içinde söz hakkı verilmemektedir. Söz hakkı verilse de doğru bilgilendirme yapılmamaktadır. Bilginin süreç içinde doğru ve etkileşimli bir şekilde aktarılmadığı zamanlarda da katılımın sembolik bir katılımdan öteye geçemediği gözlenmektedir.

Katılımcı süreçlerin uzun süreler alacağı ve çok sesli ifade kültürünün mevcut yöneticilere zarar vereceği düşüncesinden dolayı süreçlerde yöntem olarak tercih edilmemektedir. Yöneticiler ve idareler genellikle kısa vadede finansal girişimlerine öncelik vererek, kar amacı güdülen projelerde daha çok istekli olup, katımlı süreçlere karşı olumsuz tavır almaktadırlar. İdareler kamu adına karar verme yetkisini katılımlı süreçte kendinde bulmaktadır. Oysa idarelerden beklenenler ise karar merci olmak yerine toplumun ortak karar ve fikirde yaşama standartlarına uygun koşulları sağlamaktır. Maier (2001) örnek olarak şu sözleri ifade etmiştir:

“Planlama mevzuatlarına bakıldığında; halkın katılımı temsilci demokrasi ilkeleriyle uyumaktadır; burada, siyasi kararlar seçilmiş temsilciler tarafından seçmenlerin dilekleri, kamu yararı ve politik eşitlik doğrultusunda alınmaya teşvik edilmektedir” (Maier,2001).

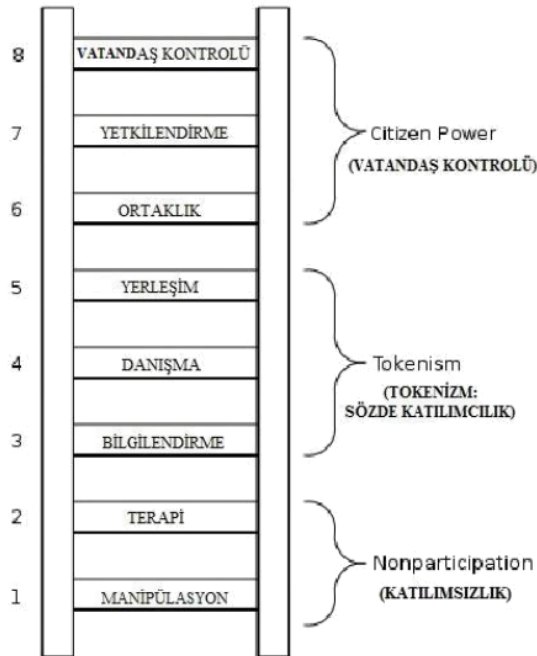
Bireysel katılım ile tek bir vatandaşın karmaşık planlama sorunlarına çözüm önerisi getirmesi pek mümkün görülmemektedir. Bireysel katılım nicel bir olgu olup; topluluk katılım ise nitel olarak değerlendirilmektedir. Gerçek bir katılımcı mimari projede tokenizmden kaçınmak için, kullanıcıların net bir şekilde projenin amacını bilmeleri gerekmektedir. Dekoratif bir katılımdan ziyade kullanıcıların projede kendi rollerinin önemini farkına varmaları gerekmektedir. Bu aşamalardan sonra gönüllü bir şekilde projeye katılabilirler. Sözde katılımcı proje süreçlerinde kullanıcılar, genelde proje karar sürecinden uygulama aşamasına kadar katılıma ya davet edilmemekte veya geç dâhil edilmektedirler (Baharak, 2018).

3.1.3. Arstein Katılım Merdiveni ve Katılım Düzeyleri

1969 yılında Sherry R. Arnstein tarafından geliştirilen katılım tipolojisi merdiveni, vatandaşlarda zamanla meydana genel federal düzende sosyal ilişkileri, yaşantıları, tecrübeleri bir araya getirerek, katılım tipolojisini değerlendirmektedir. Arnstein'e göre (1969), "vatandaşların katılımı vatandaş gücü için kategorik bir terimdir ve siyasi ve ekonomik süreçlerden dışlanan vatandaşların geleceğe dâhil edilmesini sağlayan iktidarın yeniden dağıtılmasıdır". Bu bağlamda, Arnstein katılımcı süreçlerde gücün yeniden dağılımı olmadığı sürece katılımın gereksiz ve amaçsız olduğu vurgulamaktadır. Bu durumun güçsüzleri engellemenin ötesine geçemeyeceğini ifade etmektedir. Gücün gerçek anlamda politik odaklı yaklaşımlarda ne kadar değerli olduğunu katılım tipolojisi merdiveninde açıklamaktadır. Arnstein katılım düzeyi merdiveni sekiz basamakta, katılım süreçlerini ise tavandan tabana yaklaşım tarzıyla hiyerarşik düzende ortaya koymaktadır.

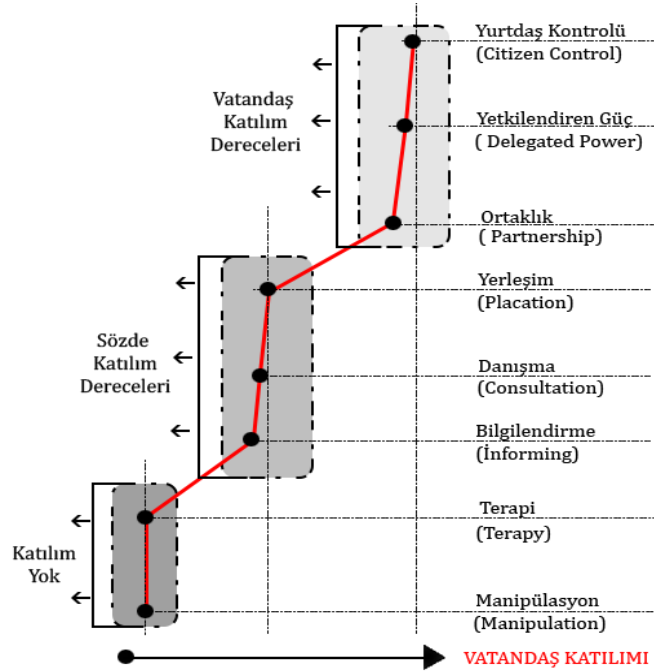
Merdivenin ilk basamağında Arnstein katılımsızlık (Non participation) durumunda, güdümlenme ve terapi kavramlarına yer vermektedir. Diğer üç basamakta katılım tipolojisi özelliklerinden bilgilendirme, danışma, yerleşme, yetkilendirme gibi aşamalardan bahsetmektedir. Son basamakta bireylerin yetki sahibi olması, iktidarın kendini göstermesi ve vatandaşların süreç sonunda kontrol edilmesi gibi durumları açıklamaktadır. Arnstein'in sekiz seviyeli katılım merdiveniyle katılım olgusunun yeterlilik düzeyinin analiz edilmesini amaçlamaktadır. Vatandaşların gücünü temsil eden her basamak, süreçlerdeki katılım ifadelerinin belirlenmesinde oldukça önemli olduğu görülmektedir. Basamakta yer alan manipülasyon ve terapi bireylerin sürece katılım düzeyini ifade etmektedir. Bu basamaklar merdivende katılımsızlık bölgesi olarak adlandırılır. Katılımsızlık bölgesindeki faktörlerin amacı katılımcıların sürece katılmaları için eğitilmesini ve yönlendirilmesini sağlamaktır. Merdivenin 3, 4, ve 5 basamaklarında sözde katılımcılık terimi olan: danışma, bilgilendirme ve yerleşim ilkeleriyle katılımcıların olaylar karşısında ses çıkarmasını ve eleştiride bulunmasını etkin kılmaktadır. Bu basamaklarda katılımın düzeyi belirlenirken; idare ve yönetim tarafından vatandaşların sesi dinleniyor izlenimi verilmektedir. 5. basamakta yerleşim ilkesi ile daha çok katılım simgesel bir ifadeye dönüşmektedir. Bu basamak güç ve

otorite tarafından karar verme süreci olarak tarif edilmektedir. 6. basamakta ise güç sahibi mevcut otoriter ile vatandaşlar iş birliği ya da pazarlık yapma imkânı bulmaktadır. Bu basamak merdivende ortaklık olarak adlandırılmıştır. Basamakta yer alan en üsteki yetkilendirme ve vatandaş kontrolü karar alma süreci sonunda, katılımcıların etkin olan gücünü ifade etmektedir. Bu basamaklar ışığında Arnstein'in katılım merdiveni üç grupta kategorize edilmiştir. Bu kategoriler katımlımsızlık, sözde katılımcılık ve vatandaş katılımı olarak isimlendirilmiştir (Şekil 3.6). Bireyler katılım sürecinde: hedefe ulaşmak için gözleme, görüşe ve ihtiyaçlara cevap verebilecek güçte bireyler olmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında katılım sürecinde esas mesele aynı kalmaktadır. Bir taraftan yabancılaşma ve güvensizlik karşısında, temsilci ve hesap verilebilir bir vatandaş grubu örgütlenmesi tartışılırken; bir taraftan da yurttaşın bilgi düzeyi de sınanmaktadır. Gerçek anlamda katılım bu şekilde sekiz net sınırın konulması ile mümkün olmaktadır. Süreç içinde basamakların birbiri ile etkileşimli oldukları görülmektedir. İdare ve politika sahipleri her süreçte konuya kendi bakışlarından katılım sağlayacak insanlar ile etkileşim halindedir. Bu sebeple katılımda yöneticiler vatandaşları yatıştırmakta ya da onların düşünce ve görüşlerinden faydalanmaktadır (Arnstein, 1969).

Şekil 3.6. Arnstein'in katılım tipoloji merdiveni (Arnstein,1969)

Şekil 3.7'deki görselde, Arstein'in oluşturduğu katılım merdiveninde terim ve anlamların neyi ifade ettiklerini, özelliklerini ve katılımın hangi noktada daha etkin olup olmadığı değerlendirilmektedir.

Şekil 3.7. Arstein'in katılım tipoloji merdiveni ve katılım düzeyi (Arstein,1969)

Arstein'e göre; katılımcıların süreçten bir haberi ve bilgisi yoksa bu durum bir manipülasyon olup gerçek katılımdan uzaktır. Manipülasyon: insanların kendi istekleri ve bilgileri dışında etkilemeye çalışmak, yönlendirmek olarak da ifade edilmektedir. Katılımda sürece etki eden politika ve idare tarafından bilgilerin eklenmesi, çıkarılması ve seçilmesi gibi farklı durumların ortaya çıkması; sonuç ürünlerinin de değişmesine de neden olmaktadır. Bu tür durumlarda katılımın bir manipülasyon olarak kaldığı saptanmıştır. Katılma adı altında yapılan bu tür organizasyonlar, manipülasyondur ve bireylerin sürece dâhil olmaları adına doğru bir yöntem olmadığı görülmektedir.

Arstein katılım merdiveninde bireyin sürece katılımı ile ilgili en önemli adımlardan biri bilgilendirmedir. Bu adımda bireyin hakları, sorumlulukları ve seçenekleri belirlenerek tanıtılmaktadır. Vatandaşlar bu süreçte idare tarafından hak ve sorumluluklarına ilişkin bilgi almak ve paylaşmak zorundadırlar. İnsanları süreç

içindeki katılımı bilgi seviyesine göre değişmektedir ne kadar çok bilgiye ulaşır ve bilgiye erişirse; tutum ve fikirlerinin değişme olasılığı da bir o kadar artmaktadır. Doğru bilgilendirmeyle süreçte ön yargı, korku ve iletişimsizlik durumlarının oluşması da engellenmektedir. Bilgilendirme yoluyla tasarımcılar, danışmanlar, girişimciler ve yerel yönetimler ile kullanıcılar arasında daha rahat iletişim kurulacak ve böylece aktörler arası gerçekçi deneyimler diğer gruplara da aktarılacaktır. Bireylerin kendi haklarını tanımaları ile beraber ve diğer aktörler tarafından da doğru bilgiler aktarıldığı takdirde, işbirliği sağlanacak ve politikacıların da tutumları olumlu bir şekilde değişikliğe uğrayacaktır. Bazen bilgilendirme yetkililer tarafından tek yönlü bir akış izlediği için vatandaşların herhangi bir geribildirim sağlama imkânını kısıtlamaktadır. Nitekim kullanıcılar, müzakere gücüne sahip olmayacaklardır (Baharak, 2018).

Katılımcı süreçlerde vatandaşların kararlardan haberdar olmaması, bireylerin süreçte kendi yararlarına olan durumları gözetme şanslarını azalmaktadır. Bu bağlamda katılım da bilgilendirme düzeyi ne kadar olumlu işlerse; bireyin sürece katılımını ve katılımın sonucu da değerli ve anlamlı kılmaktadır. Bilgilendirme süreci, genellikle çok yönlü sosyal medya, broşür ve sorularla cevaplanan iletişim kanallarını içeren karşılıklı süreçlerdir. Etkin bilgilendirme için iletişimin ikna edici olması şarttır. Bilgilendirmede göz önüne alınması gereken önemli bir konu da vatandaşların ihtiyaçlarına cevap vermesidir.

Bilgilendirme aşamasındaki veri toplama yöntemleri nesnel ve temsili bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bilgilendirme sürecinde hazırlanmış bir anketin sonucunda standartlaşmış fikirlerin aksine yeni fikirlerin oluşması ihtimali oldukça azdır. Bu bağlamda bilgilendirme demokratik yaklaşımın tersine bir sorun karşısında işaret konulan bir kutucuğa doğru yönelmektedir. Ancak yüzeysel olmayan bilgilendirme: etkili yöntemler kullanılarak bire bir de bilgi verme süreci sağlandığında oluşmaktadır. Doğru bir katılım süreci içinde vatandaşların bilgilendirilmesi, onların görüş ve düşüncelerinden faydalanılması bir adım olarak katılım merdiveninde görülmektedir. Katılım düzeyinde danışmanlık olarak adlandırılan bu adımın diğer yaklaşımlar ile birleşmezse; süreçteki kişilerin düşünceler ile ilgili hiçbir bilgi vermemektedir. Bu süreçte en yaygın kullanılan yöntemler ise: araştırmalar, konuşmalar, sempozyumlar

ve toplantılar olarak şekillenmektedir. Kullanılan bu yöntemler genellikle yüz yüze gerçekleşmektedir. Yapılan bu tür danışma organizasyonları yönetim ve idare tarafından sağlanması gerekirken; günümüzde kar amacı güdülerek belirli bir ücret karşılığın da yapılmaktadır. Bu durum katılım faktörünü daha sınırlı ve kapsamlı olmasına sebep olmaktadır. Böylece katılımın sözde ve simgesel ölçekte kalmasına neden olduğu görülmektedir.

Arstein merdiven tipolojisinin 5 basamağında ‘yerleşim’ yer almaktadır. Bu seviyeden sonra ki aşamalarda sözde katılımcılık olgusunun, katılıma nüfuz etmesi beklenmektedir. Çünkü bu basamakta vatandaşlar tavsiyede ve görüşlerde bulunabilir, yerel yönetim ve idareler tarafından bu düşünceler değerlendirip fizibilitesi yapıldıktan sonra son karar yönetim tarafından verilmektedir. Bu aşamada toplum tarafından oluşturulan düşünce ve görüşlerin yönetim tarafından dikkate alınması toplumun örgütlenme derecesine bağlı olarak değişmektedir. Katılımcı süreçlerde genellikle planlama aşamalarında bireylerin görüşleri merdivenin ilk basamağında kalmaktadır.

İktidar sahipleri güçlü taraf ile vatandaşlar arasındaki müzakereler sonucunda düşünceler yeniden irdelenmektedir. İktidar sahipleri tarafından düşünceler ortaklık basamağında yeniden dayatılmaktadır. Bu süreçte örgütler çözüm üretme ve planlama sorumluluklarını, karar verme yetkisini idare ile ortak bir şekilde paylaşmayı kabul ettikleri görülmektedir. Örgütlenmelerde vatandaşa sorumlu liderlerin olduğu organize bir güç olarak ortaklık düşüncesi en etkin şekilde çalışmaktadır. Bireyleri temsil eden örgüt gruplarında kendi teknisyeni, avukatı ve harcamaları için yeterli kaynağa sahip olduklarında süreç içinde yönetim ile ortaklık düşüncesi kolaylıkla oluşturulmaktadır. Ortaklık basamağında yapılan müzakereler sonucunda vatandaşlar ve kamu görevlileri arasında belirli bir plan veya program üzerinde karar alma yetkisine ulaşmaları; Arstein ‘in katılım merdiveninde yetkilendirme basamağı olarak ifade edilmiştir. Bu süreçte vatandaşlara verilen yetki iki şekilde olmaktadır. İlk olarak: programlama ve planlama için etkin çalışma yöntemlerinin belirlenmesi için tam yetki verilmektedir. İkinci olarak ise yetkililer ve vatandaşlar arasında ayrı ayrı ama aynı anda grupların tanımlanarak yetkilendirme güç modelinin oluşturulmasıdır.

Dryzek tarafından 2010 yılında Berlin katılım konferansında sunulan katılımın üç maddesinden ölçek, kapsam ve özgünlüğe geri dönüldüğünde şu sorular ortaya çıkmaktadır. Vatandaşlar aslında neye katılıyorlar? Nüfusun ihtiyaçlarını değerlendirmek için mi yoksa başka aktörlerin politik amacına ulaşması için mi? Planlama sürecine dâhil olmak için mi katılıyorlar? Yoksa politik çözümleri tartışmak veya politika alternatifleri arasında görüşmek için mi? Neyi ve nasıl kontrol edecekleri aynı zamanda önem kazanmaktadır (Dryzek, 2010). 1979 yılında Burns katılımı 4 farklı kategoride ‘farkındalık’, ‘algılama’, ‘karar verme’, ve uygulama olarak ele almıştır. Ona göre, süreç, vatandaşların çevrelerinin gerçeklerini araştırdığı farkındalık adımıyla başlıyor. Bilinçlendirme süreci, vatandaşlar arasındaki ilişkiyi, yaşadıkları çevredeki kolektif deneyimin bir sonucu olarak geliştirmektedir. İkinci adım, farkındalık aşamasından fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik çevrenin anlaşılma safhasına geçiş olan bir algıdır. Bu aşamada (algılama), vatandaşlar planlama ve tasarım için girdiler olan, kendi çevreleri ile ilgili amaç ve beklentilerini paylaşmaktadırlar. Üçüncü adım, vatandaşların alternatif ve nihai planlarını birleştirmek için, girdiler olarak, profesyoneller tarafından kullanılacak gerçek fiziksel tasarımlar oluşturduğu bir evre olan karar aşamasıdır. Son adım, projenin uygulanması için topluluğun harekete geçtiği ve alınan kararları gerçekleştirme aşamasıdır. Birçok katılımcı yaklaşımlı projede bu süreç ihmal edilmektedir, oysa tetikleyici eylem katılımın ana hedeflerinden biridir (Baharak, 2018).

Benzer bir yaklaşımla, Deshler ve Sock (1985) katılımı ‘sahte katılım’ (pseudo participation) ve ‘gerçek katılım’ (genuine participation) olmak üzere iki kategoride tanımlamışlardır. Bu ifade de ‘sahte katılım’; bilgilendirme, terapi ve manipülasyonu içeren alıştırma ve danışma, ikna etmeyi içeren pasifleştirme olarak da iki ayrı yaklaşımda ele alınmıştır. Aynı şekilde ‘gerçek katılım’ da; ortaklık ve yetki dağılımı anlamında işbirliği ve yetkilendirme anlamında kentlinin denetimi olarak iki yaklaşımda ifade edilmiştir. (Sanoff, 2000; Hacıalibeyoğlu, 2013).

Bu tanım ve değerlendirmelerden hareketle katılımcı tasarım modeli ile hareket eden bir yaklaşımın, katılımın ele alış biçimi ve gerçekleştirme yöntemi süreci etkileyen en

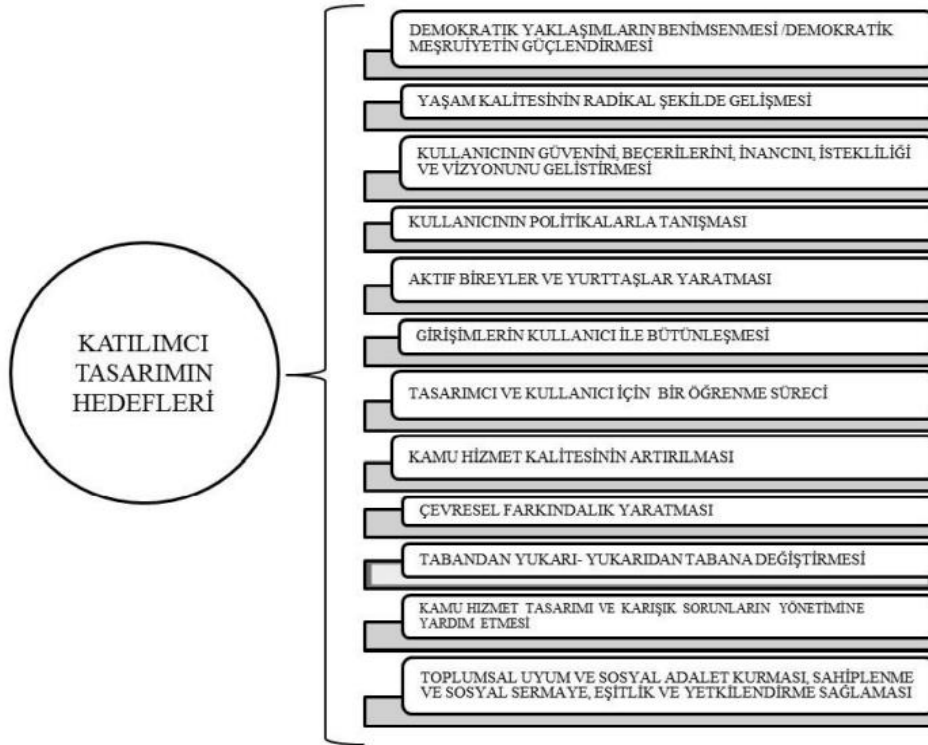
önemli etkenler arasında yer almaktadır. Aslında bu durum farklı kavrayış biçimlerinin de varlığını ve sürekliliğini de ortaya koymaktadır.

3.2. MİMARLIKTA KATILIMCI TASARIM

Katılımcı tasarım fikrinin temelini, disiplinler arasındaki kuramları ve teknik uygulama normlarını bir arada değerlendirerek; toplumun bireylerini planlama ve tasarım aşamalarında sürece dâhil etme düşüncesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda, 1970' li yıllarda yapılan çalışmalarda Lefebvre 'somut mekân' (concrete space) ve 'soyut mekân' (abstract space) düşüncesi; günlük hayatın geçtiği, kullanıcının yaşadığı ve deneyimlediği 'mekân' ile tasarımcının üretimlerini gerçekleştirdiği 'mekân' arasındaki ayrımı işaret etmektedir (Lefebvre, 1970).

1996 yılında yapılan çalışmalarda Daish, Joner ve Gray tarafından kullanıcı ve tasarımcı adına farklı tanımlamalar yapılarak bu dönemde bu farklılığın oluşmasındaki ana etkilerin: beklentiler, algılar ve bilgi birikimi gibi etkenlerin olduğu vurgulanmıştır. Mimarlıkta katılımcı tasarım ile bu farklılıkların içselleştirilmesi ortak bir dil arayışının ortaya konması bu anlamda önemli bir değer ifade etmektedir. Tasarımcı ve kullanıcı arasındaki bağın kopuk olması tasarım süreçlerin sonunda ortaya konan ürünün kalıcılığının ve işlevselliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Lang'a göre bu durum 'kullanıcı ile mekân arasındaki başarılı uyumu ya da tam tersi uyumsuzluğu anlamak için önce tasarımcı kullanıcı arasındaki ilişkiyi yorumlamak gerekir (Hacılibeyoğlu, 2013).

Aktif bir şekilde tasarım sürecine katılım sağlayan bireyler kendi içsel ifadelerini tasarım sürecine aktarılmasıyla kendilerini daha iyi hissetmelerine olanak sağlamaktadır. Ayrıca bu süreç tasarımcı ve toplumdaki birey için birer öğrenme süreci haline de gelmektedir. Katılımcı tasarım hedefleri ile kullanıcılara daha etki, sürdürülebilir marjinalleşmiş kümelerin uyumu ile kullanışlı mekânların oluşturulması hedeflenmiştir (Şekil 3.8).

Şekil 3.8 Katılımcı tasarımda kullanıcı katılımının hedefleri (Baharak, 2018)

Katılımcı süreçlerde bazı engeller de ortaya çıkmaktadır. Örneğin, bazen katılımcılar arasında katılma isteğinin olmaması veya katılım gücünün az olması şeklinde engeller görülmektedir. Bu durumlar eğitimsizlik, eksik veya yanlış bilgilendirme, zaman kısıtlılıkları ve finansal kapasitenin düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcı süreçlerde tüm kesimlerin aktif katılımını sağlamak mümkün olmamaktadır. Katılımla ilgili diğer zorluklar; bireylerin demokrasiye güvenlerinin olmaması ve muktedir tarafından bireylerin örgütlenmesinin engelledikleri düşüncesidir. Bazen katılımsızlık, özellikle siyasi alanlarda yaftalama korkusundan ve haksız suçlamalardan kaçınmaktan kaynaklanmaktadır (Ökten, 2018).

Mimarlık alanında katılımcı tasarım modeline ilişkin değişik tanım ve yaklaşımların olduğu gözlenmektedir. Bu tanımlar aslında katılımcı süreçler içinde ele alınan farklı yaklaşım yöntemlerini ifade etmektedir. Bu bağlamda, katılımda kullanıcı ile yakın ilişkiler öneren ve kullanıcı tercihlerini önemseyen “kullanıcı merkezli tasarım” (user centered design), toplumsal değerleri ve sosyal değerleri önemseyerek oluşturulan tasarım sürecine topluluk/çevre tasarımı (community design) kullanıcı farklılıkları ve marjinal grupları önemseyen ve herkes için tasarım düşüncesinde gelişen kapsayıcı/kapsamlı tasarım (inclusive / universal design) ve kullanıcıya ait deneyimlerin doğru ve sağlıklı bir şekilde elde edilmesi düşüncesiyle yeni araçlar ve yöntemler üzerinden arayışları ifade eden işbirlikçi/ortak tasarım (cooperative / collaborative design) bu çeşitliği ifade eden önemli yaklaşımlardır (Hacılibeyoğlu, 2013).

Bu tanımlamalar incelendiğinde kullanıcı odaklı uyarlanabilir, esnek, yenilikçi, kapsayıcı, düzenleyici gibi kavramların katılımcı tasarım modelinde önemli birer etken olduğu görülmektedir. Ayrıca kullanıcı-mekân uyumunun arandığı yaklaşımlarda, katılımcı tasarımın tavrı kullanılan en önemli yöntemlerden biri olmaktadır.

3.2.1. Katılımcı Mimari Tasarımda Roller

Mimarlık ortamında yapılan tasarımlar insan ilişkilerini, toplumsal hayatı etkilemektedir. Katılımcı mimari tasarımda yer alan rollerin (profesyoneller, idareciler, vatandaşlar, örgütler vb.) ortak bir paydada düşüncelerini paylaşarak, kendi düşünce ve fikirlerinin ortaya koymasıyla süreç tasarım için uygun bir platform haline gelmektedir.

Katılımcı tasarımda yer alan bireyleri herhangi bir baskı altından sürece katılımları sağlanmamalıdır. Katılım olgusu, gündelik hayatın bir parçası olarak ele alınmalıdır. Bireyin katılımı süreç içinde geçici bir olay gibi görülmemelidir. Bireyin tasarım sürecine katılımının sürekliliği sağlanmalıdır. Süreç içinde birey (vatandaşların)

katılma hakkı ve sorumluluğu olmalıdır. Bu durum Goodspeed'e göre (2008), vatandaş (birey) katılımı sadece kamuya açılan projelere kısıtlı kalmayıp aynı zamanda onların planlama ve tasarım konularında da kamusal sohbete entegre olmalarını gerektiren bir süreçtir.

Katılım olgusu süreç içinde yerel yönetimler, organizasyonlar, idareler tarafından teşvik edilip desteklemesi gerekmektedir. Organizasyonel bir çerçevede katılımcıların tanımlanması öncelikle tasarım sürecinin en önemli parçası oluşturmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında mimari tasarım sürecine katılım üç ana başlıkta ele alınmaktadır. Tasarımcılar: (mimarlar, profesyoneller, mühendis, ressam, heykeltıraş vb.) tasarım sürecinde işi yöneten ve koordinasyonunu sağlayan grup olarak ifade edilmektedir.

Kamu ve yerel yönetimler ve kullanıcılar: (belediyeler, bürolar, valiler, idareler vb.) süreç içinde işleyiş düzeni ve ifade özgürlüğünün sınırlarını elinden tutan kamunun yararının gözeten kurum ve kuruluşların kapsayan örgütlerden oluşmaktadır. Kullanıcılar: bireyler olarak da ifade edinilebilen, çeşitli ekonomik ve farklı düşünce algısında olan, ihtiyaçları doğrultusunda eylemlerini yönlendiren bireyler bu grubun ana aktörleri olarak tanımlanmaktadır.

3.2.1.1 Tasarımcılar

Tasarımcılar olarak ifade edilen grup üyeleri arasındaki ilişki tamamen teknik bir süreci izlemektedir. Tasarım sürecinde yer alan bu gruptaki rollerin esas amacı doğru bir planlama üzerinden çalışmaların elde edilip tamamlanmasını öngörmektedir. Afrassiabi (1985)'ye göre, proje süreci plan-araştırma-kontrol ve tasarımdan ibarettir. Projelendirme esnasında problemlerden kaçınmak için, planlama bürolarının hiyerarşik bir iş dağıtımı ile çalışmaları gerekmektedir. Planlamanın tüm bölümlerini en iyi şekilde tamamlamak ve ayrıca üyeler arasındaki işbirliğinin sağlanması, ancak ofislerde yatay sistemin (horizontal divisions) uygulaması ile gerçekleşmektedir (Afrassiabi,1985).

3.2.1.2. İdareler- Yönetimler

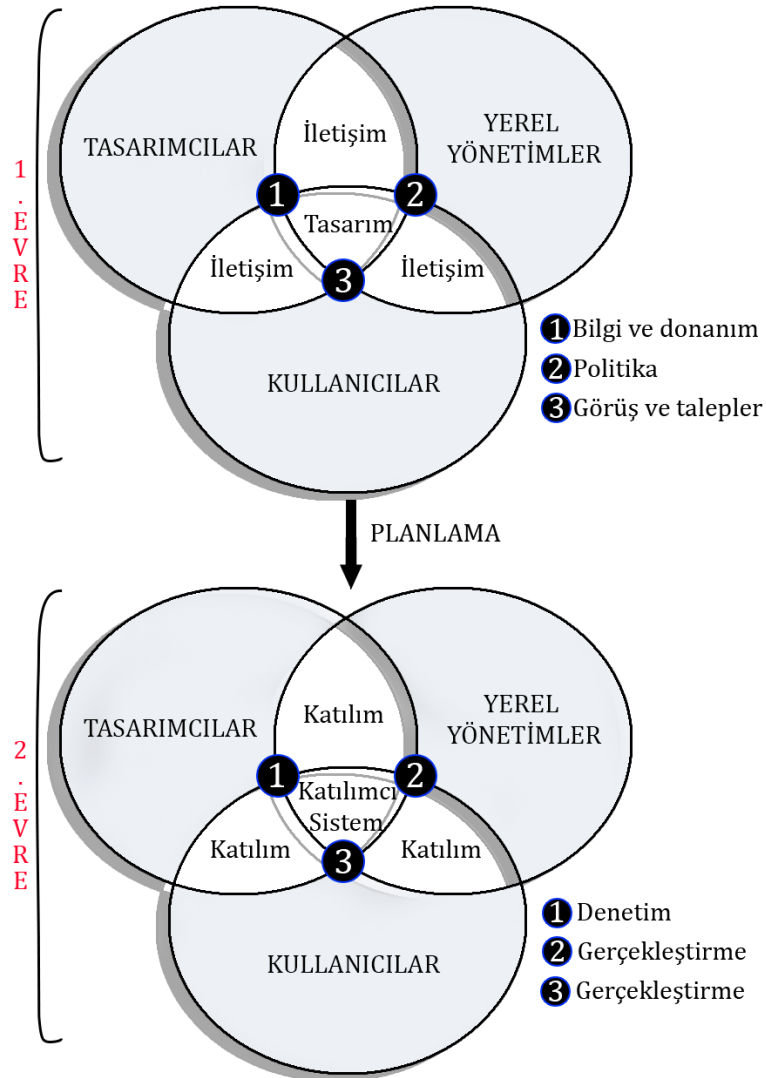
Karmaşık bir süreç olan tasarım sürecinde kurumlar arasındaki iletişimi ve işleri koordine etme görevi idare tarafından yapılmaktadır. Bu görev tasarımcılar tarafından yapıldığından da sürecin aksamaması için toplum tarafından kabul gören bir idare tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Süreç içinde idare ve yönetimlerin kendi merkez düşüncesiyle bütçe planlarında ve yönetmeliklerde kamu yararını gözeterek; değişiklik yapma yetkisini kullanması tasarım sürecini olumlu yönde etkilemektedir.

3.2.1.3. Kullanıcılar

Bireylerin yaşantısını çeşitli yönlerde etkilemesi, yaşantıda insanlar arasındaki ilişkilerde söz sahibi olması, yaşantıya yeni düzen ve biçim sunmasıyla mimari tasarımlar hayatımızda önemli bir noktada yer almaktadır. Mimari tasarımlarda aktörlerin görevleri süreç boyunca değişkenlik gösterebilmektedir. Fakat bu durum herkes için sürekli olması gerekmektedir. Süreçle ilgili tüm roller sağlıklı bir şekilde bilgilendirilmektedir. Tasarım sürecinde yer alan tüm rollerin sürece katılımının sağlanması gerekmektedir. Katılımın tüm roller tarafından düzgün bir şekilde gerçekleştirilmediği zamanda sözde katılımın (pseudo-participation) ötesinde bir şeyden bahsetmek mümkün olmamaktadır. Afrassiabi' 1985 yılında katılımlı tasarım adına yer alan tüm roller üzerinde bir tablo yapmış ve bu rollerin arasındaki ilişkiyi şema haline getirmiştir. Şemada roller arasındaki ilişkiyi Afrassiabi (1985) iki evrede ele almıştır (Şekil 3.9).

Bu evrelerin ilkinde tasarım sürecinin karar verme evresindeki rolleri ve bu roller arasındaki ilişkiyi tarif etmektedir. Bu evre sorunsuz bir şekilde tamamlandığında sürecin ikinci evresine geçmektedir. İkinci evrede her bir grubun katılım ve uygulama sürecinde gerçekleştirdiği görev gösterilmektedir. Bu bağlamda Afrassiabi ye göre mimarlıkta katılım evreleri ilki olarak bilgi, teknik donanım, politika ve görüşler ile başlar, ikinci evrede ise denetim ve gerçekleştirme eylemleriyle sürecin tamamlandığı görülmektedir. Birinci evrede tasarımcı ve yerel yönetimler arasındaki ilişki kullanıcı grubun düşünceleri üzerinden oluşmaktadır. Aksi durumda tasarımcı grup katılım

sürecinde çelişkili bir tavır almış olmaktadır. Tasarımcı olarak katılım sürecin yer alan birey mevcut otorite tarafından ön görülen normlara uymakla hükümlü iken diğer taraftan kullanıcı görüş ve taleplerini de dikkate alması gerekmektedir. Ayrıca otorite, tarafından tasarımcı grupta tarafı yer alan bireylere kullanıcılar (vatandaşlar) ile iletişimin sağlanması için; danışman ekip ve yerel ajanslar şeklinde destek sağlanmaktadır. Tasarım grubunda rol alan bireyler için ayrıca otorite tarafından yetki de verilmektedir. Bu yetki verilmedi zaman tasarımcı grup rolünü ortaya koymakta zorlanır ve çelişkili bir durum ile karşı karşıya kalmaktadır.

Sekil 3.9. Afrassiabi'ye göre Katılımlı Tasarım Şeması ve Roller Arasındaki İlişki (Özer, 2021)

Wates (2008) ise, katılımlı tasarım modelinde rolleri: direktör ve organizatör grup, birey ve yerel çıkar grupları, uluslararası, ulusal ve bölgesel kuruluşlar ve süregelen normların oluşturduğu disiplinler olarak isimlendirmiştir. Tüm grupların süreç içindeki rollerini düzenli ve sistemli bir şekilde ortaya koymaktadır. Wates'e göre, bu roller tasarıma başlamada karar aşaması ile başlayıp hazırlık, planlama, kullanım ve takip süreci ile devam etmektedir.

Mimari tasarım sürecinde tez kapsamında katılımcı tasarımı yöntemi ile proje süreçlerindeki roller arasında ortak bir dil oluşturma yöntemini ifade etmeyi amaçlamaktadır. Günümüzde sözde katılımcılık (tekonizm) yöntemi kurumlar arasında genellikle kullanılmaktadır. Bazen yetersiz sözde katılımcılık (tekonizm) neticesinde olumlu sonuçlar yaratmak istense de idare organları tarafından memnuniyetsiz sonuçlar ortaya koymaktadır.

Wates, Randern ve Afrassiabi'nin katılımlı tasarım modelindeki rolleri üç ana başlıkta gruplandırmıştır. Gerçek katılımı ise kolaylaştırıcı roller (facilitator) grubunun eklenerek katılım süreci dört ana başlık altında ifade edilmiştir. Kolaylaştırıcı aktörler grubu süreçte yer alan grupların etkin çalışması için gerekli ortamı sağlamayı, iş, finans ve politika gibi alanındaki işleri kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Kolaylaştırıcı grupta: tasarım ile ilgili belli bir birikime sahip olan grup ve karşısında tasarım kararları ile ilişkisi olmayan diğer bir grup yer almaktadır. Tasarım geçmişi ve belli bir birikimi olarak kolaylaştırıcı grup; tasarımla alakalı akademisyen, tasarımcı, öğrenci, mimar, heykel, ressam vb. rolleri ifade etmektedir. Kolaylaştırıcı grupta yer alan üçüncü grup ise; özel sektör, mühendis, sosyolog, danışman ve muhabir gibi tasarım süreciyle ilgilenmeyen, tarafsız ve hükümetle bağı olmayan rolleri kapsamaktadır.

Tasarım ile herhangi bir ilişkisi olmayan grup ise diğer kolaylaştırıcılar arasına girmektedir. İkinci grup ise tasarım geçmişi olan kolaylaştırıcılar olarak, mimarlar, tasarımcılar, şehir planlamacıları, tasarım ile direkt ilgilenen akademisyenleri ve öğrenci gruplarını kapsamaktadır. Mimari proje sürecinde yer alan aktörler, kolaylaştırıcı aktörler olarak Şekil 3.10'da açıklanmaktadır. Üçüncü grup ise; tasarımla ilgilenmeyen herhangi bir şekilde hükümete bağlı olmayan organizasyonlar,

özel sektör, mühendisler, danışmanlar, sosyologlar ve diğer tasarım ile ilgili olmayan dalları kapsamaktadır.

Katılımlı Tasarımda yer alan kolaylaştırıcı grup dört ana başlık halinde Şekil 3.10'da ifade edilmiştir. Katılımlı tasarım modelinde etkileşimi, katılımı, eşitliği ve entegrasyonu artıracak bir yöntem olarak kolaylaştırma, birçok grup ve rol tarafından tercih edilmektedir. Kolaylaştırıcı grup içinde yer alan tüm aktörler iyi bir toplum yaratma düşüncesine yardımcı olup, eşitliği savunarak; tasarım sürecinde kendilerinden beklenen amaca ulaşmayı hedeflemektedir. Bir araç olarak kolaylaştırıcılar, grupların daha etkin çalışmasında rol oynamakla birlikte; diğer grup ve aktörler arasındaki işbirliğiyle katılımlı tasarım sürecinin sinerjisine olumlu katkı sağlamaktadır.

Devlet veya Devlete Dayalı Kolaylaştırıcılar	Tasarım İle İlgilenen Kolaylaştırıcılar*	Tasarım İle İlgilenmeyen Kolaylaştırıcılar	Toplum Kolaylaştırıcıları
<ul style="list-style-type: none"> Politika Yapıcılar/ Girişimciler Yerel / Merkezi / Ulusal Hükümet Organları Herhangi Bir Devlete Bağlı Tasarım Dışı Katılan Organizasyonlar 	<ul style="list-style-type: none"> Mimarlar/ Plancılar/ Tasarımcılar (Özel Sektör) Tasarım Okulları/ Akademisyenler Ve Öğrenciler Devlet Dışı / Veya Hükümet Tarafından Tasarımla İlgilenen Tüm Organizasyonlar Toplumun Dışındaki Tasarım İle İlgilenen Gruplar 	<ul style="list-style-type: none"> Devlete Bağlı Olmayan Organizasyonlar Ve Tasarım Geçmişi Olmayan Enstitüler Teknik Danışmanlar / Sosyologlar/ Mühendisler/ Diğer Tasarım Dışı Uzmanlık Alanları Olan Gruplar Toplumun Dışındaki Tasarım İle İlgilenmeyen Gruplar 	<ul style="list-style-type: none"> Yerel İlgili Vatandaşlar Yerel İlgili Gruplar Ve Temsilcileri Tasarım İle İlgisi Veya Olmayan Sivil Toplum Örgütleri (STK'lar)

* Tasarım Geçmişi Olan ve Planlanma İle Direkt İlgilenen Grupları Kapsamaktadır. Mühendisler Ve Diğer Danışmanlık Dallarını Kapsamamaktadır.

■ Devlet ve devlete bağlı kolaylaştırıcı organizasyonlar
 ■ Tasarım kolaylaştırıcıları

■ Tasarım dışı kolaylaştırıcılar
 ■ Toplum kolaylaştırıcıları

Şekil 3.10. Katılımlı tasarımda kolaylaştırıcı faktörlerin karşılaştırılması (Baharak, 2018)

“Kolaylaştırma bireyler arasındaki açıklama, çatışma yönetimi ve planlama gibi etkileşimin birçok yönünü içermektedir. Bununla birlikte, bir kolaylaştırıcı, dolaylı veya gizli bir yardım, rehberlik veya denetim sağlayarak sonuca varmaya yardımcı

olan bir araçtır. Kolaylaştırmada sonuca ulaşma ne kadar önemli ise süreçte izlenen aktiviteler de eşit derecede önemlidir.” (Prendiville 2008)

Heron (1999)’ a göre bir kolaylaştırıcının görevi süreç içinde şu sözler ile ifade edilmiştir:

“Tüm aktörleri farklı düşünceleri ile ortak bir platformda toplamak ve farklı düşünceleri bir araya getirerek bir sonuca varmaktır. Bir kolaylaştırıcı, kararlarda yetkisi olmayan tarafsız pozisyonda da olabilmektedir. Kolaylaştırıcı aktörlerin amacını, bir grubun üretken konuşmasını veya etkinliklere katılımlarını sağlamak olarak bildirmektedir”. Ayrıca kolaylaştırıcı aktörlerin rolü üretkenliğe yönelik bireysel ve toplu öğrenmeyi de vurgulamaktadır. Kolaylaştırıcının becerileri, kararları, değerleri ve kişiliği sonucun daha üretken ve etkili olmasında büyük önem taşımaktadır”

Bu sözlerden de anlaşılacağı üzere süreç içinde kolaylaştırıcı grubun etkinliği ve yer aldığı gruplar arası koordinasyonu sağlanmasında oldukça önemli olduğu görülmektedir. Süreç içinde ortaya çıkan çatışmaların ve uzlaşmazlıkların önüne geçilebilmesi için arabuluculuk kolaylaştırma yaklaşımıyla alternatif yöntemler uygulanabilir ve sürecin aksamadan çalışması sağlanmaktadır. Süreç içinde kolaylaştırıcılar hem sosyal olarak hem de sürecin doğru ilişkilenebilmesi için tarafsız bir grup halinde dışardan sürece bakan bir göz olarak rol almaktadır. Süreç içindeki kolaylaştırıcı gruptaki rollerin gücü tarafsız olmasından gelmektedir. Süreç savunucusu olarak kolaylaştırıcı grubun rolü güvenli, adil ve sistematik bir ortam oluşturmaktır. Ancak böyle ortamlarda katılımlı mimari tasarımlardan söz etmek mümkündür.

3.3. MİMARLIKTA KATILIMCI TASARIM ÖRNEKLERİ

Bu bölümde, katılımlı tasarım modeline örnek gösterilecek çalışmalar yer almaktadır. Örneklerde, kullanıcının görüş ve talepleri doğrultusunda etkin mimari arayışların sonuçlarına yer verilmiştir. Değerlendirmelerde ilk önce süreç olarak kolaylaştırıcı faktörler kullanıcı gruplar ve uzman gruplar belirlenip üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Devamında ise katılım ilkelerinin gerekliliklerine değinilmiştir. Katılımlı tasarım örnekleri olarak; Davidson İlköğretim Okulu, Place Au Changement Halk Bahçesi ve Düzce Beyköy Umut Evleri projesi seçilmiştir.

3.3.1. Davidson İlköğretim Okulu

Davidson İlköğretim Okulu 1994 yılında Kuzey Carolina'nın Charlotte- Mecklenhurg bölgesinde inşa edilmiştir. Davidson İlköğretim Okulu'nun misyonu, topluluğumuzun bireysel farklılıklara saygılı olması ve öğrencilerin kişisel olarak ellerinden gelenin en iyisini yapabilmeleri için işbirliği içinde çalışılmasıdır. Okul farklı ülkelerdeki okul binaları üzerinde etkisi yansıtılamayacak biçimde eğitim reformunun yaşanmasına neden olmuştur. Davidson İlköğretim Okulu'nda 1991 yılında öğretmenlerin faal eğitimleri ve birçok atölye çalışmalarının bir sonucu olarak ülkede ilköğretim okullarında takım çalışmasına önem veren bir eğitim reformu meydana gelmiştir. Mevcut okul binası, içinde yer aldığı tarihi bölgenin kodlarını bünyesinde barındırırken, aktif yaşama sunduğu olanaklar ve temsil gruplarına sahip olan etkin bir yapı kitesidir. Okul Planlama Yönetimi, farklı toplum gruplarıyla çalışarak etkili sonuçlar elde etmedeki tecrübelerinden ve daha önceden ödül kazanan ilköğretim okulu eklentisinden (Sanoff, 1994) dolayı The Adams Group (mimarlar) firmasını seçmiştir (Sanoff, 1994; Hacıalibeyoğlu, 2003).

Şekil 3.11 Davidson İlköğretim Okulundan Görünüşler (Baharak, 2018)

Okul tasarımı; öğretmenlerin ve velilerin, 600 çocuk için anaokulundan, 5. sınıfa kadar geçen sürede etkin gördükleri eğitim vizyonunu oluşturacak şekilde tasarlanmıştır. Bu süreçte okulun inşasında standartlaşan uzman tarafından kullanıcı görüş ve düşüncelerini görmezden gelen yaklaşımın tersine öğretmen veliler gibi kullanıcıların deneyim ve görüşleriyle yapı şekillendirilmiştir. Bu bağlamda sürecin başlangıcı olarak, öğretmenler ile görüşmeler yapılarak; her sınıf seviyesi için farklı eğitim metot ve yöntemleri belirlemeyi amaçlayan atölyeler yapılmıştır. Eğitim

literatüründen elde edinilmiş bilgiler ile öğretmenlerin görüşleri her seviye için farklı metot düşüncesi, uzmanların görüşleri ile birleştirilmesi sonucunda çeşitliliğe sahip kullanıcılar için elverişli, kullanışlı okul ortamına uygun yeni bir yaklaşım tarzını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda okul müdürü ile veliler, öğrenci ve öğretmenler ile okulun oluşturulmasına yönelik bir strateji planı belirlemek için grup çalışmaları ve görüşmeler yapılmıştır. İlk aşamada okulun 30 öğretmeni ile eğitim metotlarını ve eğitim şartnamelerini gözden geçirmek üzere bire bir görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda öğretmen fikirleri ile şartnamelerde belirtilenler arasında farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu farklılıklar işlevsel olarak çalışma alanlarının, danışma ofislerinin konumu ve yönetim alanlarının diğer mekânlarla olan ilişkisi yönünde olmuştur. Öğretmenler kendileri uygun çalışma ortamını sınıflara yakın konumda olmasını tercih etmişlerdir. Öğretmenler ayrıca, ince uzun ve gürültülü koridorların yarattığı olumsuzluktan bahsederken; alan ve kullanıma ilişkin kaygılarını da ifade etmişlerdir.

Birebir görüşmelerin ardından “gezerek inceleme” farkındalık yürüyüşü ile sürece devam edilmiştir. Bu durum da mevcutta olan iki katlı eğitim binasının öğretmenler tarafından eksikliklerinin yerinde gözlenmesine sebep olmuştur. Gezerek inceleme yöntemi ile öğretmenler süreçte deneyimsel olarak, ders verme amacıyla dersliklerden taşan sıralara, gürültülü koridorlara, otoparklarla bölünen iç ve dış mekânlara gibi birçok alanda okulda eksik gördükleri durumları ifade etmişlerdir. Bireysel çalışmalar ise veli, müdür, öğretmen, öğrenci grupları ile atölye çalışmaları yapılarak; devam edilmiştir. Bireysel olarak gerçekleştirilen atölyelerin amacı, eğitim hedeflerinin, yöntem ve metotların uygulanacağı okul yapısı ile ilgili kullanıcı düşüncelerini belirlemektir.

Gözlemler sonucunda edinilen bilgilerin kayda geçilmesiyle; karar verme aşamasında öğrenci ve personeller ile görüşmeler yapıldıktan sonra okul yönetimiyle uzlaşmacı tavırda küçük tartışma oturumları yapılmıştır. Sanoff’a göre bu süreci “öğrenim hedeflerini eğitimle ilişkilendirme” olarak tanımlar ve bu sürecin veliler ile öğretmenlerin tartışmasına, farklılıklarını netleştirmelerine ve genel anlamda birbirlerine anlayışlı olmalarına olanak tanıdığını ifade eder. Açılış tartışması genel

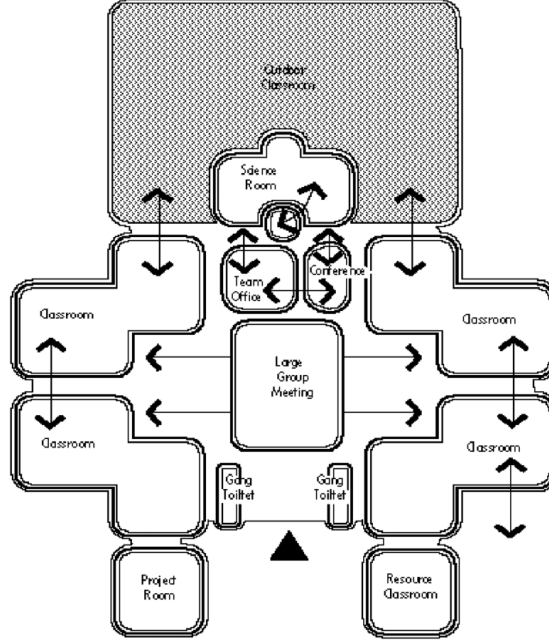
olarak üzerinde 126 uzlaşılan hedeflere ayrılmıştır. Öğretmenler öğretim alanlarına göre her biri beş kişiden oluşan altı küçük gruba ayrılmış ve eğitim literatüründen elde edilerek hazırlanan bir listeden amaç ifadelerini seçmiştir. Bu süreçte katılımcıların, grubun uzlaşmasına bağlı olarak kendi kararlarını vermeleri istenmiş olup bu şekilde müzakerelerde bütün seslerin duyulması sağlanmıştır (Sanoff, 1994, Hacıalibeyoğlu, 2003).

Şartnamelerde yer alan fiziki şartların yerine öğretmenler her bir sınıf seviyesi için hedefler belirlemiştir. Bu hedefleri gerçekleştirmek için öğretmenler gerekli olan yöntem ve metotları oluşturmayı başarmıştır. Böylece öğretmenler sınıfların her birinin farklı bir öğretim metodu alanı olarak görülmeye başlamıştır. Öğretmenler için küçük veya büyük grup aktiviteleri, sanat, okuma, yeme içme gibi birçok etkinlik için okulun dış mekânını kullanma konforu, yeni okul binasının diğer okullardan ayrılmasına ve kullanıcılar tarafından kolaylıkla farkındalığının hissedilmesine sebep olmuştur.

Binanın oluşumunda öğrenci fikirleri de yer verilmiştir. Öğrenciler sürece gerek çizim gerekse fikirlerini belirtecek şiirsel ifadelerle dâhil olmuştur. Bu döneme de yapılan öğrenci çalışmalarını Sanoff (1994) şu şekilde ifade etmiştir; “*Öğrenciler; kat planları, bölmeler ve asansörlerle ilgili pek çok çizim yapmışlardır. Kuleler, saatler ve pencere üst kat gibi birçok imge çizimlerde yer almıştır. Bu oturumlardan ortaya çıkan ilginç fikirlerden biri de medya merkezinin açık alana açılması fikridir ki; bu fikir bina tasarımında da kullanılmıştır. Öğrenciler aynı zamanda sınıflarında ve binanın diğer bölmelerinde de gün ışığına ihtiyaç olduğunu resmetmiştir*” (Sanoff, 1994).

Atölyelerden sonra çıkan sonuçları sentezlemek ve ihtiyaçları karşılamak için tasarım takımı oluşturulmuştur. Tasarımcılar tarafından alternatif tasarım kombinasyonları üretilmiştir. Tasarım önerisi olarak geliştirilen fikirler okulun kilit noktalarına asılarak; öğretmenlerin görüş ve düşüncelerine sunulmuştur. Asılı olan tasarım önerilerini öğretmenlerin, kendi aralarında tartışmasına zaman ve olanak verilmiştir. Öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelerin ardından tasarım önerilerinin ifade

edildiği çizimler asıldıkları yerden alınarak tasarımcı gruplar tarafından değerlendirilmiştir (Şekil 3.12).

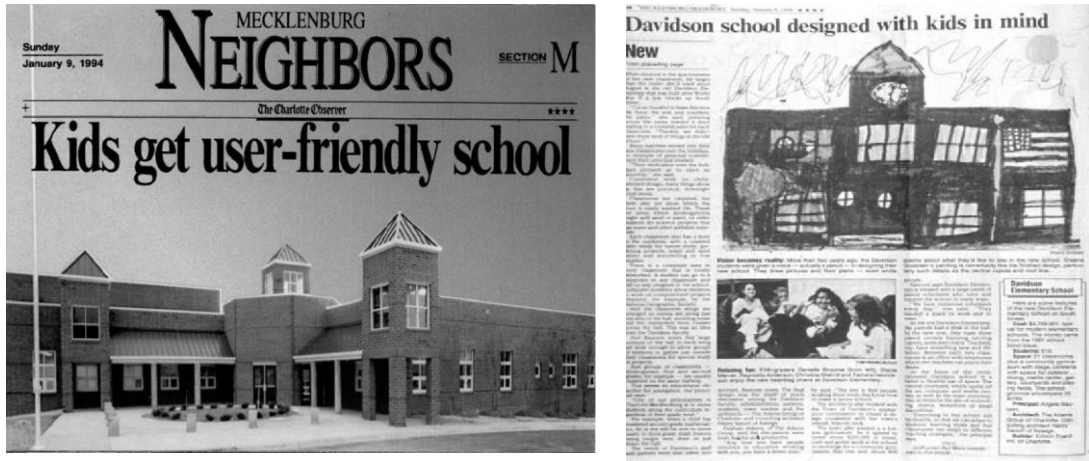

Şekil 3.12. Davidson İlköğretim Okulu'nun katılımlı süreçte tasarımcı grup tarafından hazırlanan plan önerisi (Sanoff, 2013)

Kuzey Carolina da tasarlanan Davidson ilköğretim okulu sonuç olarak standart okulların aksine alışık olunmayan bazı tasarım kararlarına sahiptir. Bu tasarım kararları tüm Cahrlotte-Mecklenburg okullarında gerçekleşen müfredat değişimlerini karşılayan derecesiz sınıflar, takım çalışmasına olanak veren ve teşvik eden kümelenen sınıflar, sınıfları güneşe cepheye yönlendirecek şekilde konumlanan tek yönlü koridorlar ve her sınıf için ayrı açık mekân kullanım senaryoları olarak ifade edilmektedir. Fakat ele alınan bu tasarım verileri binanın inşa maliyetini artıracak ya da alışılmadık tasarım özellikleriyle sorunları da beraberinde getirecek kaygısıyla Kuzey Carolina Devlet Halk Eğitim Departmanı tarafından yapılan tasarımdaki plan önerisine karşı çıkmıştır (Şekil 3.13). Bu durum karşısında okul yönetiminin ve kullanıcıların binaya karşı olumlu yaklaşımı ve halkın desteği ile tasarımın gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Okul inşasının tamamlanmasının ardından bina üzerinde tasarım varsayımlarının öğrenme sürecine etkilerini ifade etmek için sınıf içi öğretmen ve öğrencilerin

hareketleri gözlenmiş ve anket yöntemleri kullanılarak yapının kullanımına yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Yapılan gözlemler sonucunda öğrencilerin kendi çevrelerinde kişiselleşmeye başladıkları ve tasarımında rol aldıkları mekânı sahiplendikleri fark edilmiştir. Bununla birlikte tasarımda dış mekân kullanımına karşı olumlu yaklaşım öğrenme sürecine de yansımıştır. Sosyal etkileşim ile öğrenme hem sınıf içinde hem de sınıf dışında gerçekleştiği görülmüştür. Öğrenci mekân arasındaki uyumu oturma düzenlerindeki çok yönlülük, kullanımlardaki iç ve dış mekân sürekliliği, alansal kullanımlarla yönelik geçişli ve esnek mekânlar olması olumlu yönde etkilemiştir.

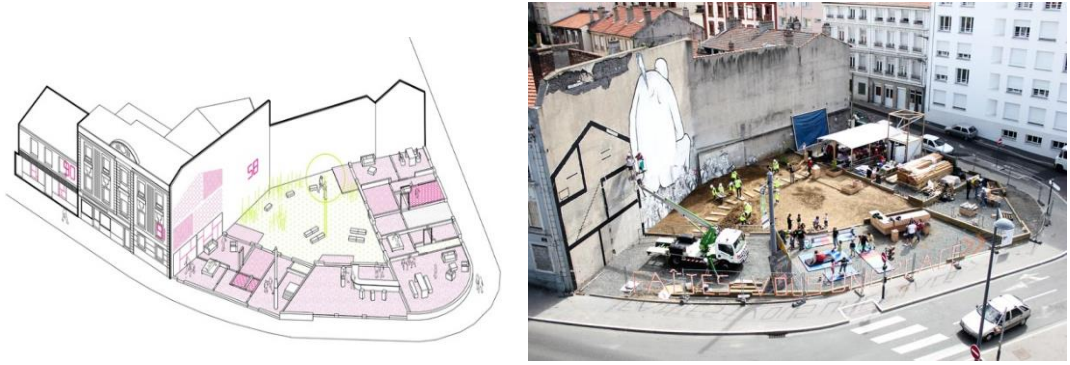

Şekil 3.13. Uygulama sonrası Davidson İlköğretim Okulu'nun katılımlı sürecini Aktaran gazete haberleri (Sanoff, 2013)

Kullanıcı katılımı ile birlikte tasarım süreci sonunda gerçekleştirilen ve kullanım sonrası değerlendirmeleri ile sınıanan Davidson İlköğretim Okulu bu model açısından oldukça önemlidir. Süreç içinde farklı kullanıcı gruplarının görüşlerinin değerlendirilmiştir. Tüm kullanıcıların düşünceleri alınarak ortak bir fikirle süreç tamamlanmıştır. Davidson İlköğretim Okulu tasarımıyla; kullanıcılara standartlaşan okul yapılarının aksine özünde yeni bir arayışı barındıran bir mekân üretmektedir. Mekânın üretim sürecinde, yaklaşım olarak öğretmenlerin görüş ve deneyimlerine başvurulması önemli bir tavrı oluşturmaktadır. Süreç, öğrencilerin zihindeki arayışın uygulanmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca veli ve yönetici görüşleri sürecin daha aktif ve olumlu ilerlemesine destek olmuştur.

3.3.2. Place Au Changement Halk Bahçesi

Fransa Saint- Etienne 'de 2011 yılında 670 metrekarelik alanda açık bir kamusal mekân olarak halk bahçesi tasarlanmıştır. Proje Devlet Şehir Planlama Ajansı tarafından desteklenen bir yarışma sonucunda; yarışmayı kazanan Collectif Etc tarafından oluşturulmuştur. Diğer halk bahçelerinden ayrılan en önemli özelliklerinden biri yerel halkın katılımıyla gerçekleşen bir uygulama sürecinin gerçekleşmesidir. Place Au Changement değişim zamanı olarak adlandırılan proje iki caddenin kesiştiği yerde, devam eden kentsel dönüşümlerin aksine alan boş bırakılarak, kent ölçeğinde kamusal bir halk bahçesine dönüştürülmüştür (Şekil 3.14).

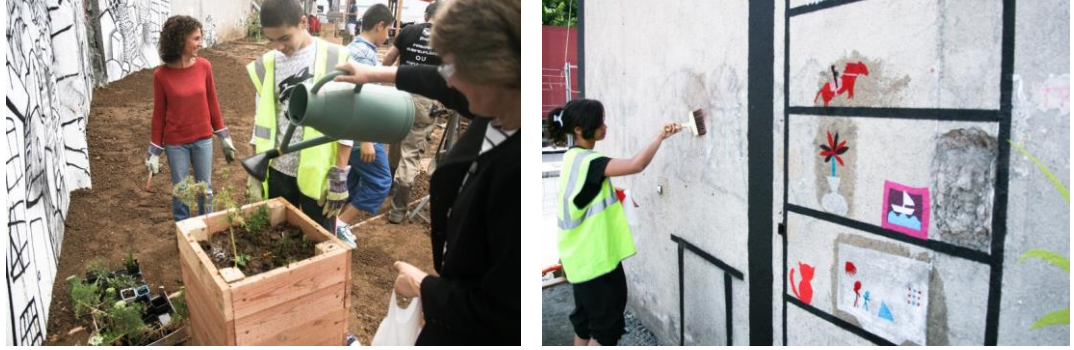

Şekil 3.14. Place Au Changement [URL5]

Alan park alanına dönüştürülürken kentsel dönüşüm ile inşa edilen binaların ilk süreçlerini ve aşamalarını ortaya koymaktadır. Bu amaçla ana fikir olarak duvarda kesit temsilleri zeminde ise hayali yerleşim planları oluşturulmuştur. Süreçte karşılıklı olarak insanların fikir alış-verişleri gerçekleştirmeleri sağlanarak; etkileşimli, karşılıklı öğrenme süreci oluşturulmuştur. Atölye çalışmalarında katılımcılara gerekli malzemeler ve güvenlik araçları sağlanmıştır.

İlk atölye çalışmasında, tasarımcılar ile iş birliği içinde mobilya elemanları üretilmiştir. İkinci atölye çalışması ise bahçecilik olarak belirlenmiştir. Bu süreçte daha kalıcı bir katılım oluşmasına sebep olmuştur. Mahalle sakinleri kendi evlerinde ekip biçtikleri bitkileri getirmiştir. Süreçte sonunda alandaki bitkilerin bakımı da atölyeye katılan kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Üçüncü atölye çalışması duvar

resmi olarak Soleil ve Cret De Roch mahallesindeki evlerin çocuklarıyla gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.15).

Şekil 3.15. Place Au Changement halk bahçesinden kullanıcı çalışmaları [URL5]

Kullanıcıların halk bahçesinin bakımı ve kullanımına yönelik yetki sahibi olmaları katılım fikrinin kullanım aşamasında da varlığını devam ettirmektedir. Kullanıcılar tarafından kullanım sürecine yönelik yapılan tespitlerde katılımcılar tarafından üretilen mobilya ve donatıların zarar görmeden korunduğu görülmüştür. Halk bahçesinin uygulanmasından sonra gerçekleştirilen ikinci aşamasında tartışma alanlarının yaratılması ve alanın çevresindeki yapı kullanımları ile ilişkilerin araştırılması ve mekân kullanımına ait verilerin somutlaştırılması yönünde olmuştur. Bu bağlamda alan kullanıcı ile deneysel ve algısal bir bağ kurarken; kullanıcı katılımcı tasarım uygulamaları ile de kent üzerinde deneyimlenen bir alana dönüşmüştür. Yapılan atölye süreçlerinde bu ölçekteki park alanları için yeni bir üretme ve uygulama metodu ortaya koyulmuştur (Şekil 3.16).

Place Au Changement halk bahçesini, diğer açık alan tasarımlarından ayrı kılan yaklaşım, uygulama ve kullanım aşamaları olmak üzere eylemin her evresinde katılımın dolaylı ve doğrudan uygulanmasıdır. Her ne kadar tasarım süresince oluşturulan alansal kullanımlarda aktif olarak katılımcı kullanıcı modeli gözükme de yapılan atölye çalışmalarıyla, katılımcı uygulamaların süreci şekillendirdiği görülmektedir. Halk bahçesinin tasarımının ilk karar alma aşamasında yarışma ile belirlenmiş olması bu yöntemin doğasında olan çoğulculuk fikriyle örtüşmektedir. Bu

durumda ilk karar aşamasındaki katılım fikri yarışmayla alan üzerinde birçok alternatifin değerlendirildiği ortak akılla hareket edilerek oluşturulmuştur.

Şekil 3.16. Place Au Changement halk bahçesi hakkında kullanıcılar ile yapılan etkinlikler [URL5]

Karar aşamasının yarışma yöntemi belirlenmesi katılımı desteklenen güçlü bir değer olarak görülmektedir. Sürece katılan ve süreçte ifade özgürlüğü verilen mahalle sakinlerinin açık alanı benimsedikleri, korudukları ve sahiplendikleri gözlenmiştir. Bu bağlamda süreçte kullanıcıların aktif şekilde rol almaları ve fiilen katkı sağlamaları üretilen mekânların sürdürülebilir olmasını sağlamıştır. Süreci değerli ve sürdürülebilir kılan bir diğer özellik ise değişim ve dönüşümün kullanıcılar tarafından sürekli sağlanabilir olmasıdır. Tasarımın değişik kullanım alternatiflerine olanak vermesi, kullanıcılar tarafından alanın aktif bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır.

3.3.3 Düzce Beyköy Umut Evleri Projesi

Proje, Düzce kentinin Beyköy ilçesinde 42.228 m² alana sahip olan arazide inşa edilmiştir. Proje Beyköy yerleşim merkezine 700 metre uzaklıkta bulunmaktadır. Düzce Umut Evleri projesi: Düzce’de 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihleri arasında meydana gelen depremde kiracı olup; yaşam alanlarını kaybeden insanların yaralarını sarmak için yapılmıştır. Düzce Umut Evleri Türkiye’de oluşturulmuş ilk kiracı hareketi olmuştur. Depremden sonra hasar almış ve yıkılmış evleri olan vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak adına 8.300 konut inşa edilmiştir. Devlet depremin sonucunda oluşan konut sıkıntısına kademeli olarak yaklaşmıştır. Depremi ilk zamanların da çadır kentler yapılmaya başlanmış ve zamanla bölgedeki depremzedeler için prefabrik

yapılar inşa edilmiştir. Ardından ise hak sahipleri için Düzce'nin Beyköy ilçesinde konut inşasına başlanmıştır. Bu süreçlerden kiracılar ayrı tutulmuştur (Baharak, 2018).

2000 yılında Düzce, İstanbul, Gölcük, Adapazarı, Yalova, Bolu ve İzmit olmak üzere 7 ayrı bölgede depremde etkilenen kiracı vatandaşların konut sorunlarını çözmek için DEPDER kurulmuştur. DEPDER tarafından oluşturulan komisyon devletten konut ihtiyacının karşılanması için arazi tahsisinde bulunmuştur. Bunun üzerine devlet tarafından arazi tahsisi yapılmıştır. Bu süreçte araziye tüzel bir kişiliğe dönüştürmek için Düzce Depremzedeler Derneği kooperatif statüsü kazanarak; tahsis işlemi sağlanmıştır. Kooperatif, 2003 yılında Bakanlık tarafından önerilen arazi tahsisini reddettikten sonra, 2011 yılında bakanlık yetkilerini TOKİ'ye devretmiştir. Kooperatif bu süreçten sonra başvurularını TOKİ tarafına yapmıştır. TOKİ, gelen başvuruları ve talepleri değerlendirdikten sonra bölgenin kentsel planını oluşturup; gerekli mercilerin onayına sunmuştur. 2014 yılında Tapu Müdürlüğü tarafından arazi kooperatif üyeleri adına tescil edilmiştir (Baharak, 2018).

Düzce Umut evleri proje aşaması, kullanıcılarla aktif ve üretken bir yaklaşımla, iş birliği çerçevesinde oluşturulmuştur. Sözlü iletişim ve gözleme dayalı bir yöntemsel süreç izlenmiştir. Yapılan görüşmeler çeşitli etkinlikler ve oyunlar ile kullanıcılar bilgilendirilerek tamamen iş birliği içinde bir tasarım süreci oluşturulmuştur.

2014 yılında TOKİ tarafından mülkiyet işlemi tamamlandıktan sonra 234 konutun proje sürecine başlanmıştır (Şekil 3.17). Atölye çalışmaları başlamadan önce projenin sınırları belirlenmiştir. Sınır olarak: zaman sınırı, ekonomik sınırlar, maximum oluşturulacak konut sayısı gibi konuların üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda zaman olarak kooperatif üyelerine, yasal olarak arazi tahsis edildiği günden itibaren, 2 yıl içinde projenin başlanıp; zemin katının tamamlanması gerekmektedir. Aksi takdirde inşaat zemin katına kadar bitirilmediğinde; projenin TOKİ tarafından iptal edilmesi söz konusu olmuştur. Finansal ve maddi sıkıntılardan dolayı projenin tek tip tasarlanması düşünülmüştür. 2 ve 3 katta yapılması halinde proje için yeterli alanın olmaması ve 234 konut sayısına ulaşamamasından dolayı projenin 4 katlı olarak yapılması kararlaştırılmıştır.

Proje alanı üç bina bloğundan ve toplam inşaat alanı olarak 42,288 m2den oluşmaktadır. Proje ilk başta 389 kooperatif üyesinden oluşmaktayken; süreç içinde bu sayı 234 kişiye kadar düşmüştür. Her üyeye bir konut verilmesi planlanan konutlaşma sürecinde, konut alanlarının yanı sıra alan içinde sosyal tesis ve rekreasyon alanları da yer almaktadır.

Şekil 3.17. Düzce Umut Evleri proje alanı arazisi (Baharak, 2018)

Proje sürecinde alan analizi yapıldıktan sonra tasarım kararlarının belirlemek için her hane halkından bir kişinin bulunması (83 kadın, 71 erkek) ile 154 ev sahibine yönelik sosyo-ekonomik durum değerlendirmelerinin yanı sıra araştırmalar yapılmıştır. İlk araştırmalar 2012 yılında gerçekleştirilmiş, fakat kooperatifteki üyelerin zamanla değişmesi ile 2014 yılında yeniden yapılmıştır. Tasarımcılar, bilinçli ekonomik fırsatlar ve kısıtlamalara uygun olarak tasarım ilkelerini tanımlamak için, hane halkı büyüklüğü, yaşayanların yaş ortalaması, istihdam durumu, ödeme gücü vb. başlıklara ilişkin sorular sormuşlardır (Gümüş, 2017).

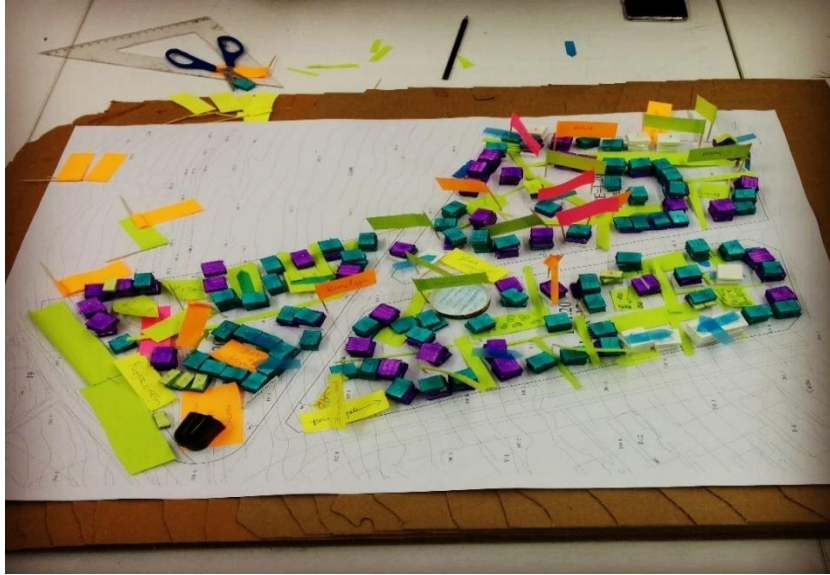
İkinci bir adım olarak, mülakatların ve anketlerin ardından tasarımcılar, yetişkinlerle ve çocuklarla “Ne tür bir mahalle?” adlı atölyeleri düzenleyerek, ileride yaşayacakları yaşam alanlarına ilişkin hayallerini öğrenmeye gayret göstermişlerdir. Tasarımcılar, kullanıcıların kendi çevrelerinde görmek istedikleri bölgenin yerleşim planını çizimlerini istemişlerdir. Çizimlerden elde edilen genel bilgiler, kullanıcıların teras,

çocuk parkı, park, yeşil alan, ticari alanlar, park alanı, balkonlar, dört katlı binalar istediklerini ortaya çıkarmıştır [URL 6].

Proje süreci devam ederken 2015 yılında katılımcılara sürecin tanıtılması için iki atölye çalışması düzenlenmiştir. Birinci atölyede, alanı anlamaya yönelik bilgilendirme söyleşileri gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.18).

Şekil 3.18. Düzce Umut Evleri proje atölye çalışmaları [URL7]

Şekil 3.19. Düzce Umut Evleri proje atölye çalışmaları [URL7]

Atölye çalışmaları, kolektif ve katılımcı süreçle şekillendirilerek bir uygulama takvimi oluşturulmuştur. İlk atölyede oluşturulan planlamayla, ikinci atölye çalışmasında kullanıcılar ile tasarımcıların iş birliği içinde çalışmasını ön gören bir süreç izlenmiştir.

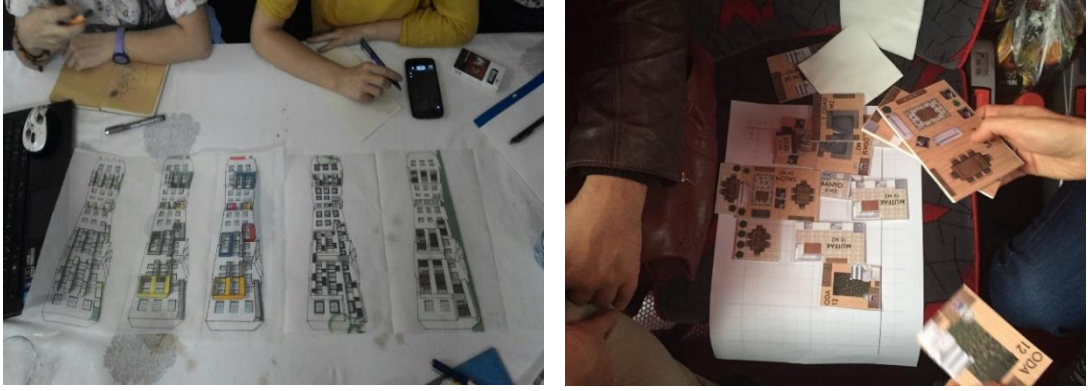
Yapılan toplantılar sonucunda kullanıcı ve tasarımcılarla birlikte bir tasarım oyunu oynanması kararlaştırılmıştır. Oyun çalışmaları sonrasında sonuçlar kullanıcı ve tasarımcılar arasında düzenlenen toplantılar da değerlendirilmiştir.

Oyundaki sonuçlar fotoğraf ve raporlarla ifade edilmiştir. Sonuçlarda elde edilen çözümler bilgisayar aracılığıyla kayda alınıp dijitalleştirilmiştir. Oyun çalışmaları gruplar halinde yürütülmüştür. Gruplar: gençler, yaşlılar ve çocuklar olmak üzere 3 farklı kategoride değerlendirilmiştir. Her grup için ayrı sorular hazırlanmıştır. Grupların sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda çıkan sonuçlar ile kullanıcı istek ve tercihleri belirlenmiştir (Şekil 3.19). Bir başka toplantı konusu da alternatif yerleşim kararları üzerine olmuştur. Toplantıda etkin yerleşim planını belirlemek için çalışma grupları oluşturulmuştur. Bu çalışma grupları mimari ve bölge planı tasarım grubu, analiz grubu, ekoloji grubu ve iletişim grubu olarak adlandırılmıştır. Atölye çalışmalarının ardından sonuçlar resmi makamlarla da paylaşılmıştır. Atölye çalışmaları sonucunda 5 farklı yerleşim planı oluşturulmuştur (Şekil 3.20). (Baharak, 2018)

Şekil 3.20. Düzce Umut Evleri projesi vaziyet planı çalışmaları [URL7]

Son atölye çalışması, konut mekânlarının işlevsel olarak planlaması üzerine yapılmıştır. Çalışmalarda daire planları kullanıcılarla fikir alışverişi yapılarak oluşturulmuştur.

Şekil 3.21. Düzce Umut Evleri projesi kat planı çalışmaları [URL7]

Karar ve planlama sürecine yönelik atölye ise 2015 yılının Mayıs ayında yapılmıştır. Yapılan atölye çalışmaları sonucunda proje kararları katılımcıların ortak fikirleriyle oluşturulmuştur. Vaziyet ve planların bitmesi sonucunda projelerin oluşturulması için uzmanlar tarafından çalışmalara başlanmıştır. Süreç içinde proje ile ilgili görseller oluşturulup kooperatifte yer alan kullanıcıların görüşleri alınmıştır.

Düzce Umut Evleri proje süreci, birçok disiplinlerin sürece entegre olduğu ve kolektif bir şekilde bilgi paylaşımıyla; işbirliği içinde kapsamlı bir yaklaşımla oluşturulmuştur (Şekil 3.21). Süreçte yer alan gruplar arasında en etkin olanı kolaylaştırıcılar olarak ta ifade ettiğimiz Düzce evsizler (DEPDER) kooperatifidir. Diğer grup üyeleri ise akademisyenler, öğrenciler, alanında uzman kişiler tasarımı ilgili mimarlar, grafik uzmanları ve tasarımı ilgisiz olmayan: mühendis, mimar avukat ve birçok meslek dalından gönüllü olarak sürece katılan paydaşlardır. Süreçte devlet ve devlete ait yönetimler sadece karar aşmasında ve uygulanma aşamasında görev almıştır.

Tasarımcı grup haricinde, bir akademisyen grup da DEPDER kooperatifi tarafından davet edilmiştir. Akademisyen grup tasarım sürecinde kolaylaştırıcı bir rol izlerken, süreç içinde kullanıcılara karşı empati kurmayı kolaylaştırmıştır. Süreçte bir yandan aktörler arasından tasarımcı grubun yaratıcı vizyonu söz konusu iken bir yandan etkileşimli bir fikir birliği ortamı oluşmuştur. Uzmanlar ve tasarımcılar kendi entelektüel özellikleri ile değerlendirme ve eleştirilme gücü yüksek olarak topluma

öncülük eden aktörler olurken, süreç içinde karşılaştıkları sorunlara karşı pratik olarak oluşturdukları çözümlerle de grup içinde üretken bir rol almışlardır. Düzce Umut Evleri on beş sene süren mücadelelerin ardından DEPDER tarafından kazanılmış bir topluluk hareketidir. Bu uygulama süreci, halkın bu gibi durumlar karşısında farkındalığının artmasına, kendi ihtiyaçları doğrultusunda hak talep etmeyi öğrenmesine ve bir araya gelerek oluşturacakları güç dengesinin farkına varmasına sebep olmuştur.

BÖLÜM 4

KARABÜK VALİLİK BİNASININ KATILIMCI TASARIM YÖNTEMİYLE YENİDEN DÜŞÜNÜLMESİ

4.1 ALAN ÇALIŞMASININ AMACI

Güncel mimarlık ortamında, evrensel değerler üzerinden yeniden tanımlanan bir organizasyona gerek vardır. Bu organizasyon, toplumun temel gereksinimlerine uyum sağlanarak mümkün kılınmaktadır. Mimarlık bu anlamda, insan etkinliklerini anlamlandıran bir tasarlama ve yaratma sürecidir. İnsanlar sürekli çevresiyle iletişim ve etkileşim halindedir. Bu sürekli birbiriyle etkileşimli olma hali mimarlık tanımlarının ve algılarının zamanla değişmesine bir etkendir. Mimarlık toplumun çevresiyle olan ilişkisiyle içine dönük kapalı bir sistem olmayan; toplumun yaşantısı ve hareketleri ile sürekli kendini yenileyen ve yeniliğe açık bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Böyle bir düşünceden hareketle yola çıkılan tezin alan çalışmasında; mevcut kamusal yaşantının izleri ortaya koyulmaktadır. Yapının alan içinde kamusal yaşantıya ve çevresine sunduğu yenilikçi tanımlar mimarlığın önemli eylem alanlarıdır. Mimarlık hiçbir zaman somut bir nesne olarak algılanmamalıdır. Özne ve toplumlar arasında bağlantı kuran bir olgudur. Toplum tarafından benimsenen ve kabul gören mimari yapılar zaman içinde imgeleşerek, önemli bir figür haline gelmektedir. Toplum tarafından mimari yapıların benimsenmesi için yapı alanlarına ait verilerin analiz edilmesi gerekmektedir. Alana ait yapılan her analiz aslında ortaya yapıya ilişkin referansları da içermektedir. Yapılacak alan çalışmasıyla, ortaya konulan mimari tanımların amaçları da saptanmaya çalışılacaktır.

Günümüzde oldukça önemli ve değerli olan fikir ve düşünce özgürlüğü kapsamında, çoğulcu ve demokratik yönetim tarzının mimarlık ortamında da karşılığının ortaya konması son derece önemlidir. Bu bağlamda, alan çalışmasında kolektif katılım fikri desteklenmektedir ve kullanıcı davranışlarının ve taleplerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma aynı zamanda, ilk olarak belediye hizmet binası olarak inşa edilen yapının ideolojik zeminde geçirdiği yapısal dönüşümleri ve süreçlerini de ortaya koymayı amaçlamaktadır.

4.2. ÇALIŞMA KAPSAMINI OLUŞTURAN ALANIN ÖZELLİKLERİ

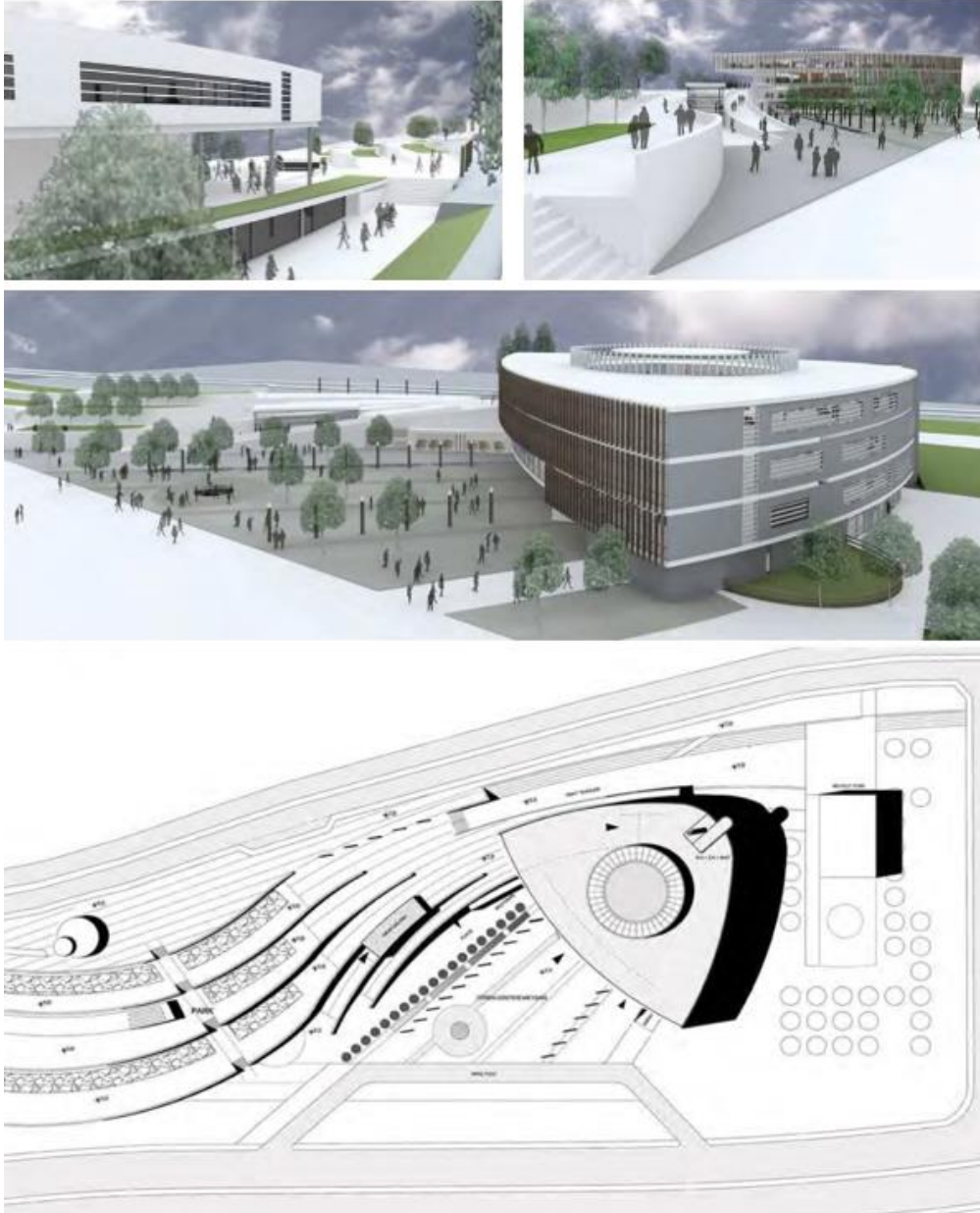
Alan çalışmasının başlatıldığı Karabük ili, Türkiye'nin Batı Karadeniz bölümünde bulunmakta ve 243.614 nüfusa sahiptir (TÜİK, 2021). Karabük ili 1937 yılında Öğlebeli köyünün bir mahallesi iken; 1935 yılında açılan Zonguldak-Ankara demiryolu ve 1937 yılında açılan Demir Çelik fabrikası ile önemli bir sanayi yerleşimi haline gelmiştir. Sanayileşme hareketleri ile artan nüfus yoğunluğunun sonucunda 25 Haziran 1939'da ilk belediye teşkilatı kurulmuştur. Karabük, Resmi Gazete' de yayınlanan 550 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 6 Haziran 1995 günü Çankırı'dan; Ovacık ve Eskipazar ilçeleri ile Zonguldak'tan; Safranbolu, Yenice ve Eflani ilçelerinin birleştirilmesiyle Türkiye'nin 78. ili olmuştur [URL8].

Çalışmanın odağını oluşturan Karabük Valilik Binası ve kentteki yansımaları irdelendiğinde; yapının 2009 seçimlerinden bu yana kamuoyu tarafından üzerinde çokça tartışılan bir konumda olduğu söylenebilmektedir. Karabük Valilik Binası, 2005 yılında yarışma yoluyla projelendirilmiş ve 2006 yılında yapımına başlanmış olan dönemin belediye hizmet binasıdır. Binanın yapımına başlanmasıyla birlikte, birçok sorun ve tepki de beraberinde gündeme gelmiştir. Belediye hizmet binası yapılmasına ilişkin birçok karşıt görüş olmasına rağmen; yerel yönetimin binanın yapılmasına ilişkin net tavrıyla 8 Temmuz 2015 tarihinde binanın mimari projesi için yarışma açılmıştır. Karabük ili merkez ilçesi olan Yeşil Mahalle'de yapılacak olan hizmet binası için 61 proje jüri tarafından incelenmiştir. Yarışma sürecinde asıl jüri üyeliğini Hasan Özbay, Feyza Çinicioğlu, Mürşit Günday, Hayri Anamurluoğlu ve Mehmet Murat Uluğ tarafından oluşturulan ekip yapmıştır. Danışman jüri üyeliğinde ise

dönemin Belediye Başkanı Hüseyin Erer, Belediye Başkan Yardımcısı Nedim Yılmaz ve Mimar Gönül Tavman yer almıştır. Yarışma sürecinin sonucunda 3 ödül 3 mansiyon ve 5 satın alma ödülü verilmiştir. Yarışma sürecinde 4 eleme gerçekleştirilmiştir. 1. ve 2. elemelerde yapı ile karayolu arasındaki mevcut yeşil dokunun korunması ve sürdürülmesi sorunlarına çözüm getirmeyen, karayolunun gelecekte daha da yoğun kullanılması, şu anda olmayan toplu taşın araçlarının da gelmesine ve yapı ile oto-yaya ilişkisini önemsemeyen, yukarıda bahsedilen yeşil sürekliliğini bozmayacak çözümler gerektirmeyen öneriler, yapıda yangın güvenliğine özen göstermeyen yangın merdivenleri ve kaçışları dikkate almayan servis ilişkileri çoğunlukla önemsenmemiş ve açık büro düzeni gereken mekânsal karşılığını bulamamış, çoğu kez hücresel büro şeklinde ele alındığı projeler bu turda elenmiştir. 3 turda ise geriye kalan 22 projenin jüri değerlendirmeleri sonucunda 13 tanesi elenerek 4. Tura geçilmiştir. 4 turda bırakılan 9 projeden 3 tanesi jüri tarafından elenerek ödül gurubu belirlenmiştir. Yarışma sonucunda birinciliği Mimar Erkin Mutlu tarafından hazırlanan 14 sıra numaralı proje kazanmıştır. Projeye ilişkin jüri değerlendirmeleri ise şu şekildedir:

“Açık alanların kurgusundaki; yapıya yaya yaklaşımını arazi kotları ile bütünleştiren, kademeleri çok iyi ifade eden rampaların, bunun yanında yeşil alanı çoğaltıcı etkileri ve görsel sürekliliği sağlaması ayrıca bu kademelerin hem yapı esas girişine sürükleyici rolü hem de bu esnada çok önemli programatik aralıklarla donatılarak zenginleştirici etkileri (nikâh salonu) çok övgüye değer bulunmuştur. Yapının, arsanın doğu yönünde mevcut bina ile de yeterli bir mesafede konumlanması ve kent yönünden yaklaşıma her iki yoldan da etkisi, keskinliği yumuşatılmış akışkan bir yüzeyle karşılanması eşsiz bir tavır olarak ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlarla birlikte, iç mekân kurgusunda “yerel yönetim” kavramına bağlı olarak, tüm düzeylerde mekânsal oluşum ve sürekliliğin, meclisi ile birlikte kesintiye uğratılmadan çözümlenmiş olması bir belediye binasından olası beklentileri tümüyle karşılamaktadır”
(Şekil 4.1) [URL9].

Yapıya ilişkin yarışma sürecinin sonlandırılmasıyla, çalışmalar hız kazandırılıp uygulama sürecine geçilmiştir. Mimar Erkin Mutlu ve ekibi tarafından 16.500 m2 toplam kapalı alanı bulunan yapının uygulama projeleri Aralık 2005 – Nisan 2006 aralığında tamamlanıp idareye teslim edilmiştir. Yapıda Karabük Belediyesi'nin ihtiyaçlarını karşılamak üzere ofis ve servis alanlarının dışında meclis salonu, nikâh salonu, restoran, kapalı otopark gibi kamusal mekânlar oluşturulmuştur (Şekil 4.1).

Şekil 4.1. Karabük Belediye Binası yarışmasında birinci olan yarışma projesi

[URL9]

Karabük'ün merkezi konumunda olan mevcut belediye binasının yerine Yeşil Mahalle'de yeni belediye binasının yapılması sıkça eleştirilmiştir. Dönemin yerel yöneticilerinin düşünceleri doğrultusunda yeni belediye hizmet binasının Yeşil Mahalle' de olması uygun görülmüştür. Fakat bu konudaki yerel yönetimin tutumu Karabük halkı tarafından eleştirilmiş ve bu seçim zamanında muhalefet partisi adayı tarafından kullanılan bir seçim söylemi halini almıştır. Mimarlık alanında birçok projenin katılarak değerlendirildiği bir yarışma ortamında yapılan yapının, kentli üzerindeki ideolojik ve politik etkisi bu yapı özelinde çok net görülmektedir. Karabük Belediye Binası yapımına başlandığı günden beri Karabük halkı üzerinde siyasi fikrin oluşmasında belirleyici bir unsur olmuştur. Belediye binası aslında bir mimari yapıdan öteye geçerek insanlar üzerinde farklı çağrışımlar uyandıran bir figür haline zaman içinde dönüşmüştür.

Belediye binasının dönem içinde sadece eleştirilen noktası konumu olmamıştır. Yapının inşa edilmeye başlanmasıyla birlikte yapının maliyeti de kamuoyu tarafından sürekli irdelenmiştir. Belediye binasının maliyetinin yüksek olmasıyla ilgili yerel gazeteciler tarafından yazılar kaleme alınmıştır. Yapının inşasında yapıyı gezen Belediye Başkan'ı bu söylentilere cevap vermek için yerel gazeteciler ile yaptığı röportaj da bu konuya açıklık getirmiştir;

“Karabük Belediye'sine yakışır bir hizmet binası, projesi ödül aldı ve Karabük'e çok yakışacak. 150 işçi 20'ye yakın mühendisin hızla yapımını sürdürdüğü hizmet binası Akıllı bina olarak inşa ediliyor. Hizmet binasında merkezi sistem ısıtma-soğutma, kameralı güvenlik, kartlı giriş çıkış, yangın takip, yangına otomatik müdahale sistemi yer alıyor. Belediye hizmet birimlerinin yanı sıra proje içerisinde Oval meclis toplantı salonu, meclis toplantılarını takip edecek olan basın mensupları için şeffaf oda, kreş, kütüphane, 350 kişilik konferans ve nikâh salonu, 500 araçlık açık ve kapalı otopark, 150 kişilik yemekhane, dinlenme salonu, çocuk oyun alanları yer alıyor. Zemin, bodrum ve asma kat dâhil 5 katlı yapılacak. Hizmet binası zemininde ise abone, tahakkuk ve veznelere yer alıyor. 18 bin metrekare kapalı inşaat alanı olan bina dış cephesinde 4 bin metrekare giydirmeye, 4 bin 200 metrekare de andezit taş kaplama yapılacak. Bina dış cephesine ayrıca güneş kırıcı sistem oluşturulacak. Havuz ağırlıklı çevre ve peyzaj düzenlemesinin yapılacağı belediye hizmet binası 11.6 milyon YTL'ye mal olacak ve ekim ayı içerisinde de bitirilmesi planlanıyor” [URL 10].

Belediye Başkanı Karabük Belediyesi Hizmet Binası için yaptığı röportajda yapımı maliyeti, yapının programı ve yapının bitiş süresi ile ilgili bilgiler verdiği görülmektedir. Dönemin mevcuttaki belediye binası çok yıpranmış olduğu için Yeni yapılacak belediye binasının ivedilikle bitirilmesi planlanmıştır. Dönemin belediye binası Karabük Halkı tarafından sıklıkla kullanılan Kemal Güneş Caddesi üzerinde yer almaktadır. Bu cadde Karabük kent merkezinde önemli bir röper noktasıdır. Günümüzde cadde araç trafiğine kapatılarak yayalaştırılmıştır. Cadde üzerinde resmi kurumlar ve ticari birimler bulunmaktadır. Karabük halkı tarafından gün içinde cadde sıklıkla kullanılmaktadır. Kemal Güneş Caddesi üzerinde konumlanan eski belediye binasının; yeşil mahalleye taşınması çok irdelenmiştir. Bu durumla ilgili dönemin Belediye Başkanı verdiği röportajda şu ifadeler bulunmuştur;

Hüseyin Erer ‘Karabük Belediye Başkanlığı yaptığı dönemde belediye hizmetlerinin mekân sıkıntısı yaşandığını aşağıdaki ifadesinde belirtmektedir:

“Belediye hizmetlerinin tek bir yerden yürütülmesinin hem hizmet verimliliğinin artırılması hem de giderlerin azaltılması açısından doğru olacağı kanaatiyle yeni bir belediye binası yapılması kararı alınarak belediye meclisinden geçirilmiştir. Bu kararı alırken belediye hizmetlerinin yanında şehrin geliştirilmesi, merkezin büyütülmesi ve özellikle Karabük’ümüzden geçen Safranbolu, Kastamonu ve Sinop güzergâhına giden Karabük’ümüzden ilk kez geçenlerin aklında Karabük’ün daha güzel ve daha modern bir yer olarak kalışı gibi amaçlarımızda vardı. Bu sebeple şehir plancılarıyla ve konuyu bilen uzmanlarla çok sayıda toplantılar yaptık ve belediye binasının yerini bu uzmanlarla bu amaçların gerçekleştirilmesi için birlikte tespit ettik” [URL11].

Her dönemin mevcut siyasi ideoloji zemininin yapılı çevre üretme kararlarında etkin ve etkili olduğu söylenebilmektedir. Belediye Hizmet Binası olarak üretilen yapının üretildiği dönemde, Ak Parti ideolojisi Karabük halkı tarafından benimsenirken, belediye başkanı olarak aday gösterilen Hüseyin Erer; belediye başkanlığı döneminde yaptığı bazı projeler ile çok kez eleştirilerin odağında olmuştur. Kamuoyu tarafından eleştirilen projelerden başında Beşbinevler'e yapılan üst geçit projesi gelmektedir. 2009 yılı seçimlerinden önce yapılan Beşbinevler üst geçit projesi ile yolun solundan Beşbinevler'e geçiş verilmesi dönemin kullanıcı ve siyasi otorite tarafından çok sert şekilde eleştirilmiştir.

Bu durumla ilgili olarak Karabük'ün yerel gazetecisi olan Kerem Demir'in *Karabük'te Trafik Sorunu Mu Var?* makalesinde ele alınmış ve yazar konu ile ilgili görüşlerini 6 Mayıs 2017 tarihinde şu şekilde ifade etmiştir:

“Şehir içi trafiği zaten malum akşamları dönüş saatleri farklı olduğundan mıdır nedir sadece demir çelik kavşağında bir yoğunluk oluyor sonrası Emniyet'in önündeki kavşağa kadar rahat sayılır. Oradan Safranbolu istikametine doğru gelirken Besbinevler'e gidecek olanlar soldan devam ediyor ki üst geçide doğru bir sorun olmuyor. Burada bir parantez açalım bundan 10 yıl kadar önce Beşbinevler üst geçidinin orası üçlü kavşaktı en fazla trafik kazası ve düğümlemenin olduğu yerd. Düşünün daha üniversite bile yokken hakkını teslim etmeden geçemeyeceğim. Dönemin Karabük Belediye Başkanı Hüseyin Erer'e teşekkür etmemiz lazım. Yaptığı çalışmayla aldığı bir kararla oraya üst geçit yaptı. Burasına çok karşı çıkıldı. Yok, tersten araba mı çıkarmış, yok Türkiye'de böyle saçma bir üst geçit yokmuş vb gibi daha neler. Lakin zaman ilerleyip nüfus arttıkça buranın yapılmasının ne kadar faydalı olduğu görüldü. Hüseyin Erer'e belki de belediye başkanlığını kaybettiren yerlerden birisidir bu üst geçit. İyi ki yapılmış yoksa düşünebiliyor musunuz, orada birikecek trafiği” [URL12].

Beşbinevler üst geçit projesi yapımı tamamlandıktan sonra kamuoyu tarafından sıkça eleştirilen bir proje olurken; zaman içinde kullanıcılar tarafından gerekliliği üzerinde olumlu görüşlerde ortaya atılmıştır. 2009 yılı seçimlerinde muhalefet tarafından ortaya atılan dönemin Şirinevler Devlet Hastanesi olarak adlandırılan ve merkez mahalle olan Şirinevler için önemli odak noktası olarak görülen hastanenin, şehrin dışına taşınacağı iddiası; bölgenin değerini düşürecek kaygısı nedeni ile seçmen tarafında endişeye sebep olmuştur. Hastanenin kaldırılmaması için dönemin 200 evler mahalle sakinleri

mücadele içine girmiştir. Bu mücadelede 2009 yerel seçimlerinin kaybedilmesinin ardından AKP il yönetimine gelen Timuçin Saylar'ın ulusal medyada verdiği röportaj da durumu şu şekilde ifade edilmiştir:

“Şirinevler'deki hastaneye eğer yeri anlamında yanlış diyenler varsa bunu 200 evler halkına sorsunlar. 200 evler halkının buna en iyi cevabı vereceğini düşünüyorum. Hastane oraya mı yapılmalıydı başka yere mi yapılmalıydı cevabını 200 evler halkı versin. Çünkü biz bu hastaneyi yapacağımız zaman, sorulduğu zaman 200 evler halkının mücadelesini biz biliyoruz. Ben sandıkta 200 evler halkının hastanenin yeri konusunda en iyi cevabı vereceğini düşünüyorum (Hürriyet Gazetesi, 2015).

AKP İl başkanının bu söylemi aslında seçim sürecinde hastane üzerinde yapılan spekülasyonların seçmen üzerinde ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktadır [URL 13]. Dönemin toplumsal ve siyasi ortamının şekillendirdiği mimarlık ve yapılı çevre üretimi ilişkisi bağlamında çalışmanın odak noktası olan yapıya tekrar geri dönülecek olursa; Karabük Belediye Binası yapılması için tahsis edilen arazinin Karabük'ün önemli mahallelerinden olan Yeşil mahalle bölgesinde yer aldığı görülebilir. Yeşil Mahalle Karabük'ün merkezi konumunda yer almaktadır. Yeşil Mahalle nüfusu, TÜİK 2020 verilerine göre 12.853 olarak belirtilmiştir. Yine bu verilere göre nüfusun 5.997 erkek nüfusu oluştururken; 6.856'sini kadın nüfusu oluşturmaktadır [URL 14].

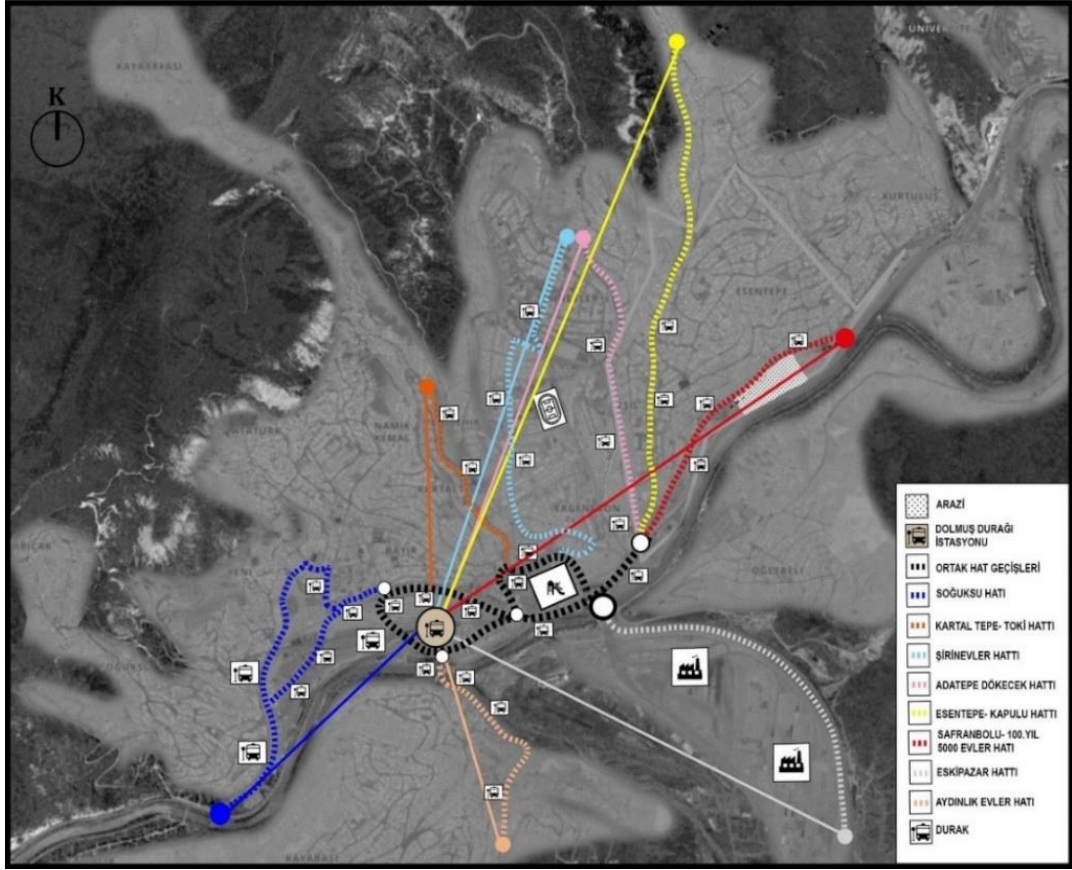
Yeşil Mahalle'nin 2007'den bu yana mahallenin nüfusu sürekli artmaktadır. Kent nüfusunda da bu bağlamda yeşil mahallenin önemi giderek artmıştır. Verilerine göre Yeşil Mahalle Karabük'ün en çok nüfusa sahip mahallesi olmuştur [URL 14]. Yeşil mahallenin yakınındaki mahalleler ise kuzeyinde Şirinevler Mahallesi, Esentepe Mahallesi, güneyinde Ergenekon Mahallesi, batısında Kartaltepe Mahallesi, Yenişehir Mahallesi, doğusunda ise Öğlebeli Mahallesi yer almaktadır. Şekil 4.3'de Karabük ilinin Yeşil Mahalle sınırı ve çeperi görülmektedir.

Şekil 4.3. Karabük İlinin yeşil mahalle sınırı ve çeperi (Özer, 2021)

Belediye binası yapımı için tahsis edilen arazinin etrafında Atatürk Bulvarı ve Şehit Ateşe Reşat Bulvarı yer almaktadır. Şehit Ateşe Bulvarı Karabük ile Safranbolu arasında önemli bir bağlantı yoludur. Bu nedenle gün içinde yoğun araç trafiği görülürken; yaya kullanımına az rastlanmaktadır. Atatürk Bulvarı ise, kamu yapılarını, ticari birimlerini ve konut yapılarını barındıran bir kent aksı olarak görülmektedir. Bu bağlamda Atatürk Bulvarında gün içinde sıklıkla yaya ve kamusal kullanıma rastlanmaktadır.

Şekil 4.4'te görüldüğü üzere kentlinin alana yaklaşımı Atatürk Bulvarı üzerinde tanımlanan duraklar ile sağlanmaktadır. Bulvarı üzerinde tanımlanan birçok toplu taşıma hattı kent diğer mahallelerinden gelen yaklaşımlar adına önemli referanslar oluşturmaktadır. Çalışma alanı, Karabük'ün merkezi yerleşim bölgelerine olan mesafesinin fazla olması bu referansı değerli kılmaktadır.

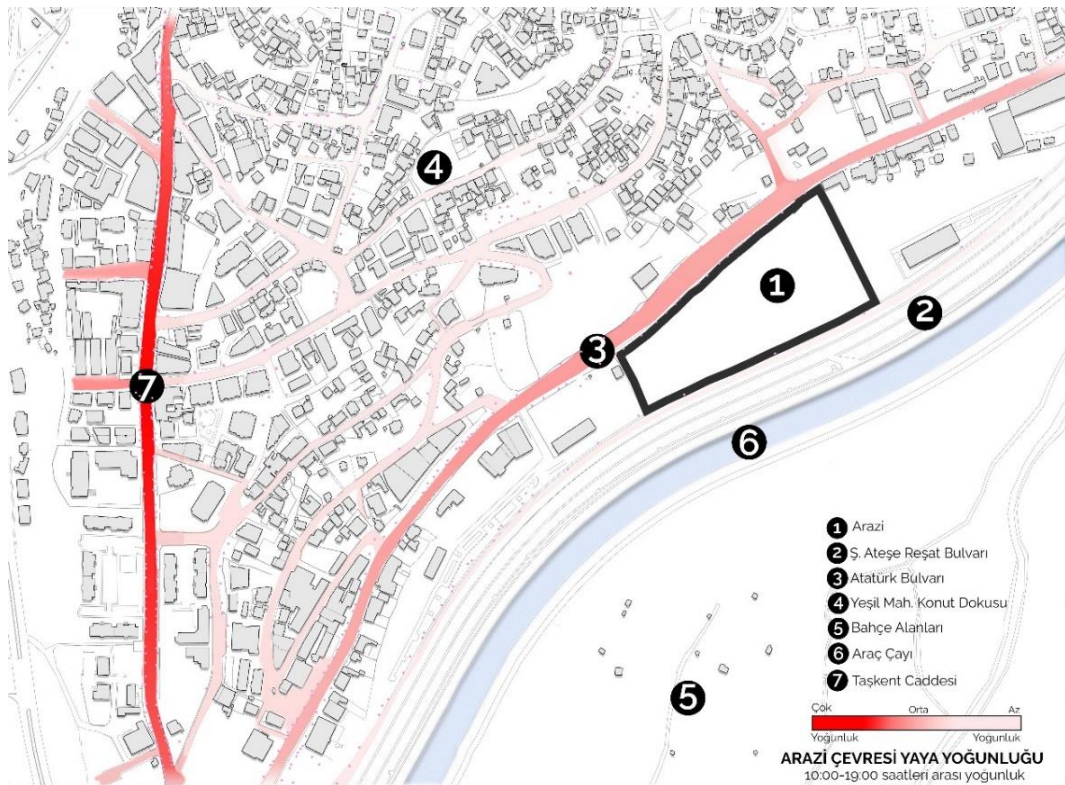
Şekil 4.4. Karabük İlinden Yeşil Mahalleye erişim ve otobüs durakları
(Özer, 2021)

Kamu yapıları kentlinin yaşantısında ve kent benliğinin oluşmasında önemli katkılar sağlamaktadır. Bu katkıların başında da konumlandıkları bölgelerde zamanla kamusal kullanımın imkânlarının artması gelmektedir. Yapıyla beraber bölgenin kamusal gelişimine katkı sağlanması için alanın tüm potansiyelleriyle analiz edilmesi gerekmektedir.

Karabük'te mahalle yerleşimlerinde aynı etnik kökenli grupların bir araya geldiği görülmektedir. Örneğin; Karabük Kayabaşı Mahallesi; Mustafa Kemal Atatürk tarafından temelleri atılan Karabük Demir Çelik Fabrikası'nda çalışmak için Kastamonu ve ilçelerinden gelen insanların bir arada yaşadıkları bir mahalledir. Şirinevler mahallesi ise genellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nden fabrikada çalışmak için gelen insanların bir arada yaşadığı alandır. Bu örneklerde görüldüğü üzere, Karabük'te sosyolojik ve kültürel yapının oluşmasında fabrika önemli bir etkidir. Bu

bağlamda, Karabük'te kurulan ilk mahalle yerleşimleri, fabrika ve haddehanelere yakın bölgelerde konumlanmıştır. Yerleşimlere yakın olarak inşa edilen kamu yapıları da Karabük'ün merkezinin de bu bölgede olmasını neden olmuştur. Karabük yerleşiminin merkezinde bulunan Fevzi Fırat Caddesi, Menderes Caddesi ve İnönü Caddesi kamu yapılarının konumlandığı geçmişten günümüze kadar gelen önemli kent aksları olarak görülmektedir. Günümüzdeki belediye binası da Menderes Caddesi üzerinde yer almaktadır.

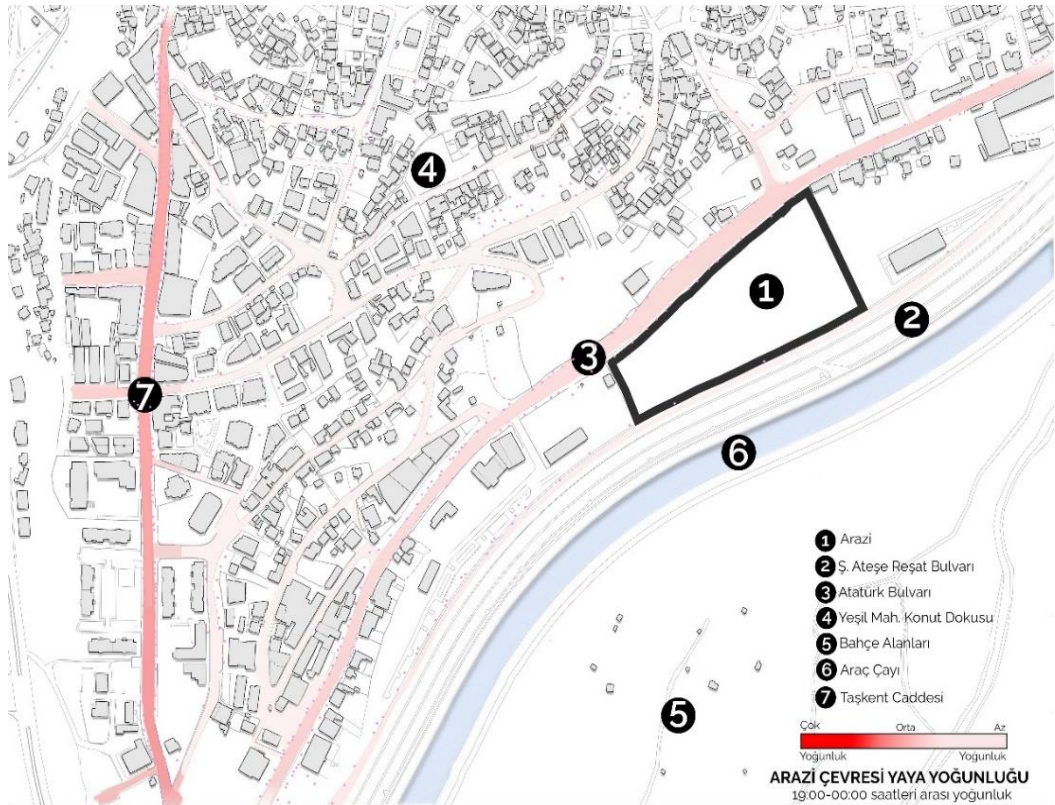
Karabük'te 100. Yıl Mahallesi'nde üniversitenin kurulması ve Safranbolu'nun tarihi değerinin önem kazanması; kentin gelişiminin Yeşil Mahalle yönünde olmasını sağlamıştır. Karabük yerleşimindeki referansların değişmesi, Yeşil Mahalle'nin artan nüfusu ve mahallenin Karabük-Safranbolu arasındaki merkezi konumu gibi nedenlerden dolayı Yeşil mahalle de 2005 yılındaki mevcut idare tarafından Karabük Belediye Binası yapılması için bir arazi tahsis edilmiştir.

Şekil 4.5. Yeşil Mahalle arazi çevresi 10:00-19:00 Yaya Yoğunluğu
(Özer, 2021)

Karabük mahalle yerleşimindeki, kamusal alanlarda gündüz (10:00-19:00) saatlerinde görülen kamusal alanlarda, gece (19:00-00:00) saatlerinde görülmemektedir. Benzer durum Yeşil Mahalle yerleşiminde de görülmektedir. Karabük'teki kamusal alanlardaki yaşantının her ne bölgede olursa olsun gündüz saatlerindeki kullanımla sınırlı kalmaktadır.

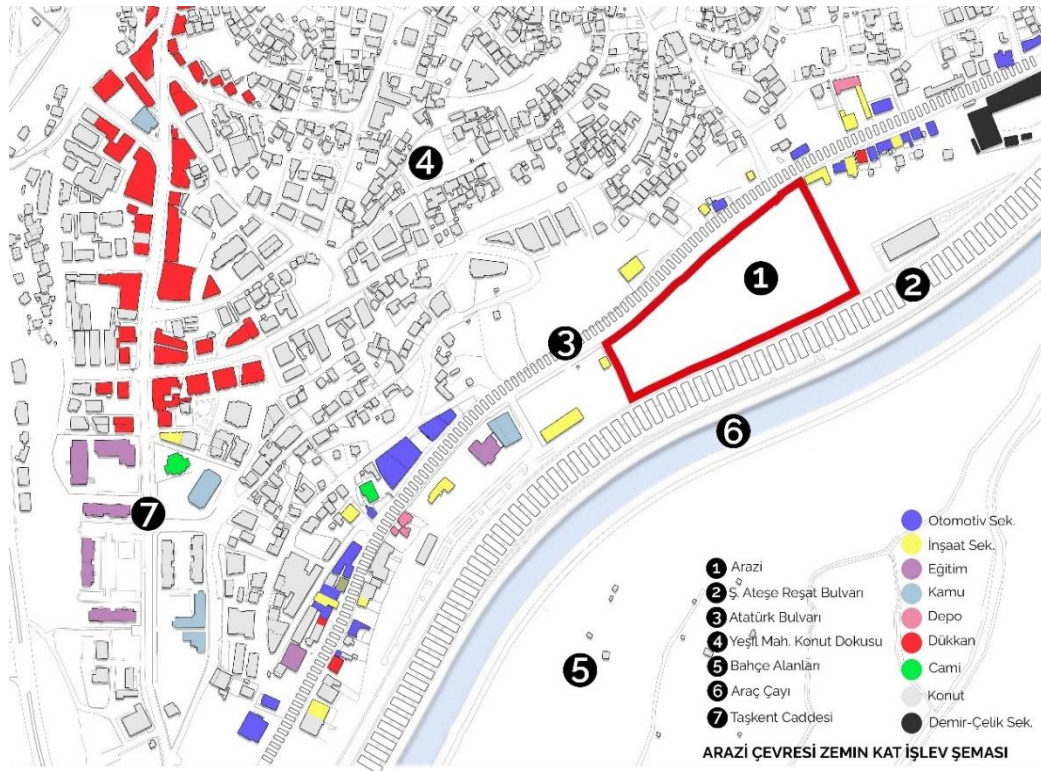
Şekil 4.5'te görüldüğü üzere Yeşil Mahalle'de 10:00 ile 19:00 arasındaki yaya kullanımını genellikle Atatürk Bulvarı üzerinde olmaktadır. Esentepe mahallesinde bulunan Yeşil mahalleye yakın olan Taşkent Caddesinde ise yoğun bir yaya kullanımını görülmektedir. Grafikte görüldüğü üzere Yeşil Mahalle'de Atatürk Bulvarı ve Taşkent Caddesi önemli kamusal yaklaşım referanslarıdır. Çalışma alanı çevresinde yapılan analizde Şekil 4.6'da gündüz saatlerindeki yoğunluğun (10:00-19:00); 19:00 'dan 00:00'a kadar olan zaman aralığında sağlanmadığını ve alandaki yaya yoğunluğunun azaldığını ortaya koymaktadır.

Şekil 4.6. Yeşil Mahalle arazi çevresi 19:00-00:00 yaya yoğunluğu

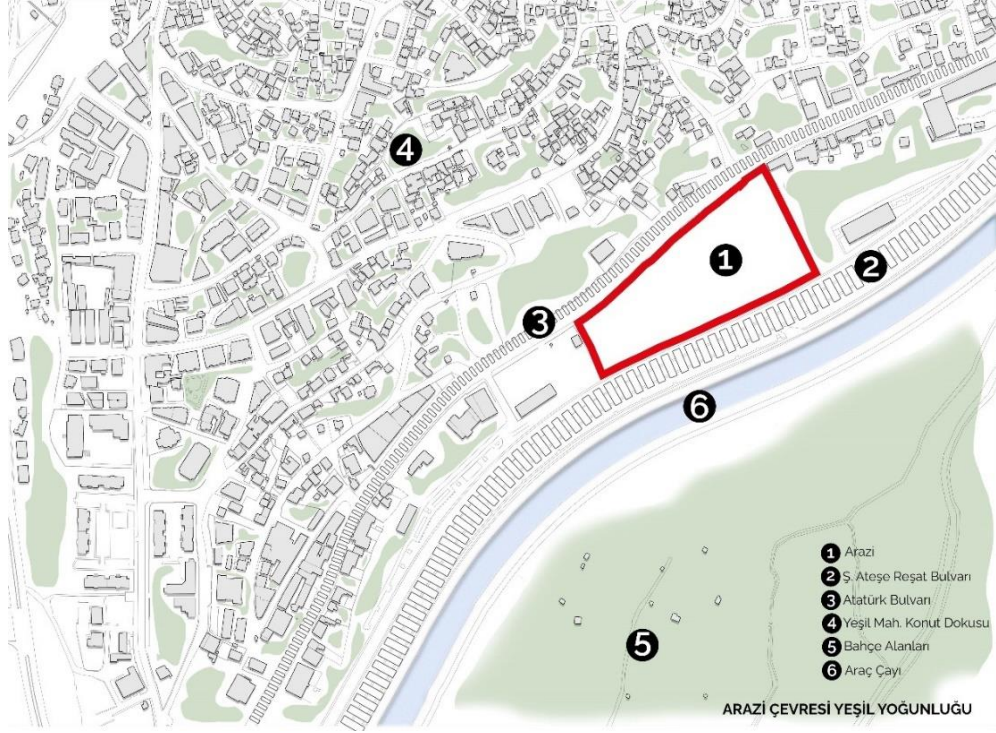
(Özer, 2021)

Yeşil mahallede belediye hizmet binasına tahsis edilen alanın çevresinde, ticaret ve konut yerleşiminin ağırlıkta olduğu Şekil 4.8’de gözlenmektedir. Konumlanan ticari alanlardaki işlevler genellikle farklı sektör ve amaçlara hizmet etmektedir. Alanın çevresinde görülen ticari mekânların kullanıcıların bölgede uzun süre zaman geçirmelerini destekleyecek işlevde olmadıkları görülmektedir. Yapılan analizde, yapılaşma alanlarında ticari olarak genellikle inşaat sektörü ve otomotiv sektörüne hizmet eden mekânların olduğu belirlenmiştir. Genellikle alanda ticari kullanımın görüldüğü yapılar Atatürk Bulvarı ve Taşkent Caddesinde konumlanmaktadır.

Şekil 4.8. Yeşil mahalle arazi çevresi zemin kat işlev şeması (Özer, 2021)

Çalışmada alanın mevcut dolu boş oranı analiz edilmiştir. Alanın dolu boş haritası Şekil 4.9’da gösterilmiştir. Dolu-boş haritasına bakıldığında ise bölgede yoğun kitlesel yapı bloklarından ziyade; daha parçalı ve ayırık nizamda oluşturulan yapı grupları yer almaktadır. Şehit Ateşe Reşat Bulvarında üzerinde ise dolu (yapı) kitlelerine rastlanmamaktadır. Yeşil Mahalle konut bölgesi olarak tarif edilen alanda ise yapı kitlelerinin daha parçalı ve küçük olduğu görülmektedir. Belediye binası olarak tahsis edilen arazide yapılaşma olmadan önce alanın bölgede ölçsüz bir boşluk olarak

Şekil 4.10. Yeşil mahallede yeşil doku analizi (Özer, 2021)

4.3. Anketin Oluşturulması ve Anket Analizleri

Bu bölüm, çalışma kapsamında ele alınan Karabük Valilik Binasının katılımcı tasarım yoluyla irdelenmesinin; anket çalışmasıyla yorumlanarak, ortak yaklaşımların, hedeflerin, düşüncelerin belirlendiği kısımdır. Bu çalışmada, anketle yapılan değerlendirmeler sonucunda kullanıcı fikirlerinin belirlenerek yapı ve çevre ölçeğinde değerlendirilmesi önemlidir. Anket yöntemiyle; tek taraflı uzman düşünce ve görüşlerine odaklı değerlendirme süreci yerine, aktif olarak kullanıcıyla beraber etkileşimli bir üretim sürecine odaklanılmıştır.

Anket oluşturulurken kullanıcılar ve uzmanlar tarafından anketin daha kolay anlaşılabilmesi için sorular kategorize edilerek oluşturulmuştur. Anketin ilk bölümünde, yapının yapımı ile ilgili kamuoyunda tartışmalara neden olan konulara yer verilmiştir. İkinci bölümde, yapının kullanımı ve alan içindeki yerleşimine ilişkin kararlar irdelenmiştir. Bu konularla ilgili olarak katılımcıların olumlu, orta düzey ve olumsuz tercihlerinde bulunmaları istenmiştir. Son bölümde ise yapının kamusal

kullanımına ilişkin öneriler getirilmiştir ve yapının kamusal kullanımının iyileştirilmesi için kullanıcıların düşüncesi alınmıştır.

İlk bölümde, katılımcılara yöneltilen sorular; yapı üzerine kamuoyunda tartışılan konulardan oluşturulmuştur. Bu bağlamda, süreç içinde çok kez tartışılan bir konu olan yapının konumu, anket çalışmasında en önemli soru olarak yerini almıştır. Bununla birlikte, yapının kamusal kullanımı, yapının başka yapılara dönüştürülmesindeki nedenler, yapının maliyeti, yapının yarışma yoluyla yapılması gibi konulara da ilk bölümde yer verilmiştir. Bu soruların öncelikli olarak değerlendirilmesiyle, yapının kullanımına yönelik temel sorunların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma, kamu tarafından sorun olarak algılanan hangi durumun yapının işlevselliğini kaybetmesinde baskın unsur olduğunu irdelemeye yöneliktir.

“Yapının belirlenen işlevde kullanılmamasının nedeni sizce nedir?” başlığı altında kategorize edilen ilk bölümde;

- Yeni Valilik Binası'nın konumu kamusal kullanımı destekler düzeyde midir?
- Yapının belediye binası olarak hizmete alınmamasındaki sebep kullanıcıların kendi algı ve görüşleri ile ilgili olabilir mi?
- Yapının belediye binasından valilik binasına dönüştürülmesi uygun bir karar mıdır?
- Yapının mimari yarışma yoluyla yapılması doğru bir karar mıdır?

Soruları kullanıcılara sorulmuştur. Katılımcıların görüşlerini belirtmeleri için evet hayır seçenekleri tercihlerine sunulmuştur. Anketin bu bölümünde oluşturulan sorular, alanın kamusal kullanım düzeyini etkileyen sebeplerin belirlenmesinde önemli bir ölçüttür. Bir diğer deyişle, ilk bölümdeki anket sonuçları katılımcıların yapının tasarlanan işlevde kullanılmamasına ilişkin düşüncesini ortaya koymaktadır.

İkinci bölümde, yapının kullanımına ilişkin kullanıcı değerlendirmelerine yer verilmiştir. Bu aşamada, kullanıcılara olumlu, orta düzey ve olumsuz şekilde değerlendirmelerde bulunarak yapıya ilişkin düşüncelerini ifade etmeleri beklenmiştir.

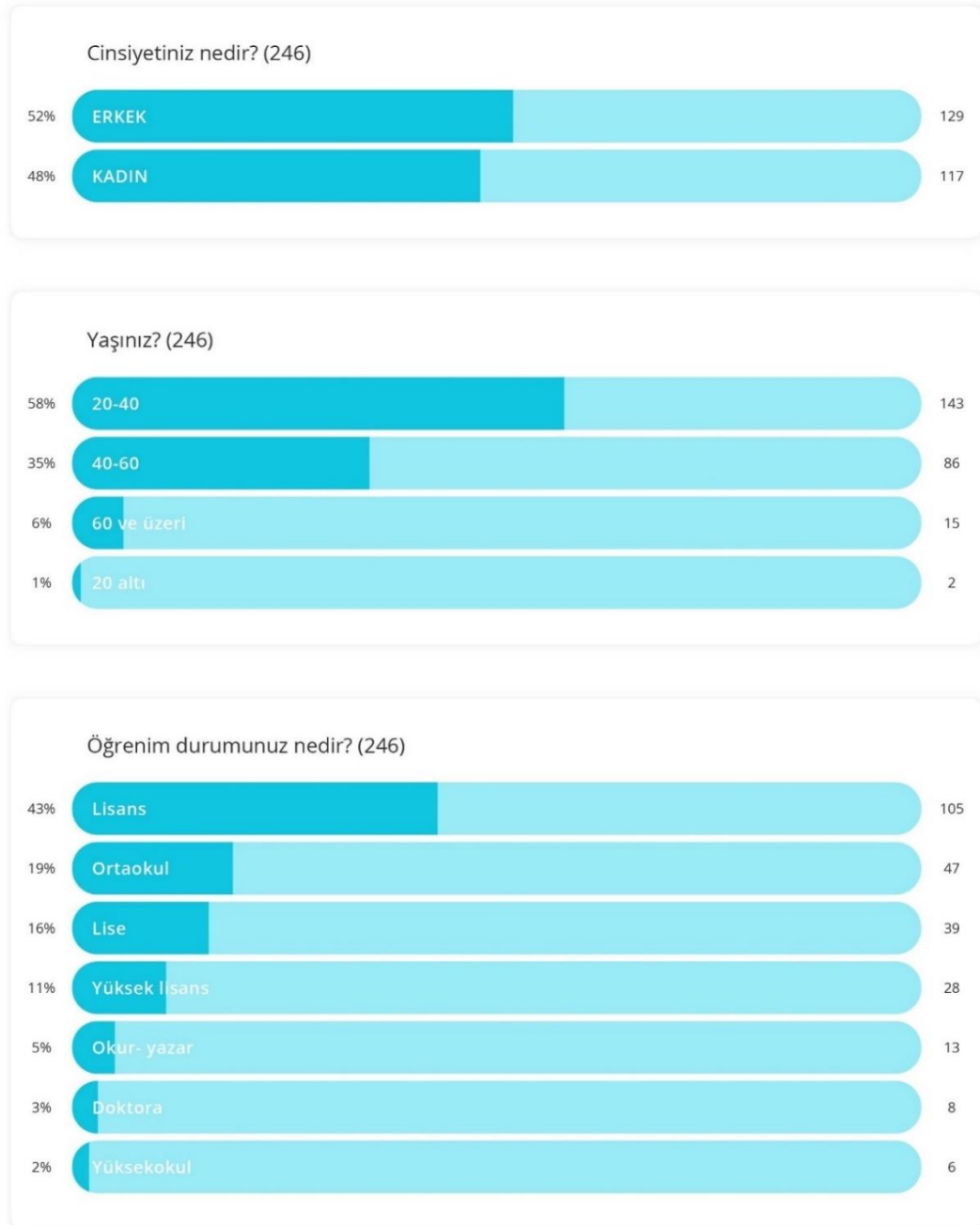
Bölüm, ‘yapıya ilişkin değerlendirmeler’ başlığı altında on altı soru katılımcılara sunulmuştur. Bölümde yer alan sorular; alana yerleşim, yapıya yaklaşım kararları, yapının gabarisi, mevcut doku ile uyumu gibi konuları kapsamaktadır.

Üçüncü bölümde toplamda on bir soru, grafik ve şekiller ile desteklenerek katılımcıların seçimine sunulmuştur. Bölümde yer alan sorular: ‘Sizce belediye binasının konumu neresi olmalıdır?’ Yapının doğrultu ve konumlanışı sizce nasıl olmalıdır? Mevcuttaki kullanıma yönelik yaklaşım kararları nasıl olmalıdır? Yapının kent silüetindeki etkisi ve mevcut gabari ile ilişkisi sizce nasıl olmalıdır? Kamusal yapının ideal mekân organizasyonu sizce nasıl olmalıdır? Mevcutta Valilik Binası olarak kullanılan yapının kamusal kullanımı nasıl desteklenmelidir? Yapının çevresi ile olan ilişkisi sizce nasıl güçlendirilebilir? Mevcutta oluşturulan mekân organizasyonuna ilave olarak kamusalılığı destekleyecek hangi birimler konumlandırılmalıdır? Alanda gece gündüz kullanımını destekleyecek hangi öneriler getirilmelidir? Yapıya değer katacak ilave yenilikçi sürdürülebilir çözümler neler olabilir? Yapının farklı kamusal mekânlara dönüştürülmesi sonrasında yaşanan sorunların en aza indirgenebilmesi için dönüşümlere hangi tavırda yaklaşılmalıdır? ’ şeklinde olmuştur. Gözlem, görüşme ve anket teknikleri kullanılarak yapılan alan çalışmasında elde edilen tüm bilgiler sistemli bir biçimde işlenmiştir. Mimarlığa özgü grafik iletişim dili kullanarak elde edilen belgeler, kolay algılanabilir bir sonuç verisi haline getirilmiştir. Dijital ortamda yapılan analiz çalışması ile kısa sürede çok fazla katılımcıya erişim sağlanması hedeflenmiştir. Ek 1’de görseller ile desteklenen ve dijital ortamda yayınlanan anket formu görülmektedir.

4.3.1 Çalışma Alanındaki Kentlinin Demografik Özellikleri

Anket sürecinde fiziki verilerin yanında katılımcıların profilinin de tanımlanması gerekmektedir. Katılımcı profilinin tanımlanmasında, katılımcılara cinsiyeti, yaşı ve eğitim düzeyleri sorularak genel bir profil tanımlanmak istenmiştir. Bu kapsamda, gerek kitle iletişim araçları sayesinde gerekse yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda toplamda 246 kişiye anket soruları yöneltilmiştir.

Yapılan ankette, katılımcıların %52'sinin erkek, %48'i kadın olduğu görülmektedir. Böylece toplam anketin 129'u erkek katılımcılar tarafından doldurulurken; 117 anket ise kadın katılımcılar tarafından doldurulmuştur. Ankete katılan katılımcıların demografik yapısı şekil 4.11' de ifade edilmiştir.

Şekil 4.11. Ankete katılan katılımcıların demografik özellikleri

Katılımcıların yaş ortalamasına bakıldığında; ankete katılan katılımcıların %58'ni 20-40 yaş aralığındaki katılımcıların oluşturduğu görülmektedir. Katılımın %35'inde 40-60 yaş grubu yer alırken; %6 60 yaş ve üzeri ; %1 ise 20 yaş ve altı katılımcılar anket çalışmasında yer almıştır. Toplamda dolduran anketin 143 tanesini 20-40 yaş aralığındaki tarafından; 86 tanesi 40-60 yaş aralığı tarafından; 15 tanesi 60 yaş ve üzeri; 2 tane ise 20 yaş ve altı tarafından doldurulmuştur.

Katılımcıların yaş ortalamasına bakıldığında; ankete katılan katılımcıların %58'ni 20-40 yaş aralığındaki katılımcıların oluşturduğu görülmektedir. Katılımın %35'inde 40-60 yaş grubu yer alırken; %6 60 yaş ve üzeri ; %1 ise 20 yaş ve altı katılımcılar anket çalışmasında yer almıştır. Toplamda dolduran anketin 143 tanesini 20-40 yaş aralığındaki tarafından; 86 tanesi 40-60 yaş aralığı tarafından; 15 tanesi 60 yaş ve üzeri; 2 tane ise 20 yaş ve altı tarafından doldurulmuştur. Ankete sürecine katılımın ağırlıklı olarak 20-40 yaş aralığı ve 40-60 yaş aralığı tarafından gerçekleştiği görülmektedir.

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında anketin %43'ü lisans mezunu kullanıcılar tarafından doldurulmuştur. %19 'u ortaokul , %16 si lise , %11'i yüksek lisans ,%5'i okuryazar, %3'ü doktora, %1'i ise yüksekokul mezunu tarafından anket formu tamamlanmıştır. Böylece tamamlanan anket formlarının 105'i lisans, 47'sini ortaokul, 39'unu lise, 28'ini yüksek lisans, 13'ü okuryazar, 8'i doktora ve 6'si yüksekokul mezunu tarafından doldurulmuştur. Anket çalışmasında katılımın en yüksek olduğu eğitim düzeyini lisans mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. Ankette en az sayıda katılanların eğitim düzeyini ise yüksekokul mezunları oluşturmaktadır.

4.3.2 Çalışma Alanındaki Kentlinin Görüş ve Önerileri

Bu aşama, katılımcı bir ortamda yapı değerlendirme sürecinin, yapının uygulaması sonrası üzerinde tartışılan konuların ve düşüncelerin irdelendiği kısımdır. Bu aşamanın sonucunda kullanıcı katılımlı değerlendirme sürecinin tüm aşamalarını içeren bir yol haritası ile yapıyla ilgili kullanıcı görüşlerinin ifade edildiği bir belge ortaya

koyularak; çıkarımlar yapılmaktadır. Böylece sürecin sonunda yapılan çıkarımlarla kamuoyunun kullanıcı katılımlı değerlendirme sürecine dair teşvik edilmesi sağlanır.

Çalışma sürecinde gerçekleştirilen anket yöntemiyle, mimar ve kullanıcı olmak üzere farklı uzmanlık alanlarına ait görüşlerin, talep ve isteklerin, oluşturulan mimari tabandaki iletişim dili ile karşılıklı verilerin iletildiği üretken bir süreç oluşturulmuştur. Kitle iletişim araçlarıyla ve internet ortamı üzerinden gerçekleştirilen bu evrede, mimar tarafından hazırlanan bu çalışmada farklı fikir ve düşüncelerin temsiline imkân veren araç ve teknikler kullanılmıştır. Birçok yapıya ilişkin öneri alternatifi değerlendirilerek, mimari tabanda ortak değerler ve uygulanabilir hedefler çerçevesinde yapıya ilişkin katılımcı talep ve istekleri belirlenmiştir. Katılımcılar sürece doğrudan yapıyı tasarlayarak değil; yapıya ilişkin sunulan tercihlerde seçim yaparak sürece dâhil olurken; mimar ise tercihlerin oluşturulması ve yorumlanmasını sağlayarak sürece katılmıştır. Böylece katılımcı süreçte tasarım yapmaz ama süreç içinde tasarıma yönelik fikirlerini ortaya koyar. Çalışma katılımcı-yapı arasındaki diyaloga ilişkin değerlendirmeler sunarak sorunların ortaya konmasına yardımcı olur. Yorumlama ve değerlendirme süreci bir anlamda katılımcıların yapıyı kullanım sonrasında tartışabildiği bir deneyim sürecidir.

Anket çalışmasında ilk olarak; ‘Yeni Valilik Binası'nın konumu kamusal kullanımı destekler düzeyde midir?’ sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Ankete katılan tüm katılımcılar tarafından cevaplandırılan soruda; katılımcıların evet ya da hayır seçeneğinde tercih yapmaları beklenmiştir. Tercih olarak katılımcıların %65'i hayır seçeneğini seçerken % 35'i ise evet tercihinde bulunmuştur. Böylece, ankete katılan katılımcıların 159'u yapının konumunun kamusal kullanımını desteklemediğini, 87'si ise kamusal kullanımı desteklediğini ortaya koymuştur. Şekil 4.12'de soruya ilişkin katılımcı tercihlerine yer verilmiştir.

Şekil 4.12. Ankete katılan katılımcıların yapının konumunun kamusal kullanımına ilişkin düşüncesi

Ankette üzerinde durulan bir diğer konu ise belediye hizmet binası olarak inşa edilen yapının zaman içinde farklı işlevdeki kamu yapısına dönüştürülmüş olmasını irdeler. İdarenin değişmesiyle yapı belediye binası işlevinde kullanılmamıştır. Ankette, yapının ilk işlevinde kullanılmamasına yönelik sebeplerin politik ya da siyasi mı olduğu katılımcılara sorulmuştur. Katılımcıların %71'i evet tercihini seçerken; %29'u hayır seçeneğini tercih etmiştir. Böylece katılımcıların 175'i evet tercihinde bulunurken; 71'i ise hayır tercihinde bulunmuştur. Bu sonuçlar neticesinde katılımcıların çoğunluğunun yapının işlevinde kullanılmamasının sebebin, politik ve siyasi nedenlerden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Şekil 4.13'te soruya ilişkin katılımcı tercihleri ifade edilmiştir.

Şekil 4.13. Yapının Belediye Binası işlevinde kullanılmamasındaki sebebe ilişkin Düşünceler

Belediye binası olarak yapılan yapının işlevinde kullanılmamasına etken olarak; katılımcıların kullanmak istedikleri belediye binasının tasarımına ilişkin düşüncelerin varlığını irdelemek amacıyla; 'Yapının belediye binası olarak hizmete alınmamasındaki sebep kullanıcıların kendi algı ve görüşleri ile ilgili olabilir mi?'

sorusu ankette yerini almıştır. Soruya katılımcıların %82'si evet, %18'i hayır tercihinde bulunmuştur. Sonuçlara göre, 201 katılımcı evet tercihinde bulunurken 45 katılımcı hayır tercihinde bulunmuştur. Şekil 4.14'te soruya ilişkin verilen cevaplara yer verilmiştir.

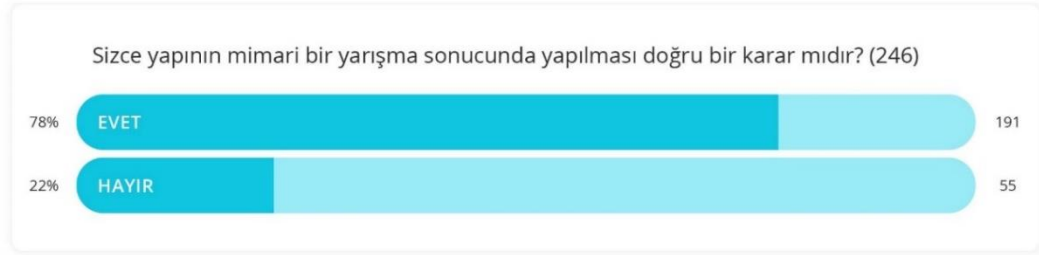
Şekil 4.14. Katılımcıların yapının belediye binası işlevinde kullanılmamasındaki sebebe yönelik düşüncesi

Ankette yapının belediye hizmet binasından farklı bir yapıya dönüştürülmesine ilişkin olarak katılımcıların düşüncesi saptamak amacıyla, 'Sizce yapının belediye binasından valilik binasına dönüştürülmesi uygun bir karar mıdır?' sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların % 53'ü hayır diyerek yapının farklı yapılara dönüştürülmesinin doğru bir karar olarak değerlendirmezken; %47 si evet tercihinde bulunarak dönüşümün doğru bir karar olduğunu savunmuştur. Şekil 4.15'de soruya ilişkin katılımcıların verdikleri cevapların istatistikleri verilmiştir. Şekil 4.15'deki istatistiklerde; katılımcılar yapının bir başka işlevde kullanılmasını olumlu görmediklerini ve yapının tasarlanan işlevde kullanılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 4.15. Ankete katılan katılımcıların yapının farklı işlevde yapılara dönüştürülmesine karşı düşüncesi

Yapının birçok mimari projenin katılımıyla gerçekleştirilen yarışma ortamında yapılmasına ilişkin katılımcıların düşüncesini irdelemek için ankette ‘Sizce yapının mimari bir yarışma sonucunda yapılması doğru bir karar mıdır?’ sorusu yöneltilmiştir. Soruya katılımcıların evet hayır seçeneklerinde düşüncelerini ifade etmeleri istenmiştir. Soruya ilişkin katılımcı tercihlerine Şekil 4.16’da yer verilmiştir.

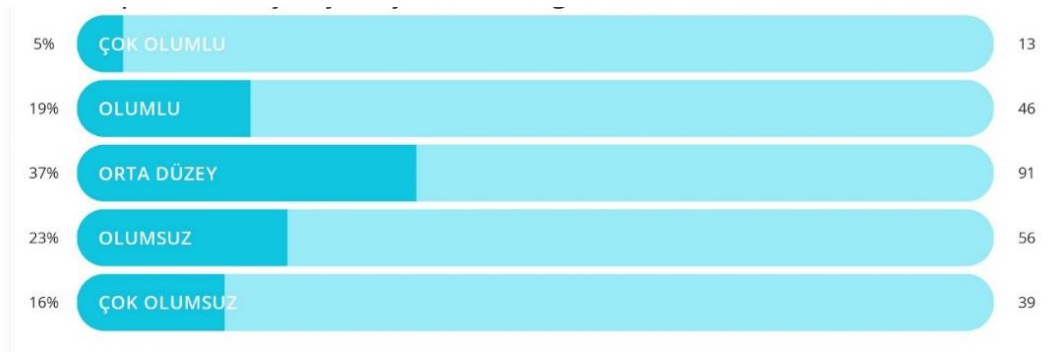

Şekil 4.16. Katılımcıların yapının yarışma kültürü ile yapılmasının doğruluğuna ilişkin düşünceleri

Şekil 4.16’da ifade edilen sonuçlara göre, katılımcıların %78’i yarışma kültürü ile yapının yapılmasını doğru olarak değerlendirirken; %22 si yapının yarışma kültürü ile yapılmasını doğru bulmamaktadır. Bu durumda, yapının yarışma yoluyla yapılması katılımcılar tarafından doğru bir karar olarak değerlendirilmiştir. Bu aşamada anket çalışmasında katılımcılara yapının planlanan işlevde kullanılmamasına ait sebeplerin belirlenmesine ilişkin sorular yöneltilmiş ve çıkan sonuçlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Katılımcılar bu aşamadaki sorulara evet/hayır seçeneğinde tercihlerde bulunarak; düşünce ve fikirlerini ifade etmiştir. Bir sonraki aşamada ise katılımcılar yapıya ilişkin olumlu/orta düzey/olumsuz gibi tercihlerde değerlendirmeler de bulunmuştur. Yapıya ilişkin yapılan bu değerlendirmeler üzerine çıkarımlar yapılarak; katılımcı fikirleri saptanmıştır.

Anketin ikinci aşamasında yapıya ilişkin; gabari, yaklaşımlar, sürdürülebilirlik, iç mekân kurgusu, peyzaj ve sürdürülebilirlik gibi birçok konuya yer verilmiştir. Bu aşamada elde edilen sonuçlar ile yapının katılımcıların gözünden algısının ve eksikliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların etkin bir şekilde yapının kullanımına yönelik düşüncelerini ve önerilerini ifade etmesi; yapı ve kullanıcı arasındaki etkileşimin güçlenmesini sağlamaktadır.

Kamu yapılarının kullanıcılar tarafından kolaylıkla algılanabilir ve kent içinde herkes tarafından kolaylıkla ulaşılabilir konumda olması; yapının kamusal kullanımına olumlu katkılar sunmaktadır. Anket çalışmasının ikinci aşamasında, yapıya kullanıcının erişim imkânını değerlendirmek amaçlanmıştır. Ankete yer alan ‘Yapının kentli için eşit erişim imkânı sağlanması’ şeklindeki ifade ile katılımcıların konu ile ilgili fikirleri saptanmaya çalışılmıştır. Şekil 4.17’de katılımcıların yapıya erişim imkânına yönelik verilen seçeneklerde buldukları tercihlere yer verilmiştir.

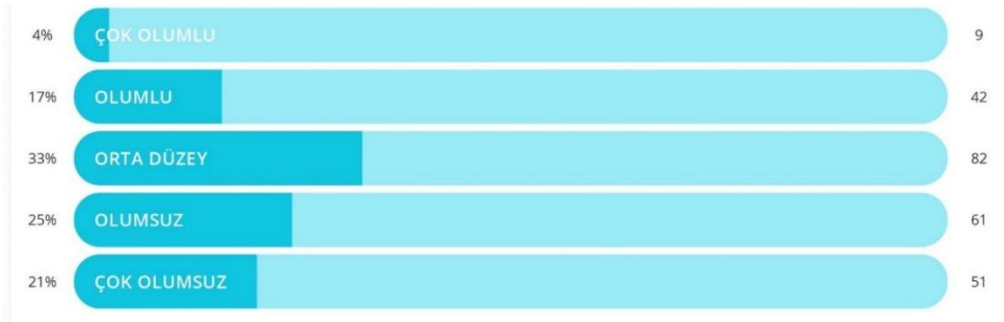

Şekil 4.17. Katılımcıların yapıya erişim imkânı ile ilgili düşünceleri

Yapılan tercihlere bakıldığında, yapıya erişim imkânı çoğunluk tarafından orta düzeyde olarak görülürken; olumsuz ve çok olumsuz değerlendirenlerin sayısı %39’luk kesimi oluşturmaktadır. Bu sonuçlara göre, katılımcıların çoğunluğu yapıya erişim imkânını olumlu ve çok olumlu olarak değerlendirmemektedir. Elde edilen veriler katılımcıların yapıya erişim imkânı ile ilgili sorunlarının olduğunu ortaya koymaktadır.

Kamu yapıları için tercih edilen arazi; kullanıcıların yapıyı kullanımı ve alanın kamusallığı açısından önemli bir referans olmaktadır. Yapılan çalışmanın bu aşamasında yapı için seçilen arazi ile ilgili katılımcıların düşünce ve görüşlerinin ifade edebilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada çok olumlu, olumlu, orta düzey, olumsuz ve çok olumsuz şeklinde verilen seçeneklerde katılımcılar değerlendirmede bulunmuştur. Bu bağlamda yapılan tercihler: katılımcıların seçilen arazi ile ilgili algısını ve tavrını

ortaya koymaktadır. Şekil 4.18’te Karabük belediye binası için seçilen araziye ilişkin katılımcı tercihlerine yer verilmiştir.

Şekil 4.18. Yapı için seçilen alan tercihleri

Şekil 4.18’e bakıldığında, ankete katılanların %33’ü yapı için seçilen alanın niteliğini orta düzey olarak değerlendirirken; % 46’sı ise seçilen alanı olumsuz ve çok olumsuz şeklinde değerlendirmiştir. Anket verileri ortaya koymaktadır ki; yapı için seçilen alan katılımcıların çoğunluğu tarafından olumsuz olarak görülmektedir.

Yapıların etrafındaki yapı kitleleri ile uyumunu ve yapının kent silüetine etkisini; yapının yüksekliği ve derinliği gibi kriterler belirlemektedir. Arazi çevresindeki yapı tiplerinin sahip olduğu yüksekliklerin belirli bir iz düşümdeki ifadesi gabariyi temsil etmektedir. Çalışma bu bağlamda yapılan yapının çevresindeki yapı yükseltisine etkisini, kullanıcı tarafından yükseklik algısını ifade etmeyi amaçlanmıştır. Yapının gabari ile ilişkisi konusunda verilen seçeneklerde de katılımcıların değerlendirmeler de bulunmaları istenmiştir. Şekil 4.19 ‘da gabariye ilişkin ankete katılan katılımcıların değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre, yapının genel gabari ile uyumu katılımcıların % 43’ü tarafından orta düzey olarak ifade ederken % 37’ si ise olumlu ve çok olumlu olarak değerlendirmiştir. Bu durumda katılımcılar çoğunluğu yapının mevcut gabari ile olan ilişkisini olumsuz olarak görmemektedir. Sadece katılımcıların %20 si gabari ile yapının uyumunu olumsuz olarak değerlendirmektedir.

Şekil 4.19. Yapının çevresi ile olan ilişkisi ait katılımcı tercihleri

Edinilen sonuçlara göre, katılımcıların çoğunluğu yapının çevresi ve gündelik hayatı desteklemesini orta düzeyde bulmuştur. Katılımcıların sadece %27'si yapının gündelik hayatı desteklenmesinde olumlu olduğunu ifade etmiştir. Verilerde ortaya çıkan bu oran göstermektedir ki; yapı gündelik hayatı katılımcıların istediği düzeyde desteklememektedir. Çoğunluk bu konuda yapıyı orta düzey, olumsuz ve çok olumsuz olarak değerlendirmektedir.

Şekil 4.20. Yapının çevresi ve gündelik hayatı desteklemesine ait katılımcı tercihleri

Yapı belediye binası işlevinde tasarlanıp, süreç içinde farklı işlevdeki yapılara dönüştürülerek kullanılmıştır. Yapı önce Tıp Fakültesi kullanımı için Karabük Üniversitesine devredilirken; son olarak da Karabük Valilik Binası kullanımına bırakılmıştır. Çalışmada yapının farklı işlevlerdeki yapılara dönüştürülme imkânı katılımcılar tarafından irdelenmesi amaçlanmıştır. Katılımcılar yapının farklı yapılara dönüştürülme imkânını verilen seçeneklerde değerlendirmiştir. Şekil 4.2’de konuya ilişkin yapılan değerlendirmelere yer verilmiştir.

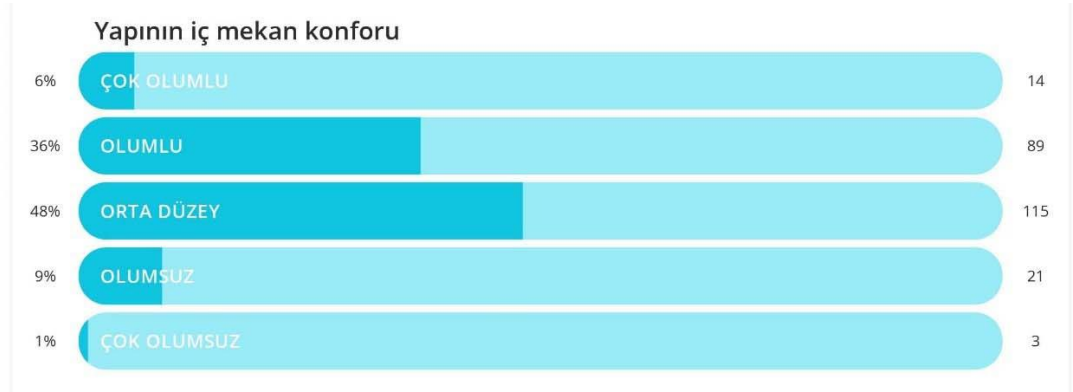

Şekil 4.21. Yapının farklı yapılara dönüştürülmesine ilişkin katılımcı değerlendirmeleri

Anket sonuçlarına göre, katılımcıların çoğunluğu yapının farklı yapılara dönüştürülmesini orta düzeyde olumlu ve olumlu olarak değerlendirmektedir. Yapının Karabük Valilik Binası ve Tıp Fakültesi gibi işlevlere dönüştürülmesi; katılımcılar tarafından yapının farklı işlevlerde kullanılabilir olduğunun bir göstergesi olarak algılanmıştır. Bu nedenden dolayı katılımcıların sadece 20’si olumsuz ve çok olumsuz seçeneğini tercih etmiştir.

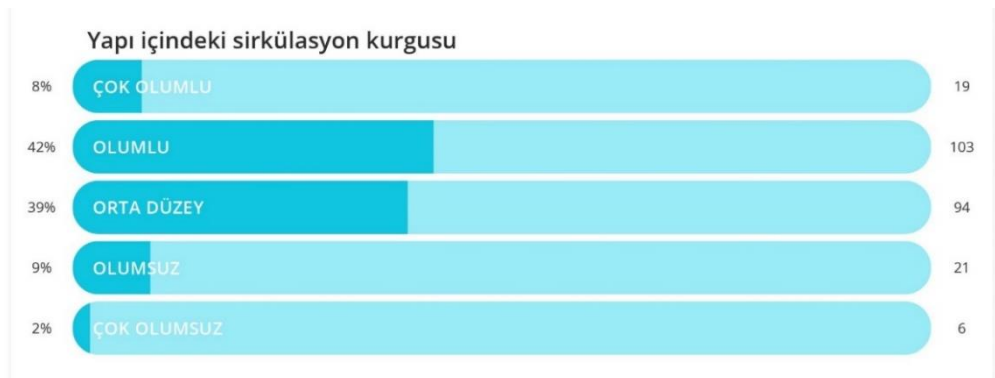
Yapının iç mekânın kullanıma yönelik kolaylıklar sunulan sadelikler ve basitlikler yapının işlevselliğini etkin kılmaktadır. Sunulan sadelik ve basitlikler bazen iç mekânda ışığın kontrolü, düzeyli havalandırma organizasyonu vb. gibi öneriler olmaktadır. Yapının iç mekânında getirilen bu öneriler yapının iç mekân konforu artırmaktadır. Yapılardaki iç mekân konforunun artırılması yapının kamusal kullanımı desteklemektedir. Yapının iç mekân konforuyla kullanıcıların yapı içinde geçirdikleri zamanın değerli olmasını sağlamaktadır. Böylece iç mekân konforu yapı ve kullanıcı arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirmektedir. Bu bağlamda çalışmada katılımcıların

yapının iç mekân konforuna ilişkin düşüncesini saptanmak amaçlanmıştır. Katılımcıların yapının iç mekân konforunu ile ilgili yaptıkları değerlendirmelere Şekil 4.22 'de yer verilmiştir.

Şekil 4.22. Yapının iç mekân konforuna ait katılımcı değerlendirmeleri

Katılımcıların %10'u tarafından yapının iç mekân konforu olumsuz ve çok olumsuz olarak ifade edilmiştir. Yapının iç mekân konforunu ile ilgili çoğunluklu olarak, orta düzey, olumlu ve çok olumlu seçenekleri tercih edilmiştir. Verilere göre, yapının iç mekân konforunun katılımcılara göre yeterli düzeyde olduğu görülmektedir. Yapının sirkülasyon kurgusuna ilişkin değerlendirmeler ise şekil 58'te ifade edilmiştir. Mekan organizasyonundaki sirkülasyon kurgusu ile ilgili katılımcıların % 50 si çok olumlu ve olumlu tercihlerinde bulunmuştur. Böylece katılımcılar, yapının içindeki mekânlara erişim kurgusunun ve yapı içindeki dolaşımın olumlu olduğunu ifade etmektedir.

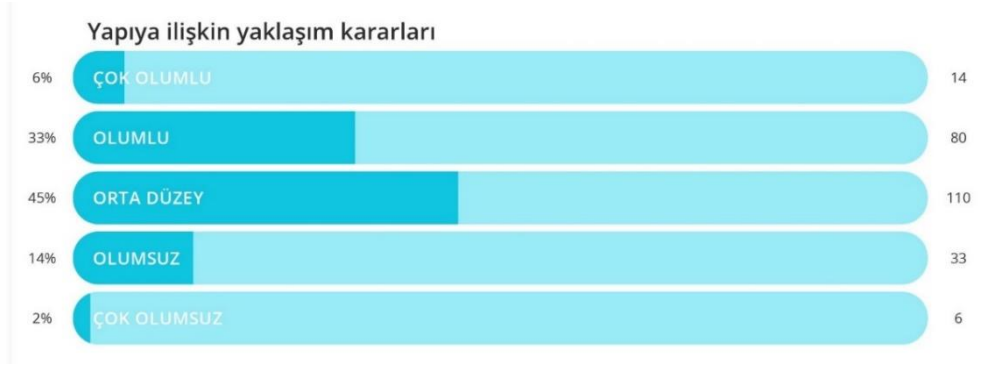
Şekil 4.23. Yapının sirkülasyon kurgusuna ait katılımcı değerlendirmeleri

Yapının araziye yerleşimi ve doğrultusu yapının kullanımına yönelik yaklaşım kararlarını ortaya koyarken; arazideki alan kullanımına yönelik referanslar da vermektedir. Alanın içindeki yapının yerleşimi ve doğrultusuyla oluşturulan sınırlar ile parsel içindeki kullanım alanları tarif edilmektedir. Kamu yapılarında gerek alan kullanımı gerekse kamusal kullanım adına, yapının doğrultu ve yerleşimi önemli bir tasarım kararı olarak görülmektedir. Şekil 4.24'te yapının arazideki yerleşim ve doğrultusuna yönelik katılımcı değerlendirmeleri ifade edilmektedir.

Şekil 4.24. Yapının doğrultusu ve araziye yerleşimine yönelik katılımcı değerlendirmeleri

Katılımcıların sadece %18 'i yapının doğrultusu ve araziye yerleşimi ile ilgili olumsuz ve çok olumsuz tercihte bulunurken katılımcıların çoğu çok olumlu, olumlu ve orta düzeyi tercihini seçmiştir. Bu sonuçlara göre; yapının arazi içinde yerleşimi ve doğrultusu katılımcılar tarafından olumsuz olarak değerlendirilmemiştir. Yapının doğrultusu ve yerleşimiyle gelişen yaklaşım kararları da alanın kamusal kullanımını belirlemektedir. Yapı alanında verilen yaklaşım kararıyla kullanıcı yapıya yönlendirilmektedir. Böylece yaklaşım kararlarıyla kullanıcı ve yapı arasında ilişki kurulmaktadır. Çalışma da yapının yaklaşım kararları katılımcılara tarafından irdelenmiştir. Yapının yaklaşım kararları ile ilgili yapılan değerlendirmeler Şekil 4.25'te ifade edilmiştir. Verilerden çıkan sonuçlara göre katılımcıların çoğu yapının yaklaşım kararlarını çok olumlu, olumlu ve orta düzey tercihlerinde bularak; yapının yaklaşım kararlarını olumsuz olarak değerlendirmemiştir.

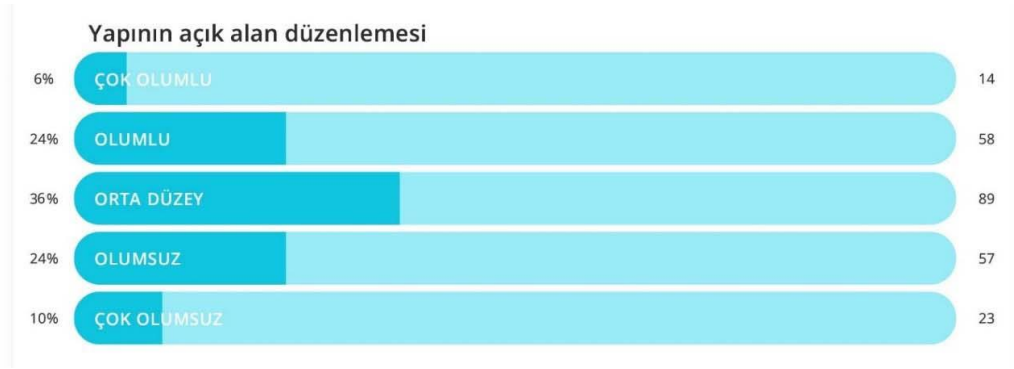
Şekil 4.25. Yapıya ait yaklaşım kararlarına ilişkin katılımcı değerlendirmeleri

Çalışmada değerlendiren bir başka konuda yapının mimari ortama sunduğu yenilikçi çözümler üzerine olmuştur. Yapı teknolojilerinin gelişmesi ile yapıda kullanılan malzemeler, araçlar ve imkânlar zamanla değişmektedir. Katılımcılar tarafından yapının günümüz gelişen teknolojisi ile yapısal sorunlara karşı yapını getirdiği çözüm önerilerinin ve arayışları değerlendirilmiştir. Şekil 4.26’da katılımcıların bu konudaki tercihlerine yer verilmiştir. Katılımcı değerlendirmelerine göre yapının günümüz şartlarına sunduğu yenilikçi çözümlere ilişkin olarak %84’ü çok olumlu, olumlu ve orta düzey olarak ifade etmiştir.

Şekil 4.26. Yapının günümüz şartlarına sunduğu yenilikçi çözümlere ait katılımcı değerlendirmeleri

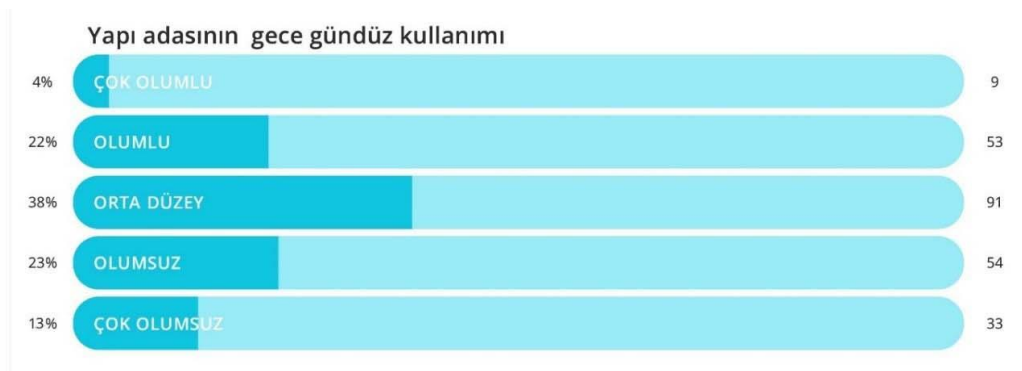
Ankette yapılan çalışmada yapının alanında açık alan kullanımının katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir. Açık alan düzenlemesi ile ilgili katılımcı görüşlerine Şekil 4.27’de yer verilmiştir.

Şekil 4.27. Açık alan düzenlemesine yönelik katılımcı değerlendirmeleri

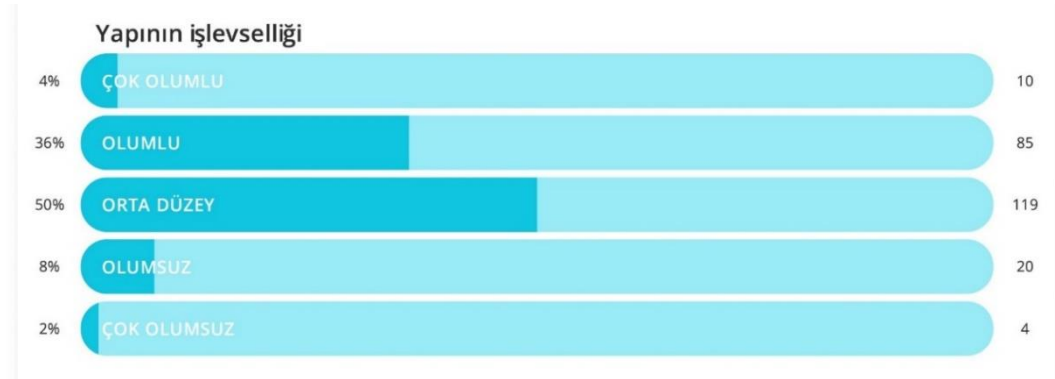
Açık alan düzenlemesi ile ilgili katılımcıların %37 si orta düzeyi tercih ederken % 34'ü olumsuz ve çok olumsuz olarak değerlendirmiştir. Katılımcıların sadece %30 ise olumlu ve çok olumlu tercihinde bulunmuştur. Bu durumda katılımcılar açık alan düzenleme ile ilgili birbirine yakın oranlarda olumlu ve olumsuz tercihlerde bulunduğu görülmektedir.

Yapı adasında gece gündüz kullanımı ile ilgili olarak katılımcıların sadece %26 si çok olumlu ve olumlu tercihinde bulunurken; çoğunluk olarak katılımcılar orta düzey, olumsuz ve çok olumsuz tercihinde bulunmuştur. Sonuçlar göstermektedir ki; yapı adasında gece gündüz kullanımının yeterli düzeyde olmadığı saptanmıştır (Şekil 4.28).

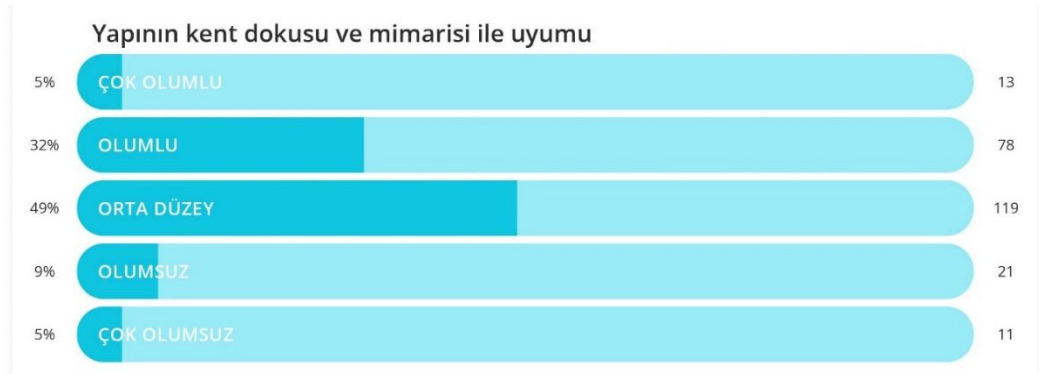
Şekil 4.28. Yapı adasının gece gündüz kullanımı ile ilgili katılımcı değerlendirmeleri

Katılımcılar yapının işlevselliği üzerine % 90 'ı orta düzey, olumlu ve çok olumlu şeklinde düşüncelerini ortaya koymuştur. Yalnızca %10'luk bir katılımcı grubu yapının işlevselliğini olumsuz ve çok olumsuz olarak görmektedir. Yapılan çalışmada görüldüğü üzere yapının işlevselliği katılımcılar tarafından olumlu olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.29).

Şekil 4.29. Yapının işlevselliği ile ilgili katılımcı değerlendirmeleri

Kent dokusu ile yapının mimari uyumu çalışmada irdelenen bir başka konu olmuştur. Katılımcılar mevcut yapılar ile yapının arasındaki dolu boş ilişkisini, alanda yapının cephe algısı gibi kriterleri baz alarak mevcut kent dokusu ile yapının uyumunu irdelenmiştir. Katılımcıların yapının kent dokusu ile uyumuna ilişkin görüşlerine şekil 4.30'da yer verilmiştir.

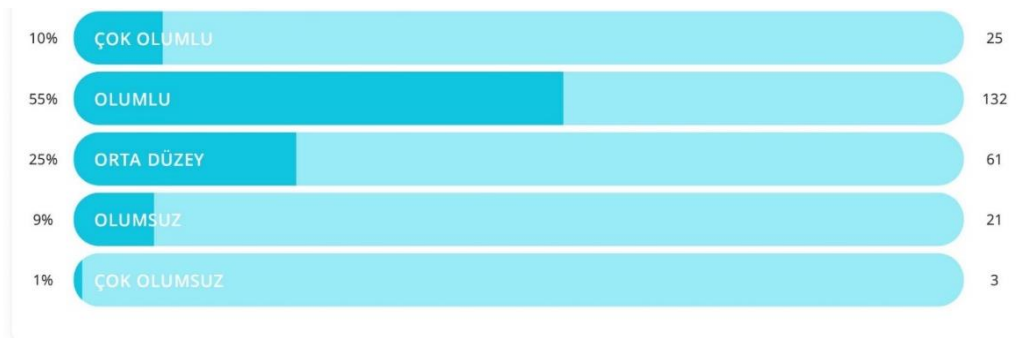

Şekil 4.30. Yapının kent dokusu ve mimarisi ile ilgili uyumuna yönelik katılımcı değerlendirmeleri

Yapılan çalışmaların sonucunda elde edilen veriler göre katılımcıların çoğunlukla yapının kent dokusu ile ilgili görüşleri orta düzey, olumlu ve çok olumlu yönünde olmuştur. Yapının kent dokusu ile uyumunun olmadığını ifade eden katılımcıların

oranı ise sadece %14 olduğu saptamıştır. Bu sonuçlara göre katılımcılar yapının mevcut dokuyla uyumsuz olmadığını düşünmemektedir.

Çalışmada bu aşamasında son olarak ele alınan konu kullanıcıların gözünden yapının genel görüntüsüdür. Yapının genel görüntüsü ile ilgili kullanıcı tercihlerine şekil 4.31’de yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre, katılımcıların çoğunluğu yapının görünümünün olumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Yapının görsel olarak çoğu kullanıcılar tarafından beğenildiği görülmektedir. Yapının görünümünü olumsuz ve çok olumsuz bulanların sayısı sadece katılımcıların %10’unu oluşturmaktadır.

Şekil 4.31. Yapının genel görünümü ile ilgili katılımcı değerlendirmeleri

Anket sürecinde katılımcılarla yapıya ilişkin: çok olumlu, olumlu, orta düzey olumsuz ve çok olumsuz şeklindeki değerlendirme süreci tamamlanmıştır. Bu aşamada katılımcılar tarafından yapılan tercihler şekiller halinde ifade edilmiştir. Şekillerden elde edilen katılımcı görüşleri hakkında yorumlar yapılarak; yapının kullanımına ilişkin çıkarımlar yapılmıştır.

Çalışmada bu bölümünde; ilk olarak yapının yapıldığı günden beri tartışılan konumuna ilişkin, katılımcıların önerilerini belirlemek amaçlanmıştır. Karabük’ün hali hazır görüntüsü üzerinde katılımcılara önemli röper noktaları seçenek olarak verilmiştir. Seçeneklerde; Yeşil mahalle, İstasyon bölgesi, Fevzi Fırat Caddesi, İnönü Caddesi, Taşkent Caddesi ve diğer şiklari yer almıştır. Yapının konumuna ilişkin katılımcılar tarafından yapılan tercihler şekil 4.32’de ifade edilmiştir. Sonuçlara göre katılımcıların %36’si İstasyon bölgesi, %24’ü Fevzi Fırat caddesi, %15’i İnönü Caddesi, %11’i

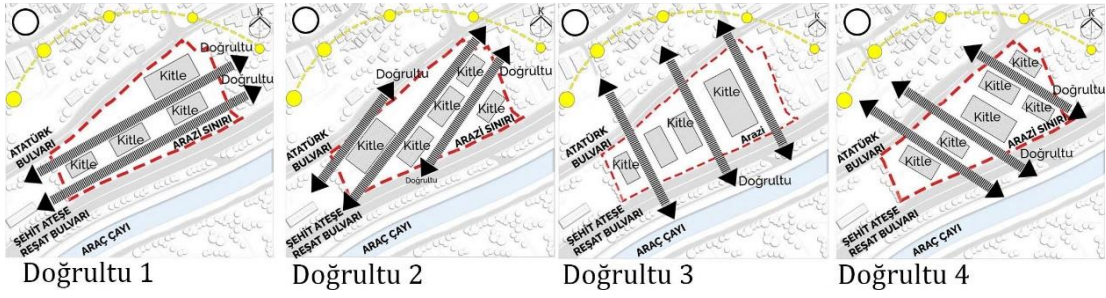
Taşkent Caddesi ,%10 ‘u Yeşil Mahalle, %4 ise diğer şeklinde tercihte bulunduğu saptanmıştır.

Katılımcıların sadece %10’u yapının Yeşil Mahalle’de olmasını isterken; çoğunluk yapının İstasyon Bölgesi’nde konumlanmasını önermektedir. Katılımcıların İstasyon Bölgesi’ni tercih etmesinde; bölgenin merkeze yakın olmasına rağmen zamanla atıl kalması ve kamu yapısı ile bölgenin değerinin artacağı düşüncesi neden olmuştur. Günümüzde Karabük Belediye Binası’nın bulunduğu Fevzi Fırat Caddesi’nin ise verilere göre en yüksek orana sahip ikinci tercih olduğu görülmektedir.

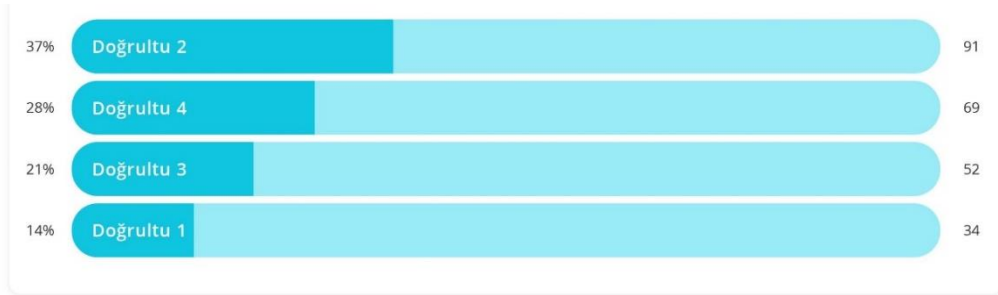
Şekil 4.32. Yapının konumuna ilişkin katılımcı önerileri

Çalışmada katılımcıların alanda yeniden bir yapı inşa etmeleri halinde, yapının arazideki doğrultu ve yönelişi ile ilgili katılımcıların kararlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların kararları üzerinden mevcut yapının yönelimi ve doğrultusunu da değerlendirilmiştir. Katılımcılar, Şekil 4.33’te verilen seçeneklerde tercihte bulunmuştur. Yapının doğrultu ve yönelişi ile ilgili katılımcı tercihlerine Şekil 4.34’te yer verilmiştir.

Şekil 4.33. Yapının doğrultusu ve yönelişi ile ilgili seçenekler

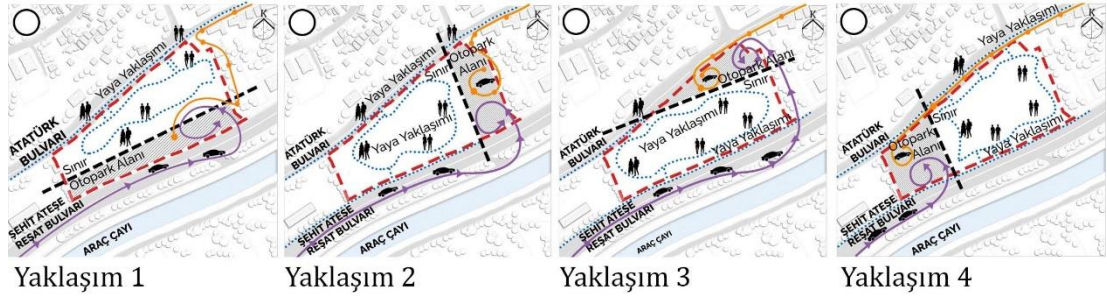
Verilerden elde edilen sonuçlara göre: yapının katılımcılar tarafından araziye konumlanması kuzeydoğu yönü ile güney batı yönünde olmuştur. Kitlelerde bu yöne ve doğrultuya paralel şekilde konumlandırılması katılımcılar tarafından tercih edilmiştir. Mevcut yapının yönelimi ve doğrultusu ifade eden doğrultu 3 ise katılımcıların sadece %21'i tarafından tercih edildiği görülmektedir. Böylece katılımcıların alanda doğrultu ve yönelim olarak: mevcut binanın doğrultusu ve yöneliminden farklı bir yaklaşımı önerdikleri görülmektedir.

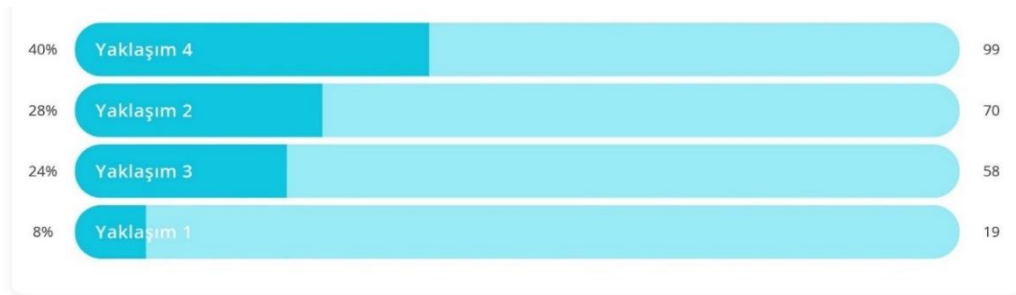
Şekil 4.34. Yapının doğrultusu ve konumlanması ile ilgili önerileri

Verilerden elde edilen sonuçlara göre: yapının katılımcılar tarafından araziye konumlanması kuzeydoğu yönü ile güney batı yönünde olmuştur. Kitlelerde bu yöne ve doğrultuya paralel şekilde konumlandırılması katılımcılar tarafından tercih edilmiştir. Mevcut yapının yönelimi ve doğrultusu ifade eden doğrultu 3 ise katılımcıların sadece %21'i tarafından tercih edildiği görülmektedir. Böylece katılımcıların alanda doğrultu ve yönelim olarak: mevcut binanın doğrultusu ve yöneliminden farklı bir yaklaşımı önerdikleri görülmektedir. Çalışma katılımcıların alana yönelik yaklaşım kararlarına ait fikirlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda şekil 4.35'te ifade edilen seçeneklerdeki yaklaşım kararları oluşturulmuştur. Bu aşamada katılımcılar

tercihleriyle yapının yaklaşımına yönelik fikirlerini belirtirken; mevcuttaki yapının yaklaşım kararlarını da değerlendirmektedir. Elde edilen sonuçlara göre, katılımcıların yaklaşımına yönelik kararları, alanın güney batı yönünde yer alan cephede araç yaklaşımı ve otopark kullanımı olan ‘yaklaşım 4’ şeklinde olmuştur. Güneybatı cephesinde otopark kullanımıyla oluşturulan sınır haricindeki alanlarda Atatürk Bulvarı ve Şehit Ateşe Bulvarından yaya yaklaşımı seçenekte 4 ‘te öngörülmüştür. Yapının mevcut yaklaşım kararları ‘yaklaşım 2’de ifade edilmiştir. Katılımcıların %28’i yaklaşım 2’i seçeneğini tercih etmiştir. Katılımcılar, yapının yaklaşım kararı ile ilgili araç yaklaşımının ve otopark kullanımının mevcut kullanımdan farklı olarak alanın güneybatı cephesinde konumlanmasını uygun görmektedir (Şekil 4.36).

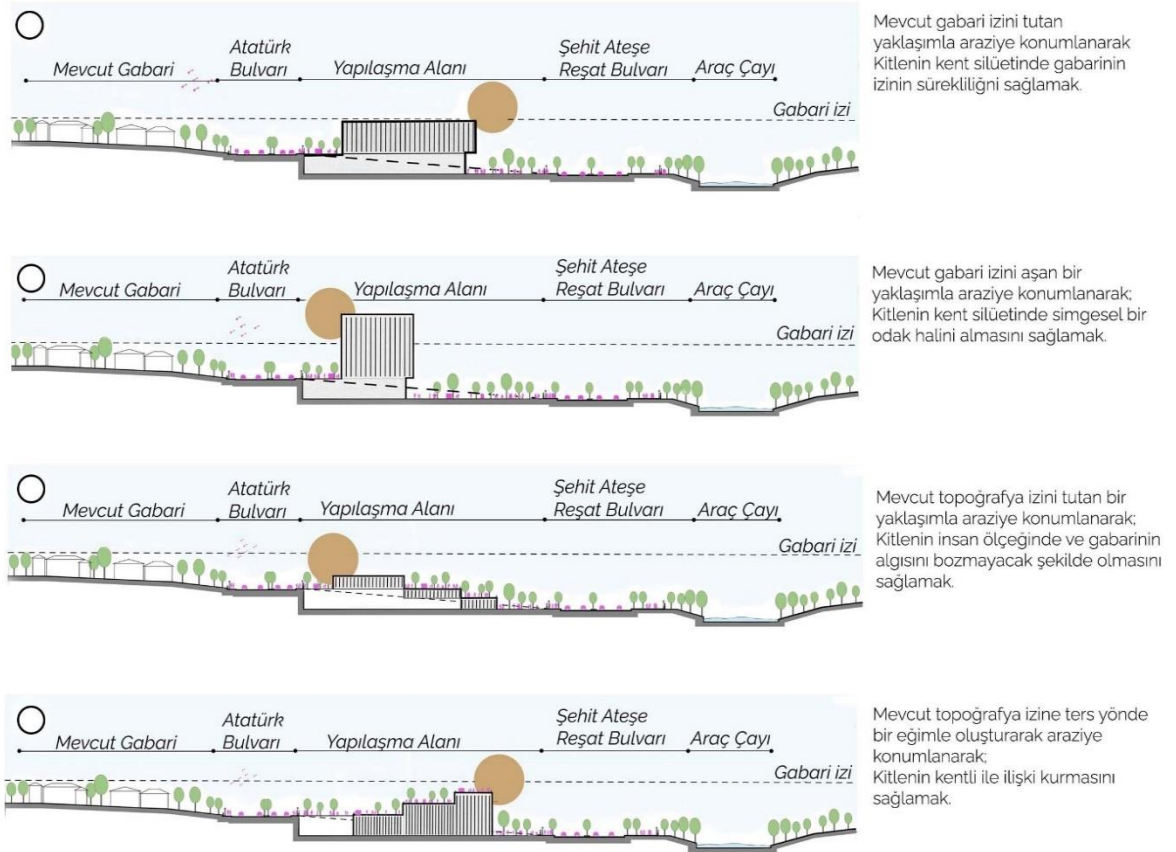

Şekil 4.35. Yapıya yönelik yaklaşım kararları seçenekleri

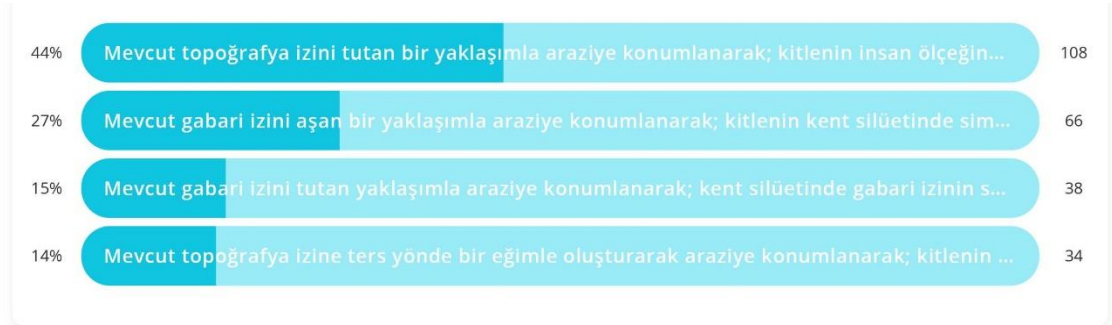

Şekil 4.36. Yapıya yönelik yaklaşım kararları ile ilgili önerileri

Katılımcıların çalışmada kent gabarisine ve silüetine kitlenin yaklaşım tavrına ait düşüncelinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Şekil 4.37’deki kitle yaklaşımları oluşturularak kullanıcıların değerlendirmesine sunulmuştur.

Şekil 4.37. Yapıya yönelik gabari ve silüet seçenekleri

Şekil 4.38. Yapıya yönelik gabari ve silüete katılımcı tercihleri

Katılımcılar tarafından yapının silüet ve gabariyle ilişkisine ait yaklaşımın belirlenmesi için oluşturulan grafiklerin her biri farklı tasarım senaryosunu içermektedir. Aslında katılımcılar gabari ve silüet üzerinden yaptıkları tercihlerle: alana ilişkin önerdikleri kitle yaklaşımını da ifade etmektedir. Sonuçlara göre, katılımcıların %44'ü yapının mevcut topoğrafya izini tutan bir yaklaşımla araziye

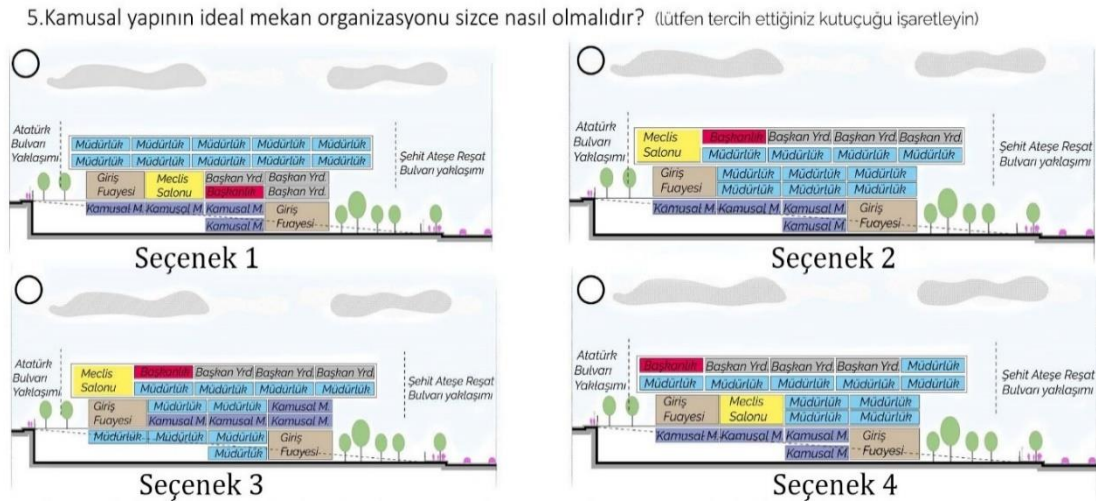
konumlan kitle organizasyonu seçeneği tercih etmiştir. Katılımcılar kitlenin insan ölçeğinde ve alanın gabari algısını bozmayacak şekilde alanda konumlanmasını önermektedir. Katılımcıların tercihi, yapının kademelenerek arazide oluşturulması, yüksekliğin mevcut yapı yüksekliğinin önüne geçmemesi ve kitle önünde oluşturulan alanların teras olarak kullanılması gibi kararları ifade etmektedir. Sonuçlara göre, ‘yapının belirli bir alanda yükselerek; kitlenin mevcut arazi silüetine göre odak hale gelmesi ve kitlenin algısının artırılması’ seçeneği en çok tercih edilen ikinci seçenek olmuştur. Mevcut yapı kitlesine ait gabari ve yükselti yaklaşımını ifade eden seçenek ise katılımcıların sadece %15’i tarafından tercih edilmiştir. Sonuçlar göstermektedir ki; kitlenin mevcut gabari ve silüeti ile ilgili yapılan değerlendirmelerde, katılımcılar tarafından mevcut durumdan farklı yaklaşımlar önerilmektedir (Şekil 4.38).

Yapılarda mekânların belirli ilişkiler içinde bir araya geldikleri görülmektedir. Yapının mekânları arasında kurulan bu ilişki yapının mekân organizasyonu olarak ifade edilmektedir. Mekân organizasyonu yapının kamusal ve özel kullanıma yönelik kararları da ifade etmektedir. Yapılardaki mekân organizasyonunda kamusal mekânları doğru alanlarda konumlandırmak; yapının yaşantısına olumlu katkılar sağlamaktadır. Şekil 4.39’de gösterilen seçeneklerde kitleye ait farklı mekân organizasyonları öngörülmüştür. Mekân organizasyonlarının her biri farklı yaklaşım ve kamusal kullanım kararlarını ifade etmektedir. Böylece çalışmada katılımcıların özel mekânları ve kamusal mekânları yapı içinde konumlandıkları yerlere ilişkin fikirlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Şekil 4.40’de ifade edilen sonuçlar: mevcut durumdaki yapı organizasyonu hakkında değerlendirmelerin ve karşılaştırmaların yapılmasına olanak sağlamaktadır. Sonuçlara göre katılımcılar yapının kamusal mekânlarını zemine yakın noktalarda konumlandırılmasını ve özel çalışma alanlarının üst kotlara yerleştirilmesini diğer seçeneklere göre daha doğru mekân organizasyonu olarak görmektedir. Böylece katılımcılar tercihleriyle: meclis salonunun, kamusal mekânların ve fuayelerin kullanımı zemin ve eksi kotlarda oluştururken; müdürlük ve makam odalarını ise üst kotlarda düşünmektedir. Yapının mevcut kullanıma yönelik yaklaşımı katılımcıların tercihi şeklinde olduğu görülmektedir. Mevcut yapıda halkla etkileşimin ve iletişimin fazla olduğu mekânlar zemin ve eğimden dolayı eksi kotlar da konumlandırılmıştır. Müdürlükler ve makam odası gibi mekânlar ise yapının üst

kotanda yerini almıştır. Sonuçlar göstermektedir ki; katılımcıların tercihi ve yapının mevcut halindeki mekân organizasyonunun birbirine benzer yaklaşımları ortaya koymaktadır.

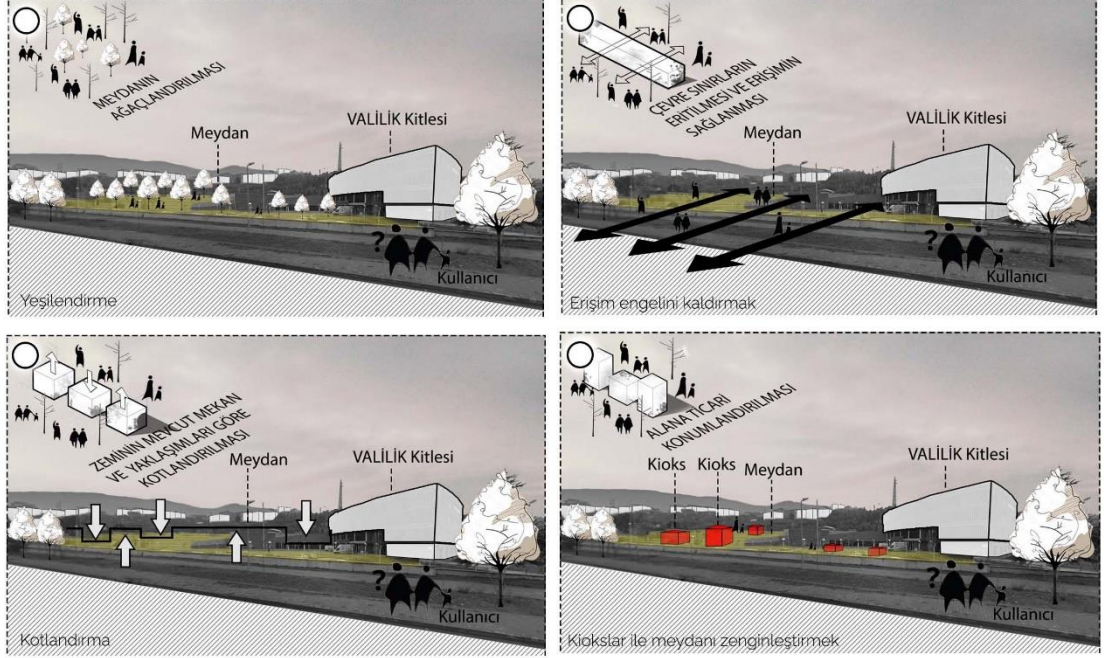
Şekil 4.39. Önerilen mekân organizasyona ait seçenekler

Şekil 4.40. Mekân organizasyonu önerilerine ilişkin katılımcı tercihi

Tasarım önerilerinin yanı sıra yapının mevcut kullanımına yönelik kararların irdelenmesi de çalışmanın bir diğer amacıdır. Çalışmanın bu aşamasında, yapının kamusal kullanımının desteklenmesi için yapıya ilave önerilerde bulunulmuştur. Bu getirilen öneriler ile alandaki açık alan kullanımının artırılması amaçlanmıştır. Çalışmada kamusal kullanımı desteklemek amacıyla sunulan öneriler Şekil 4.41’de ifade edilmiş ve katılımcıların tercihine sunulmuştur. Seçeneklerde sunulan öneriler ile yapının önünde oluşturulan açık alanın kamusal kullanımının iyileştirilmesine

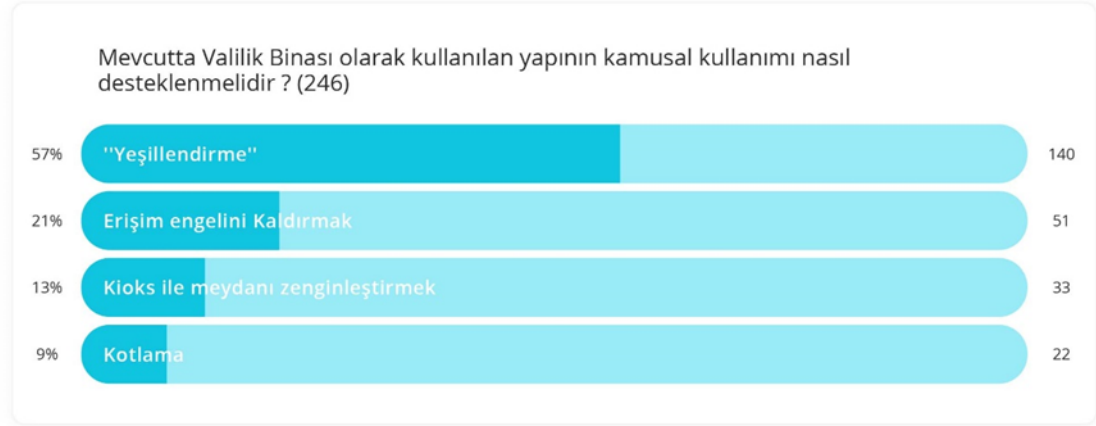
yönelik katılımcı fikirlerinin belirlenmesi ve alanın eksikliklerinin ortaya koyulması hedeflenmektedir.

Şekil 4.41. Yapının önünde oluşturulan kamusal kullanımı desteklemek için katılımcılara sunulan tercihler

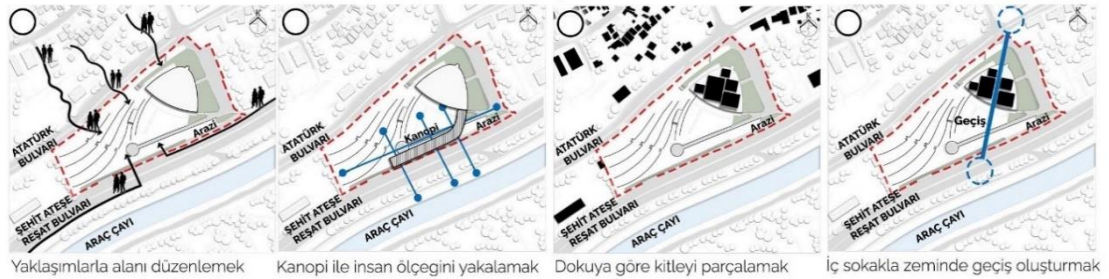
Yapının açık alanındaki kamusal kullanımı desteklemek için sunulan seçenekler; alanın yeşillendirilmesi, Ateşe Şehit Bulvarıyla olan erişim engelini kaldırılması, alanda farklı kullanım senaryolarına ilişkin kotlamaların yapılması ve alanın ticari birimlerle zenginleştirilmesi şeklinde olmuştur. Katılımcıların tercihleri ise şekil 4.42’de ifade edilmiştir. Şekil 4.42’de ifade edilen sonuçlarına göre katılımcıların çoğunluğunun tercihi alanın yeşillendirilerek kullanıma bırakılması yönünde olmuştur. Katılımcılar açık alanın yeşillendirilerek kullanılması önermektedir. Katılımcıların çoğunluğunun 2. tercihi ise alanda Şehit Ateşe Reşit Bulvarı ile sınır olan duvarın kaldırılmasıyla alana erişimin doğrudan sağlanması yönünde olduğu

görülmektedir. Böylece çalışmadaki tercihler sonucunda alanın kamusal yaşantısını güçlendirecek ilave öneriler, katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Şekil 4.42. Kamusal yaşantının iyileştirilmesine yönelik katılımcı tercihleri

Bu aşamada katılımcılar tarafından öneri getirilmesi beklenen bir başka konu ise yapının çevresi ile olan ilişkisi yönünde olmuştur. Bu durumda yapıyla kullanıcı ve yer ilişkisini kuvvetlendirmek için verilen seçenekler şekil 4.43 de ifade edilmiştir. Katılımcıların tercihine sunulan seçenekler: yaklaşımlarla alanı yeniden düzenlemek, kanopi ile insan ölçeğini yakalamak; dokuya göre kitleyi parçalamak ve iç sokakla zeminde geçiş oluşturmak şeklinde olmuştur. Yapılan tercihlerin sonucunda katılımcıların yapıyla ilişkilerinin güçlenmesini sağlayacak tasarım kararlarının saptanmasını amaçlanmaktadır. Sonuçlara göre katılımcılar: yapının çevresi ile olan ilişkinin kuvvetlendirilmesi için yaklaşımlarla alanın yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade etmektedir (Şekil 4.44).

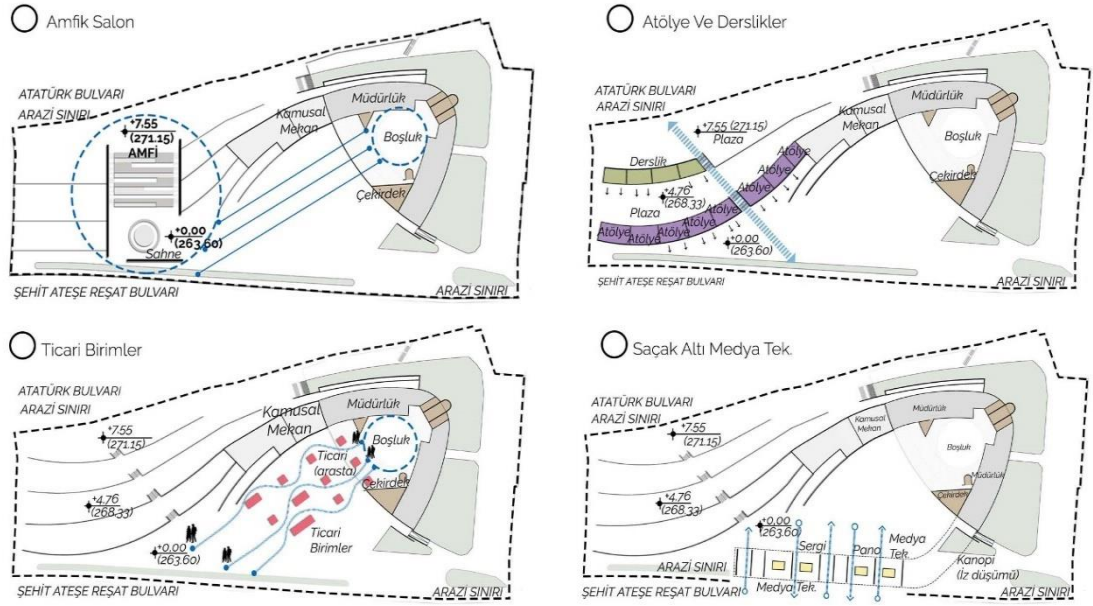

Şekil 4.43. Yapının çevresiyle ilişkisinin güçlendirilmesi seçenekleri

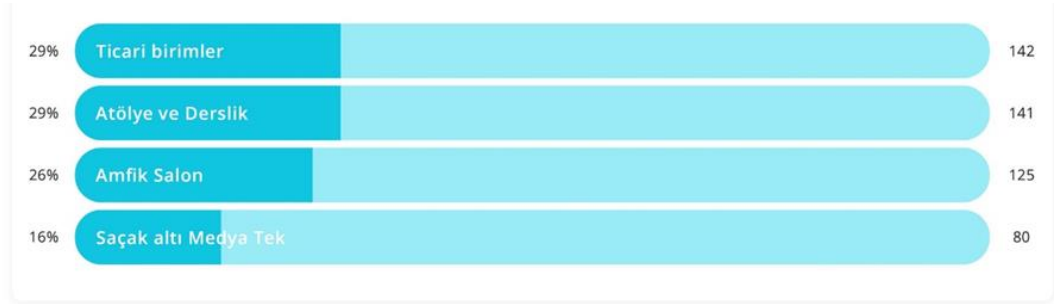

Şekil 4.44.Yapının çevresiyle ilişkisinin güçlendirilmesi ile ilgili katılımcı tercihleri

Mekân organizasyon önerilerinin ardından çalışmada, yapının kamusal kullanımının artırılmasını sağlamak için yapıya ilave mekân önerileri de getirilmiştir. Katılımcıların tercihine sunulan mekân önerileri ile yapının kamusal yaşantısının iyileştirilmesi yönelik katılımcıların ilave mekân tercihlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Şekil 4.44’de kamusal kullanımının iyileştirilmesi adına katılımcılara öneri olarak verilen mekân tiplerine yer verilmiştir. Katılımcıların ticari birimler, atölye, derslik ve saçak altı medya tek fonksiyonlarında tercih yapmaları istenmiştir. Katılımcıların tercihleri şekil 4.45’de ifade edilmiştir. Şekil 4.46 ’da konumlandırılması önerilen mekân tipleri ile yapının açık alandaki kamusal yaşantısı güçlendirmek, yapının kentliyle olan ilişkisini sağlamlaştırmak için bir öneri geliştirmek hedeflenmiştir. Çıkan sonuçlara göre, katılımcıların yaptığı tercih oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Katılımcıların yüzde %29’u ticari birimleri, atölye ve derslikleri kamusal yaşantıyı destekleyecek ilave mekân tipolojisi olarak görmektedir. Katılımcıların %26’sı ise ilave olarak amfik salon konumlandırılması ile kamusal yaşantının güçlendirilmesini önermektedir.

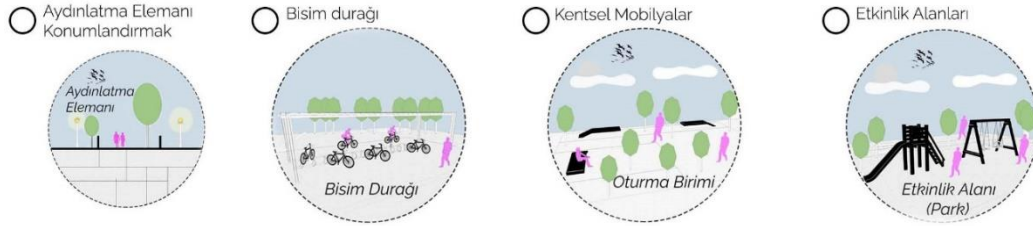
Şekil 4.45. Yapının kamusal yaşantısını destekleyecek ilave mekân seçenekleri

Şekil 4.46. Yapıya ilave olarak kamusalılığı destekleyecek mekân önerisi

Yapılarda gece gündüz kullanımını destekleyecek önerilerin geliştirilmesi, yapının kamusal kullanımını desteklemektedir. Alanda gece gündüz kullanımındaki eksikliğin iyileştirilmesi için anket çalışmasında öneriler getirilmiştir. Seçeneklerde katılımcılara verilen öneriler şekil 4.47’de yer verilmiştir. Öneriler yapıyı etkileyecek yapısal müdahale kararları yönünde olmadan; açık alanların kullanımına yönelik düzenlemeler şeklinde öngörülmüştür. Katılımcıların gece gündüz kullanımının iyileştirilmesi için verilen önerilerde buldukları tercihler şekil 4.48’de ifade edilmiştir.

Sonuçlara göre, çoğunluk tarafından alana kentsel mobilyaların konumlandırılması önerilmiştir. Katılımcıların kentsel mobilyaların konumlanması tercihinde bulunulması, alandaki kentsel mobilyaların eksikliğini de ortaya koymaktadır. Etkinlik alanlarının konumlandırılması çoğunluk tarafından ikinci olarak tercih edilen seçenek olmuştur.

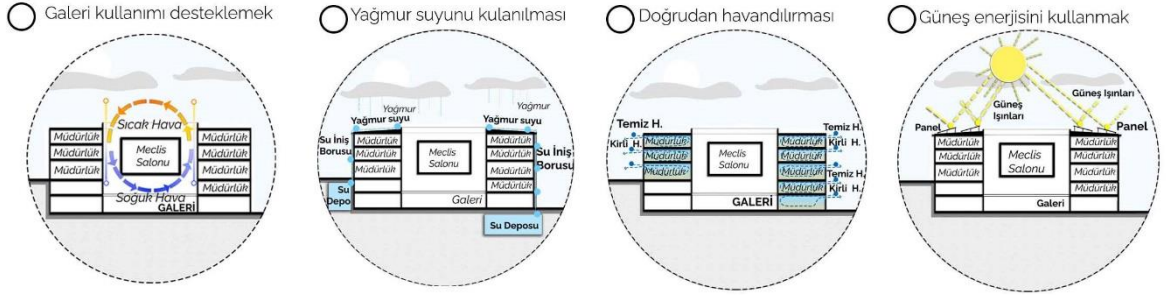
Şekil 4.47. Yapının gece-gündüz kullanımı için katılımcıların tercihine sunulan öneriler

Şekil 4.48. Gece gündüz kullanımına yönelik katılımcı önerileri

Anket çalışmasında öneri getirilen bir başka konu ise yapıda enerjinin korunumu ve sürdürülebilirlik esasları üzerine olmuştur. Yapılarda kullanılan enerjilerin ve atıkların geri dönüşümünün sağlanmasıyla; yapı içinde harcanan enerjiden tasarruf edilmesini

amaçlanmaktadır. Bu bağlamda yapı için katılımcıların tercihine sunulan sürdürülebilir enerji önerilerine şekil 4.49’da ifade edilmiştir.

Şekil 4.49. Sürdürülebilirlik ve enerji kullanımına yönelik katılımcı tercihine sunulan öneriler

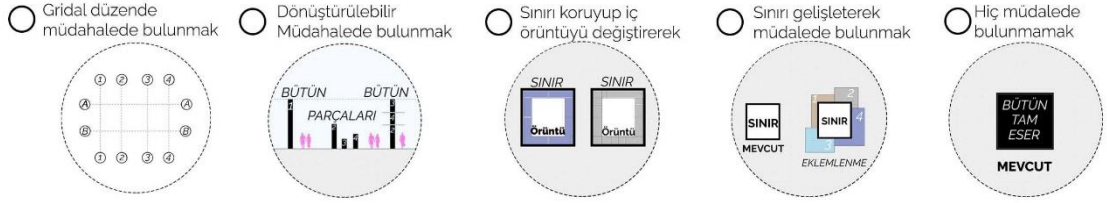

Şekil 4.50. Sürdürülebilirlik ve enerji kullanımına yönelik katılımcı tercihleri

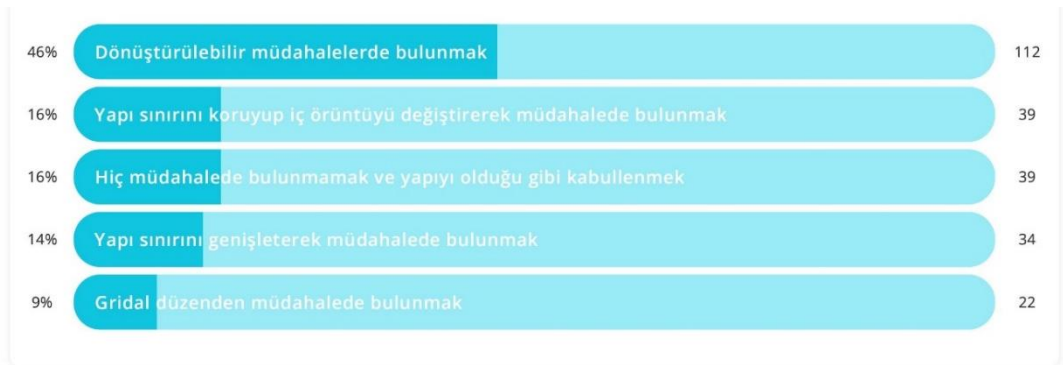
Çalışmada katılımcı sunulan önerilerde mevcut yapının sürdürülebilir enerji düzeyinin artırılması hedeflenmektedir. Konuyla ilgili katılımcı tercihleri çalışma kapsamında belirlenmiştir. Katılımcı tercihleri sonucunda elde edilen veriler şekil 4.50’de ifade edilmiştir. Sonuçlara göre; katılımcıların çoğunluğu sürdürülebilirlik ve enerji korunuma yönelik yapıda geliştirilmesi için gerekli gördükleri öneri: güneş enerjisinin kullanılması şeklinde olmuştur. Yapıya ek olarak konumlandırılan paneller yardımıyla doğal enerji kaynağı güneşten gelen ışınlardan, enerji üreterek kullanması katılımcılar tarafından önerilmiştir. Bu öneriyle katılımcılar yapıya doğrudan gelen güneş ışınlarının kontrolünün sağlanmasını da amaçlamaktadır. Katılımcılar tarafından en çok tercih edilen 2. seçenek ise yağmur suyunun depolanması ve kullanılması yönünde olmuştur. Yapıya gelen yağmur suyunun kontrolü bir şekilde depolama haznelere taşınıp, arıtılarak yapı içinde kullanılması; suyun israfını önlemekte ve yağmur

suyunun kontrolsüz bir şekilde açık alanlara toplanmasını engellemektedir. Sonuçlar göstermektedir ki; katılımcıların yapıya ilişkin enerji korunumu ve sürdürülebilirlikle ilgili tercihleri; doğal enerji kaynaklarının kullanılarak enerjinin üretilmesi ve korunması şeklinde olduğu görülmektedir.

Çalışma farklı işlemlere dönüştürülerek kullanılan yapının dönüşümündeki müdahalelere yönelik yaklaşım tavrını katılımcılar tarafından belirlenmesini amaçlamaktadır. Bu hedef doğrultusunda katılımcılara şekil 4.51’de ifade edilen seçenekler verilmiştir. Seçeneklerde birbirinden farklı yapıya ilişkin müdahale kararları yer verilmiştir. Katılımcı tercihleri sonucunda çıkan veriler şekil 4.52’de ifade edilmiştir.

Şekil 4.51. Yapıya ilişkin yapılan dönüşüm müdahalesindeki yaklaşım tavrına ilişkin seçenekler

Şekil 4.52. Yapıya ilişkin yapılan dönüşüm müdahalesindeki yaklaşım tavrına ilişkin katılımcı tercihleri

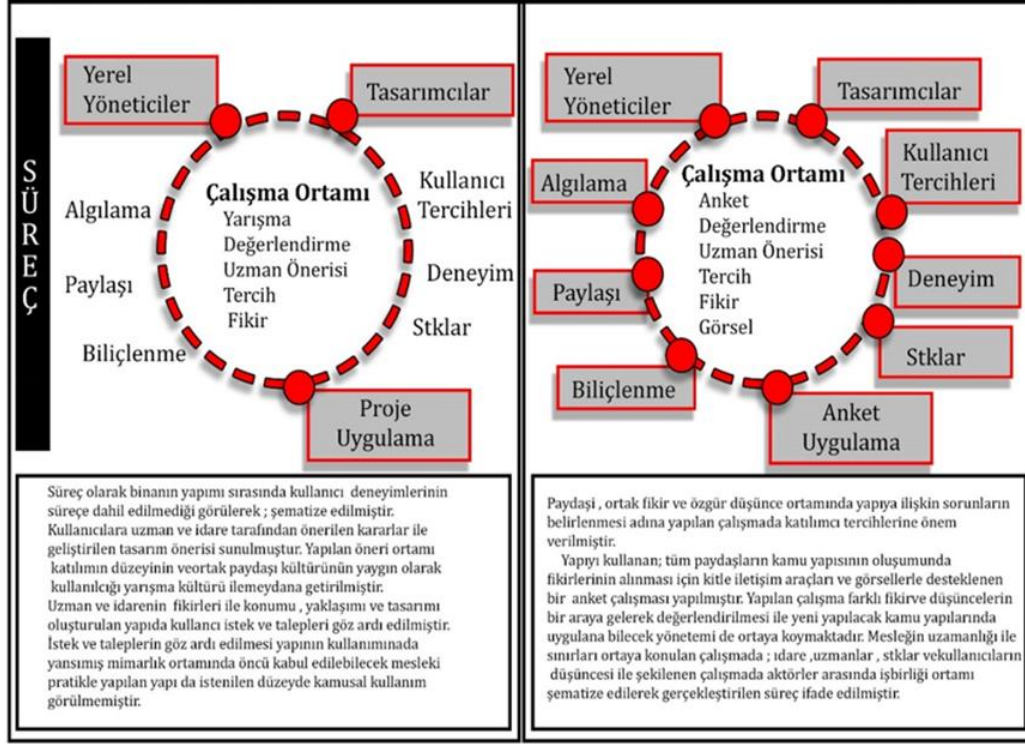
Yapıya ilişkin dönüşüm sorunlarının en aza indirgenmesi; hem de yapının kullanımının aktif olarak sağlanması için yapıya yapılacak müdahale tavrı

katılımcıların çoğunluğu tarafından ‘dönüştürülebilir müdahalelerde bulunmak’ seçeneği şeklinde olmuştur. Bu müdahale tavrında, yapının özgün haline geriye dönme ihtimalinin olması katılımcılar tarafından olumlu görülmüştür. Katılımcıların %16’sı ‘yapı sınırı korunarak iç örüntünün değiştirilmesi’ seçeneğini tercih etmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; yapının farklı yapılara dönüştürülmesi anketin ilk aşamasında katılımcılar tarafından yanlış bir karar olarak değerlendirilirken; yöntem olarak da özgün haline dönüştürülebilir müdahale tavrı önerilmiştir.

4.4 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Çalışma süresince kentin kullanıcılarıyla iş birliği ortamında; gerçek sorunları önemseyen bir bilinçle çalışma alanını oluşturan Karabük Valilik binası yapısına ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde ele alınan konular ilk olarak; yapının konumlandığı alanın analiziyle potansiyellerinin ve dinamiklerinin belirlenmesi, yapıya ilişkin yapılan yorumların, eleştirilerin ve fikirlerin ifade edilmesi ve son olarak ise yapının etkin olarak kullanılmamasındaki sorunun tespit edilmesi şeklinde olmuştur. Günümüzde tasarım sürecine kullanıcı katılımının sağlanması ve ortak fikrin oluşturulması mimarlık ortamında üzerinde durulan önemli bir konu olduğu görülmektedir. Katılım fikri tasarım yöntemleri bağlamında önemli bir noktaya geldiğinden; katılımın kavramının yapı pratiklerindeki icrası ve yöntemleri de önemli hale gelmektedir. Çalışma, mimarlık ortamında yapının inşasından sonra sorunların katılım olgusu ile problematize ederek ortaya koymaktadır (Şekil 4.53).

Tez bu bağlamda, gelecekte planlanan kamu yapılarında kullanıcı fikirlerinin de tasarım sürecinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çalışma sürecinde, yerel yönetim birimleri ve farklı kullanıcı gruplarıyla görüşmeler yapılarak, Karabük Valilik Binası üzerine bir anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasında, yapının belirlenen ilk işlevinde kullanılmamasının nedenlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, katılımcıların sorun olarak gördükleri konu başlıkları irdelenerek, anket çalışmasının içeriği oluşturulmuştur. Anket sonuçlarında edinilen veriler grafik haline getirilerek ifade edilmiştir.

Şekil 4.53. Yapıya ilişkin oluşum süreci ve değerlendirme sürecindeki aktörler

Anket çalışmasında yapının kullanımına ilişkin yapılan değerlendirmelerde; yapıya erişim katılımcıların % 39 'u tarafından olumsuz bulunmuştur. Bu durum, yapı için seçilen arazinin rasyonel olmadığını ortaya koymaktadır. Yapının mevcuttaki çevresi ile gabari ilişkisi, yaklaşım kararları, doğrultusu, kullanıcı üzerindeki algısı, iç mekân konforu, günümüz şartlarına sunduğu yenilikçi çözümler ve yapının işlevselliği çalışma sonucunda katılımcılar tarafından orta düzey olarak değerlendirilmiştir. Yapının genel görünümü ise katılımcıların %55 tarafından olumlu bulunmuştur. Bu durum sonucunda katılımcıların yapının görünümündeki dolu boş oranını ve cephe görünümünü beğendikleri görülmektedir. Yapının farklı yapılara dönüştürülmesi ise katılımcıların %53 tarafından yanlış bir karar olarak değerlendirilmiştir.

Bunun yanı sıra, yapının yarışma kültürü ile yapılması ankete katılan katılımcıların %78'i tarafından doğru bir karar olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların düşündükleri belediye binasına ilişkin fikirleri belirleyebilmek için anketin üçüncü bölümünde; tasarım kararlarına yönelik sorulara yer verilmiştir. Soruların cevapları

için hazırlanan mimari atlıktaki seçenekler ile katılımcı fikirleri kolaylıkla belirlenmiştir. Seçeneklerde mevcut kullanıma yönelik kararlarda sunularak; katılımcı fikriyle mevcut tasarım kararları arasında değerlendirmeler yapılmıştır. Çıkan sonuçlara göre, katılımcılar belediye binasına konumuna ilişkin verilen önerilerde en etkin konum olarak Karabük'te İstasyon Bölgesi olarak tarif edilen İstasyon Garı civarını seçmiştir. Bu tercihleriyle katılımcılar, mevcut Belediye Binasından farklı bir konumu önermişlerdir. Alandaki yapılaşmaya ilişkin tasarım önerilerinde bulunan katılımcılar; yapının doğrultusunu, arazideki mevcut yapıdan farklı bir şekilde konumlanmasını tercih etmiştir. Katılımcılara göre, arazi içindeki kitlenin konumu ve doğrultusu, kuzey doğu ve güney batı yönünde olmuştur. Bu kararlarıyla katılımcılar, arazi içinde Atatürk Bulvarı ve Şehit Ateşe Reşat Bulvarı arasında çapraz şekilde konumlanan bir kitle organizasyonu tercih etmişlerdir.

Katılımcıların yapıya ilişkin yaklaşım kararları ise arazinin batısında; otopark ve araç yaklaşımı şeklinde olurken; alanın geriye kalan kısımları yaya kullanımı için bırakılmıştır. Yaya yaklaşımı ise Atatürk Bulvarından, araç yaklaşımın ise yoğunluklu olarak Şehit Ateşe Reşat Bulvarı üzerinden olması önerilmiştir. Bu yaya ve araç yaklaşım kararları mevcut kullanım ile örtüşürken; katılımcıların otopark kullanımına ilişkin önerileri yapının mevcut kullanımı ile örtüşmemektedir.

Katılımcılarla arazideki mevcut silüet ve gabariyle yapının ilişkisi irdelenmiş ve öneriler getirilmiştir. Sunulan önerilerde katılımcılar mevcut yapının arazideki gabari ve silüetteki yaklaşımını tercih etmedikleri görülmektedir. Katılımcıların gabari ve silüete ait yaklaşımları, mevcut topografya izni tutan bir şekilde kurgulanması yönünde olmuştur. Yapının alan içinde insan ölçeğine yakın ve kentin silüetini bozmayacak şekilde olması önerilmektedir.

Çalışmada irdelenen konular arasından biri de ideal kamusal mekân organizasyonu yönünde olmuştur. Sunulan tercihlerde katılımcıların çoğunluğu yapının mekân organizasyonunda zemine temas eden noktalarda kamusal yaşantıyı destekleyecek kamusal birimleri (ticari, kütüphane) konumlandırmaktadır. Belediye binası, valilik, ticaret odası gibi yapılarda bulunan meclis salonu ise katılımcılar tarafından yapıda

kamu tarafından erişilebilir bir konumda olması önerilmektedir. Özerk çalışma alanlarını, müdürlükler ve makam odaları ise ağırlıklı olarak üste kotta düşünülmektedir.

Mevcut yapı arazisinde açık alanın kamusal kullanımın desteklenmesi için getirilebilecek öneri; alanın yeşillendirilmesi yönünde olmuştur. Katılımcılar açık alanın yeşillendirilerek ve ticari birimlerin konumlanmasıyla kamusal kullanımın destekleneceğini ifade etmektedir. Açık alanın yeşillendirilmesi önerisi aslında, alandaki yeşil alanın eksikliğini de ortaya koymaktadır.

Açık alanın gece- gündüz kullanımı destekleyecek seçenekler içinde katılımcıların çoğunluğunun seçtiği tercih ise alanın kentsel mobilyalar yönünde zenginleştirilmesi yönünde olmuştur. Katılımcılar açık alanda gece-gündüz kullanımında etkinlik alanları, bisiklet durağı ve aydınlatma elemanlarından öncelikli olarak kentsel mobilyaların alanda konumlanmasını önermektedir. Bu durum açık alanlarda kentsel mobilyaların eksik olduğunu göstermektedir. Buna ilave olarak, enerji korunumu için getirilebilecek sürdürülebilir çözüm önerilerinden; güneş enerjisinin etkin bir şekilde kullanılması tercih edilmiştir. Güneş ışınlarının kontrol edilerek, cephe ya da çatıdaki paneller aracılığıyla enerji üretilmesi ağırlıklı olarak önerilmiştir.

BÖLÜM 5

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Günümüz tasarım yaklaşımlarında, kullanıcı katılımlı tasarlama eylemi sıklıkla ele alınmaya başlanmış konulardan biridir. Ancak gerçekleştirilen birçok mimari tasarımda, kullanıcı faktörüne henüz yeterince yer verilmediği de görülmektedir. Bu bağlamda, tasarım ortamında daha demokratik bir oluşumdan söz edebilmek için bu kavramın uygulama alanında yerini alması gerekmektedir. Bu nedenle, çalışmanın amacı, mimari bir ürünün oluşturulmasında kullanıcı fikrinin tasarım ortamına dâhil edilebileceği düşüncesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu düşünceyle, katılımcı bir ortamda gerçekleştirilen anket çalışmasında mimari yapı; aşamaları, yöntemleri, yaklaşımları, doğrultuları vb. gibi kriterler üzerinden irdelenmiştir. Böylece, uygulama sonrası kullanıcı deneyimle edinilen bilgiler ve yapının işlevsel dönüşüm süreçleri gözlemlenerek saptanan veriler, anket yöntemiyle değerlendirilerek yapıya ilişkin birtakım tespitler yapılmıştır.

Karabük Valilik Binasını değerlendirme sürecinde kent-birey iletişimini artırmaya yönelik yöntemlerin denenmesiyle sonuçlar daha anlaşılır ve net şekilde ifade edilmiştir. Bu iletişimin sağlanması için *Katılımlı Tasarım Model* kullanılmıştır. Mimarlık ve katılımcıların etkileşimini önemseyen bu model; mimarlığa özgü yaklaşım tavırlarıyla kullanıcı-mimar arasındaki ilişkiyi güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Çalışmanın odağını oluşturan ve bir mimari yarışma sonucunda üretilen Karabük Belediye binası dönemin ideolojik zemininde varlığını ve işlevini koruyamamıştır ve günümüzde Karabük valilik binası olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yapı işlev dönüşümüne maruz kaldığı için işlevselliği noktasında sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir. Yapının farklı yapılara dönüştürülerek başka işlevlerde kullanılması yapının süreç içinde kullanımına yönelik geçirdiği evreleri ortaya koymaktadır.

Böylelikle, yapı ölçeğinde gerçekleştirilen tasarım sürecinde kullanıcı katılımının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu önem doğrultusunda, bina kullanıcılarına yapıyı değerlendirmeleri için yöneltilen anket soruları, kullanıcıların talep, beklenti ve fikirlerini ön plana çıkarmaya yönelik olmuştur.

Belediye binası olarak tasarlanan ve projesi 2006 yılında tamamlanan yapı daha sonraki süreçte Valilik binasına dönüştürüldüğü için yapının mevcut kullanımında sorunlar yaşandığı gözlenmiştir. Bu sorunlar ağırlıklı olarak; yapıya erişim, yapı için seçilen arazinin kullanım biçimi, yapının gündelik yaşam koşullarına yeterince cevap verememesi, yeşil alan yetersizliği ve açık alan düzenlemesinin olumsuzluğu olarak karşımıza çıkmıştır. Kullanıcıların görüşlerinden ortaya çıkan tüm bu olumsuz koşulların temelinde öncelikle yapının geçirdiği işlevsel dönüşüm olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, mimarlık ortamının politik etkenlerle şekillendiği bir süreçte, kullanıcı olgusunun tamamıyla yok sayılması da olumsuzlukları derinleştiren bir başka faktör olarak belirlemiştir. Bu nedenle, mimarlık alanında katılımcı tasarım fikriyle tüm aktörlerin yer aldığı bir tasarım sürecine vurgu yapan çalışma; günümüzde gerçekleşmiş ve gerçekleşebilme olgunluğuna sahip deneyimlere yer vermesiyle; katılımcı tasarımın gerekliliğini vurgulayan bir durumu da ortaya koymuştur. Böylece, mimarlık alanında demokratik bir ortamın gerekliliğine ve katılımcı tasarımın önemine işaret edilmiştir. Gerek kamusal yapıya ilişkin gerekse kamusal mekân kullanımına dair kullanıcı değerlendirmeleri ifade edilerek belgelenmiştir. Çalışma bu anlamda kullanıcıların katılım talepleri doğrultusunda; çağdaş söylemler ile güncel sorunlara ilişkin getirdiği çözüm önerileri ile mimarlık ortamında etkin kamusal kullanıma yönelik bir önerme olarak da değerlendirilebilir.

Katılım kavramıyla birlikte oluşturulan kamusal yaşantı kararlarıyla, mesleki uzmanlık bilgilerini ve kullanıcıya ait deneyimleri birleştirerek; sürdürülebilir, içselleştirilen ve kullanıcının yaşantısıyla uyumlu kamusal mekânları yaratmak mümkün olacaktır. Rant ve siyaset odaklı üretim süreçleriyle biçimlenen bir mimarlık ortamında kısıtlanmış ve birbirini tekrarlayan yapı kitleleri yerine, kent-yapı-toplum üçgeninde üretilmiş sağlıklı çözümler, gelecek kentsel projeksiyonları oluşturma

noktasında önem taşımaktadır. Bu tür bir bakış açısıyla, kentli yaşamına ve kent yaşamı pratiklerine olumlu katkılar sağlanabilir.

Bu bağlamda, Karabük Valilik Binasının değerlendirme sürecinde kamusal kullanımın iyileştirilmesine yönelik kullanıcı önerileri getirilerek; alanın kamusal kullanımının iyileştirilmesi öngörülmüştür. Yapıyı değerlendirmeye yönelik katılımcı düşüncelerini ortaya koyan çalışma; kullanıma yönelik getirdiği önerileriyle de katılımcıların tasarım kararlarını ifade etmektedir. Dolayısıyla çalışma gelecekte yapılması planlanan kamu yapılarının tasarımı adına Karabük Valilik Binası üzerinden sınanan bir kullanıcı katılımcı modeli yönteminin sınırlarını da ortaya koymaktadır.

Çalışmada kapsamında önerileri olarak ifade edilen katılımcı düşüncelerinde yapıyı kullananların sosyal yaşantısını güçlendirmek hedeflenmiştir. Kamu adına yapılan çalışmada: alan kullanımları ve yapının kullanımı ile ilgili yapı pratiklerindeki arayış kullanıcıların istek ve talepleri doğrultusunda şekillenmektedir. Kullanıcı istek ve taleplerinden bağımsız olarak yapılan yapı pratiklerinin yetersiz kaldığı Karabük Valilik Binası örneğinde görülmektedir. Günümüzde ve gelecekte de her daim kullanıcı isteklerine ve taleplerine mimarlık disiplinindeki arayış sürece ve bu arayış farklı yapı pratiklerinin oluşmasına imkân sağlayacaktır. Çalışma, mimarlık ortamında yapının inşasından sonra oluşabilecek sorunları katılım olgusu ile problematize ederek ortaya koymaktadır. Bu anlamda çalışma, mimarlık ortamındaki katılım olgusunun yapı üretim pratiklerine aktarılmasını ve gelecekteki yapı üretim pratiklerinin inşasına yönelik yöntemlerin belirlenmesine katkı sunmayı umut etmektedir.

KAYNAKLAR

- Abalı, A.Z. (1994). Küçük Ölçekli Parakende Alışverişin Kent Merkezine Katkısı, *İş-Alışveriş merkezleri*, Yem, İstanbul.
- Afrassiabi, A. H. (1985). "Design participation in the context of urban renewal" in Design Coalition Team: Proceedings of the International Design Participation Conference, 22- 24 April 1985, Eindhoven.
- Arendt, H. (1994), İnsanlık Durumu, İstanbul: *İletişim Yayınları*.
- Arnstein, Sherry R.(1969). "A Ladder Of Citizen Participation", Journal of the American Planning Association, 35(4): 216 -224.
- Baharak Fareghı Bavlolyaeı (2018,9. Kullanıcı Katılımı Yaklaşımlarının Mimari Tasarım Ve Uygulama Süreçleri Üzerinden Değerlendirilmesi.
- Baheshti, M. R., (1985). "Design coalition team : proceedings of the internationaldesign participation conference (DPC,'85)" 22- 24 April 1985, Eindhoven.
- Başak, M., (2016). Participatory Urban Design: The Case Of Düzce Hope Homes Project, Yüksek Lisans Tezi, *Middle East Technical University*, Ankara
- Bayhan, S. (1997) Priene, Miletus, Didyma, Keskin Color, İstanbul
- Begel, E. Ernest, "Kentlerin Doğuşu", (Çev: Özden Arıkan), *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*, Sayı: 8, İstanbul, 1997, S. 7-16
- Benhabıb, S. (1996), "Kamu Alanı Modelleri," *Cogito*, 8: 238-258.
- Berkday, F. (2012), Dünyayı Bugünde Sevmek (Hannah Arendt"ın Politika Anlayığı), *Metis Yayınları*, İstanbul.
- Bilgin, N., ve Göregenli, M., "Kentsel Katılım ve Çoğulculuk, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne," Ed. Yıldırım, F., *Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları*, İstanbul 1996, ss 50–61
- Carr, S.,Francıs, M., Rıvlin L.G, Stone A.M (1992), *Public Space*,Cambridge University Press, New York.
- Coşkun, M. K. (2006), Toplumsal Hareketler Ve Proleter Kamusal Alan, *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt:17, 60-61, 143-155.
- Çubuk, M.; Yüksel, G.; Karabey, H.; "Yapılanmamış. Kentsel-Kamusal Dış Mekânlar", *Yapı Dergisi*, S.30,. 1978. Denel, S.; "Batılılaşma Sürecinde İstanbul'da.
- Devran, B. (Kamusal Mekânın Yapılanmasında Kamusal Ve Ekinse Üretim Mekânlarının Rolü: Kadıköy Örneği) *Şehir Bölge Planlama Anabilim Dalı Şehircilik Programı*.

DoCarmo, (2014), Dr. Stephen doCarmo's LITR232 Notes on Postmodernism, <https://docs.google.com/document/d/1c2UBQfCGe8cJhx3tXe9PDyvfGeLmSp1Z07iSA7sma34/edit?pli=27>, Şubat 2021.

Durmuş, M. (2019). Yeniden Kamusal Alan Kavramı Üzerine Bir İnceleme: Aristoteles-Marx-Habermas, Hacettepe Üniversitesi Sbe Felsefe Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.

Giedion S., (1982) Space Time And Architecture- The Growth Of A New Tradition, Fifth Edition, Twelfth Printing İn 1995, *Harward University Press, Cambridge*.

Goodspeed, R. C., (2008). "Citizen participation and the Internet in urban planning", Maryland: *Urban Studies and Planning Program University of Maryland, Maryland*.

Güler, M., (2011). "Kentsel Haklar, Kapitalizm ve Katılım," *Ankara Üniversitesi SBF Derg.*, 66(1): 49-71.

Gümüş, H. (2017). Toplumsal Mekan Üretiminde Müşterekleştirme Pratikleri: Düzce Umut Evleri, Yüksek lisans tezi, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul*.

Hacılibeyoğlu, F. (2013) Mimari Tasarım Sürecinde Kullanıcı Katılımı Üzerine Bir Model Önerisi, Aralık, İzmir.

Habermas, (1997) J. Kamusal Alan Kavramı Üzerine Bir İnceleme: Aristoteles-Marx-Habermas, *Hacettepe Üniversitesi Sbe Felsefe Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi*, Ankara.

Kalaycı N. (2007). Kamusal Alan Kavramı Üzerine Bir İnceleme: Aristoteles-Marx-Habermas, *Hacettepe Üniversitesi Sbe Felsefe Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi*, Ankara.

Kalaycı, Nazile . (2013), *Farklılık Temsili Sorunu Ve Kamusal Alan*, *Amme İdaresi Dergisi*, 4

Karadağ, A. (1994). Kamusal Alan Modelleri: Çoğulcu Perspektiften Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 3, 58, s. 171-195.

Keskin, F. (1998), "Kamusal Alan Ve Yalın Yaşam," *Doğu Batı*, 215: 95-99

Koç, C. (2015). Neoliberalizmde *Devlet ve Kamusal Alan Üzerine Bir Bakış*. *TBB Dergisi*, 117, s. 91-116.

Koçak, F. A., 2008. Social And Spatial Production Of Atatürk Boulevard In Ankara. Doktora Tezi, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara*.

Krier R.(1979), *Urban Space*, Academy Editions, London.

Laurence, R. 2007. Roman Pompeii: Space And Society (2 Edition), London -New York: Routledge.

Lefebvre, H. (1970). The Urban Revolution. USA: *The University of Minnesota Press, Minnesota*.

- Madanipour, A. (2007). "Social Exclusion And Space", The City Reader. London: Routledge: 158-165.
- Miriam, H. (2004). "Yirmi Yılın Ardından Negt Ve Kluge'nin "Kamusal Alan Ve Tecrübeli," Kamusal Alan, Ed. Ve Çev. Meral Özbek, *İstanbul, Hil, Yayın*, 2004, S. 16
- Negt-Kluge (1993), Public Sphère And Expérience, S.215.
- Norberg-Schulz,C. (1980), Meaning İn Western Architecture,Rizzoli, New York.
- Onat, E. (2006). Mimarlığa yolculuk (3.baskı). *İstanbul: Yem Yayın*.
- Önür S. (1994), Savaş Sonrasında Günümüze Kentsel Kamu Mekânlarına İlişkin deneyim ve Denemeler, Kent, Planlama, Politika ve Sanat, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını*, Ankara.
- Özbek, M. (2004). Jürgen Habermas, "Kamusal Alan,"Kamusal Alan, Ed. Meral Özbek, *İstanbul, Hil Yayın*,. S.95.
- Randern, A. v. (1985). "“Open Building’ – An Overall Strategy for Participation as in action in the Netherlands,” in Proceedings of the International Design Participation Conference – Design Coalition Team, TU/e, 22- 24 April 1985, Eindhoven.
- Sadri, H., (2011). "Mekân ve İnsan Hakları," *TMMOB Mimarlar Odası: 15–20, Ankara*.
- Sanoff, H. (1994). Participatory design. Ohio: BookMasters, Mansfield.
- Sennet R. (1994) Flesh And Stone: The Body And The City İn Western Civilization. London/Boston
- Sennett R.,(1996) Kamusal İnsanlığın Çöküşü, Çev.; S. Durak- A. Yılmaz Ayrıntı Yayın Evi, İstanbul.
- Short, J. R.,(1996), The Urban Order- An Introduction To Cities, Culture, And Power,Blackwell Publishers Inc , Cambridge.
- Stevenson, H. ve Dryzek, J., (2010). "Democratising Climate Governance Through Discursive Engagement" 1–18.
- Turan, Ö. (2004). The Triangle Of Publicness, Communication And Democracy İn Habermas’s Thought, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Turani A. (1992). Dünya Sanat Tarihi, *Remzi Kitabevi*, İstanbul.
- Ünsal B. (1949) *Mimarlık Tarihi 1 Teknik Okulu Yayınları* Sayı: 53, İstanbul Sayfa:343-353
- Yurdadön Aslan, P. (2012). Söylem ve Deneyimde Kamusal Mekânın Dönüşümü: Bursa Kent Meydanı Örneği. *Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi*, İstanbul

İnternet Kaynakları

- URL1. <https://alchetron.com/Wearmouth-Bridge> [Erişim tarihi 16.05.2021]
- URL2. <https://www.archdaily.com/397949/ad-classic-the-crystal-palace-joseph-paxton> [Erişim tarihi 16.05.2021]
- URL 3. <https://www.arkitektuel.com/ville-radieuse/> [Erişim tarihi 16.05.2021]
- URL4. <https://www.arkitera.com/haber/bauhausta-sehircilik-ludwig-hilberseimer/> [Erişim tarihi 15.05.2021]
- URL5. <https://www.archdaily.com/179874/place-au-changement-public-plaza-collectif-etc> [Erişim tarihi 11.11.2021]
- URL6. <https://duzceumutatolyesi.wordpress.com/> [Erişim tarihi 10.10.2021]
- URL7. <http://www.umutevleri.org/> [Erişim tarihi 10.10.2021]
- URL8. [tr.wikipedia.org/wiki/Karab%C3%BCk_\(il\)](tr.wikipedia.org/wiki/Karab%C3%BCk_(il)) [Erişim tarihi 09.01.2022]
- URL9. <https://v3.arkitera.com/yp76-karabuk-belediyesi-hizmet-binasi-ulusal-mimari-proje-yarismasi.html?year=&aID=484> [Erişim tarihi 02.08.2021]
- URL10. <https://www.haberler.com/basakan-yeni-belediye-sarayini-gezdi-haberi/> [Erişim tarihi 21.03.2021]
- URL11. <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/karabuk/eski-belediye-binasi-tehlike-arz-ediyor-12457096> [Erişim tarihi 21.07.2021]
- URL12. <http://karabukmeydanhaber.com/karabukte-trafik-sorunu-mu-var/> EKREM DEMİR YAZISI [Erişim tarihi 21.07.2021]
- URL13. <https://www.hurriyet.com.tr/ak-parti-karabuk-te-iddiali-37098768> / timuçin saylar ak parti karabükte iddali [Erişim tarihi 21.07.2021]
- URL14. <https://www.nufusune.com/merkez-ilce-nufusu-karabuk,2021>) [Erişim tarihi 21.07.2021]

EK

EK- 1 (ANKET FORMU)

KATILIMCI KULLANICI MODELİYLE KARABÜK VALİLİK BİNASINI YENİDEN DÜŞÜNMEK ;

Cinsiyetiniz nedir?

Erkek / Kadın

Yaşınız?

(20 altı) / (20 – 40) / (40 – 60) / (60 ve üzeri)

Öğrenim durumunuz nedir?

Okur – yazar / Ortaokul /Lise /Yüksekokul / Lisans /Yüksek Lisans /Doktora

YAPININ PLANANAN İŞLEVE GÖRE KULLANILMAMASININ SEBEBİ SİZCE NEDİR?

1-) Yeni Valilik Binası'nın konumu kamusal kullanımı destekler düzeyde midir?

EVET / HAYIR

2-) Yapının belediye binası olarak kullanılmamasındaki sebep sizce siyasal ya da politik nedenler midir?

EVET / HAYIR

3-) Yapının belediye binası olarak hizmete alınmamasındaki sebep sizce koşullarına göre yüksek maliyetlerde inşa edilmesi midir?

EVET / HAYIR

4-) Yapının belediye binası olarak hizmete alınmamasındaki sebep kullanıcıların kendi algı ve görüşleriyle ilgili olabilir mi?

EVET / HAYIR

5-) Sizce yapının belediye binasından valilik binasına dönüştürülmesi uygun bir karar mı?

EVET / HAYIR

6-) Sizce yapının mimari yarışma sonucunda yapılması doğru bir karar mı?

EVET / HAYIR

YAPIYA İLİŞKİN;	Çok olumlu	Olumlu	Orta düzey	Olumsuz	Çok olumsuz
Kamu yapısı olarak kurgulanan yapının kentli için eşit erişim imkanı sağlaması ;	☐	☐	☐	☐	☐
Yapının için seçilen arazi;	☐	☐	☐	☐	☐
Yapının çevresi olan ilişkisi (mevcut gabari ile uyumu) ;	☐	☐	☐	☐	☐
Yapının çevresi ile gündelik hayatı desteklenmesi;	☐	☐	☐	☐	☐
Yapının farklı yapılara dönüştürülme imkanı:	☐	☐	☐	☐	☐

YAPIYA İLİŞKİN;	Çok olumlu	Olumlu	Orta düzey	Olumsuz	Çok olumsuz
Yapının iç mekan konforu :		☐	☐	☐	☐
Yapı içindeki sirkülasyon kurgusu:	☐	☐	☐	☐	☐
Yapının kullanıcı üzerindeki algısı :	☐	☐	☐	☐	☐
Yapının doğrultusu ve araziye yerleşimi;	☐	☐	☐	☐	☐
Yapıya ilişkin yaklaşım kararları;	☐	☐	☐	☐	☐
Yapının günümüz şartlarına sunduğu yenilikçi çözümler;	☐	☐	☐	☐	☐
Yapının açık alan düzenlemesi	☐	☐	☐	☐	☐
Yapı adasının gece-gündüz kullanımı	☐	☐	☐	☐	☐
Yapının işlevselliği	☐	☐	☐	☐	☐
Yapının kent dokusu ve kent mimarisi ile uyumu	☐	☐	☐	☐	☐
Yapının genel görünümü	☐	☐	☐	☐	☐

ÖNERİLER;

1. Sizce belediye binası konumu neresi olmalıdır? (Lütfen belediye binasının konumun haritadan işaretleyiniz.)

1; Yeşil Mahalle; Atatürk bulvarı

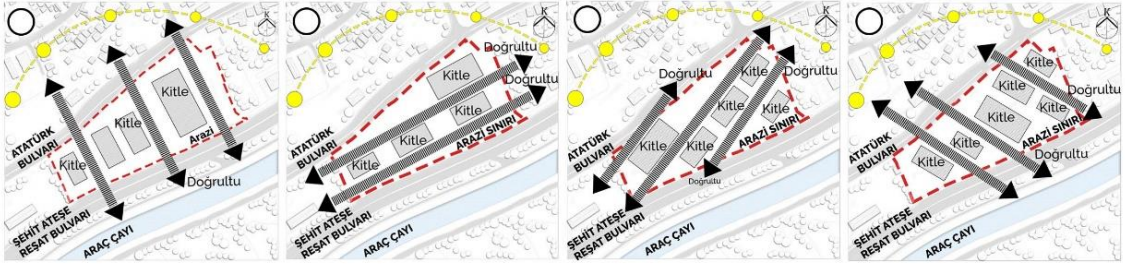
3;Fevzi Fırat Caddesi; Menderes caddesi arasındaki bölgesi

2; İstasyon Bölgesi; İstasyon garı

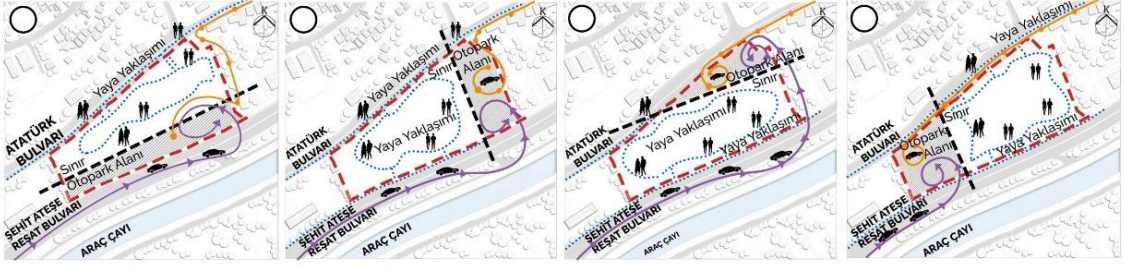
4;İnönü Caddesi, Süleymanpaşa Caddesi; Köprübaşı bölgesi

5;Taşkent Caddesi ; Esentepe Bölgesi Girişi

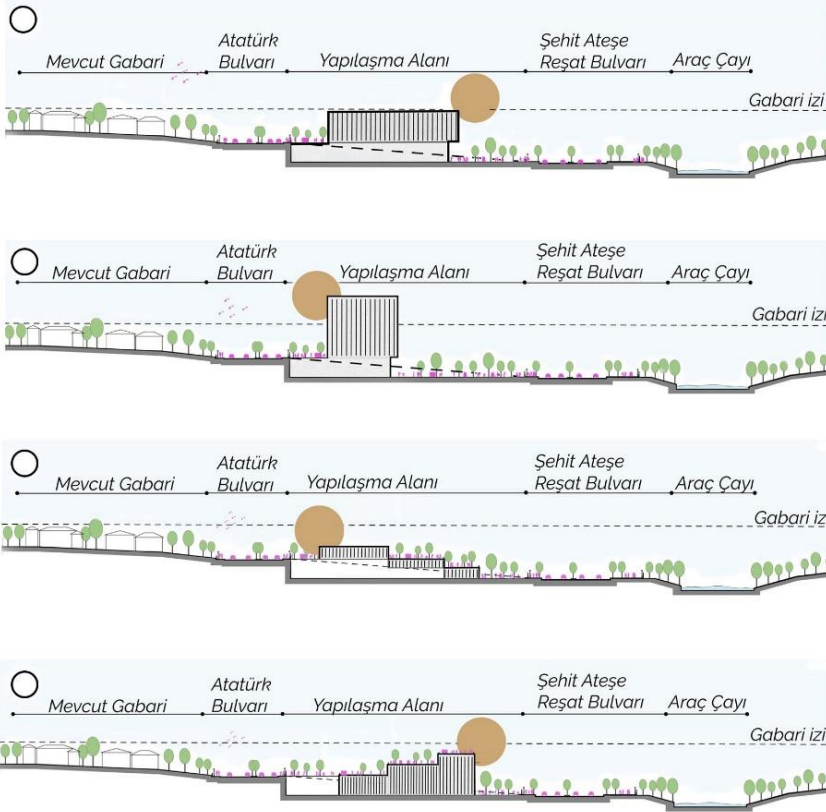
2.Yapının doğrultu ve konumlanışı sizce nasıl olmalıdır? (lütfen tercih ettiğiniz kutucuğu işaretleyin)

3.Mevcuttaki kullanıma yönelik yaklaşım kararları nasıl olmalıdır? (lütfen tercih ettiğiniz kutucuğu işaretleyin)

4.Yapının kent silüetindeki etkisi ve mevcut gabari ile ilişkisi sizce nasıl olmalıdır? (lütfen tercih ettiğiniz kutucuğu işaretleyin)

Mevcut gabari izini tutan yaklaşımla araziye konumlanarak Kitlenin kent silüetinde gabarinin izinin sürekliliğini sağlamak.

Mevcut gabari izini aşan bir yaklaşımla araziye konumlanarak; Kitlenin kent silüetinde simgesel bir odak haline almasını sağlamak.

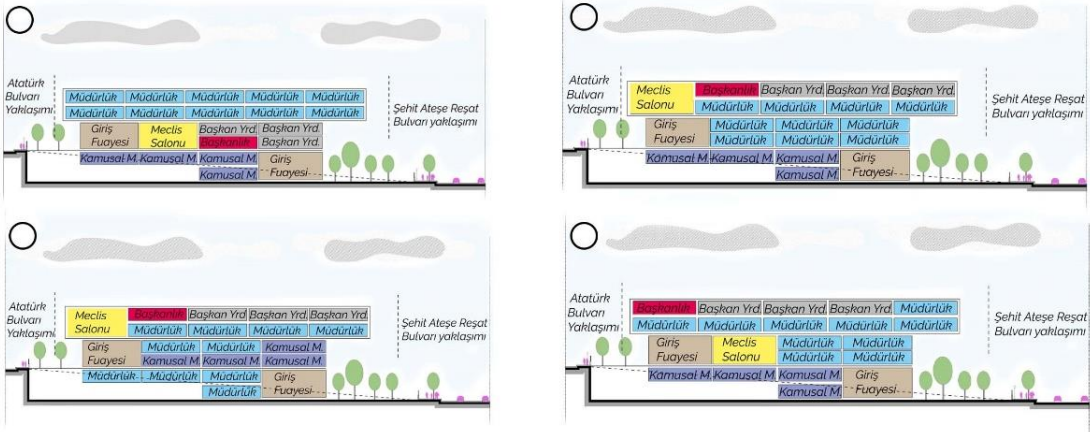
Mevcut topografya izini tutan bir yaklaşımla araziye konumlanarak; Kitlenin insan ölçeğinde ve gabarinin algısını bozmayacak şekilde olmasını sağlamak.

Mevcut topografya izine ters yönde bir eğimle oluşturularak araziye konumlanarak; Kitlenin kentli ile ilişkisini kurmasını sağlamak.

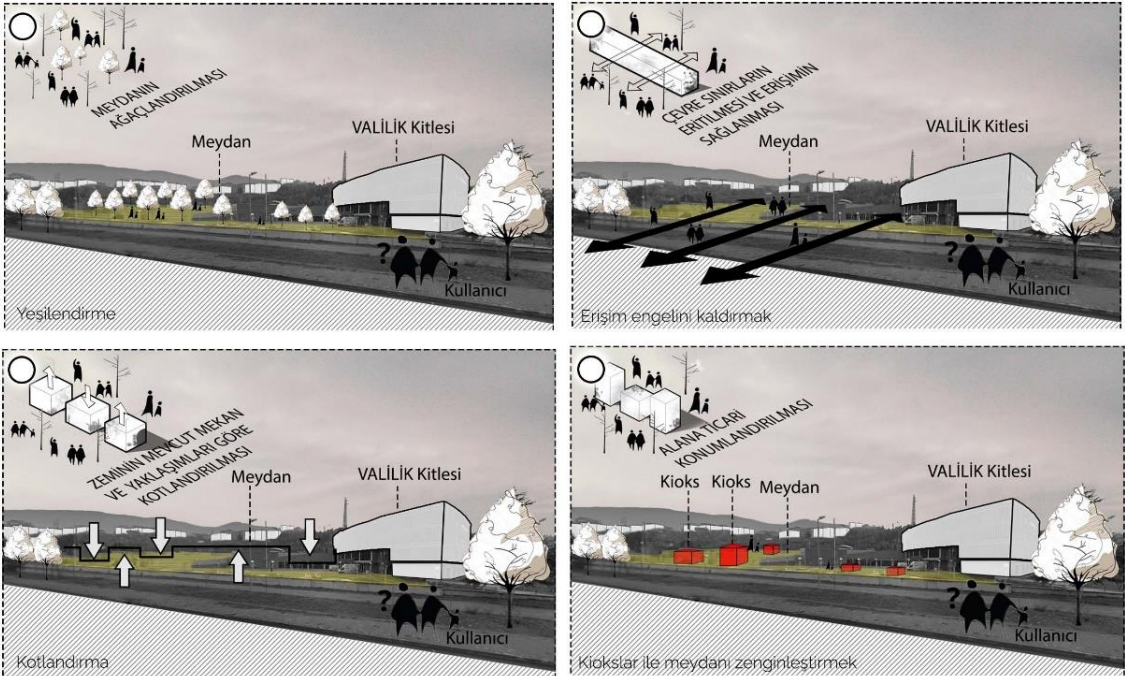
Lütfen diğer sayfaya geçiniz. 3

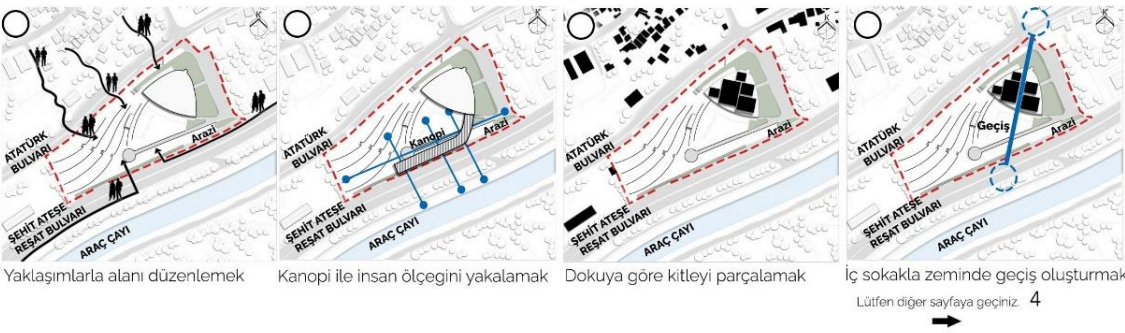
5. Kamusal yapının ideal mekan organizasyonu sizce nasıl olmalıdır? (lütfen tercih ettiğiniz kutucuğu işaretleyin)

6. Mevcutta Valilik binası olarak kullanılan yapının kamusal kullanımı nasıl desteklenmelidir? (lütfen tercih ettiğiniz kutucuğu işaretleyin; bu soruda 1'den fazla tercih işaretleyebilirsiniz)

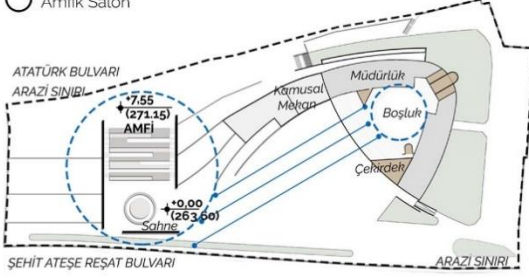

7. Yapının çevresi ile olan ilişkisi sizce nasıl güçlendirilir? (lütfen tercih ettiğiniz kutucuğu işaretleyin; 1'den fazla tercih yapabilirsiniz)

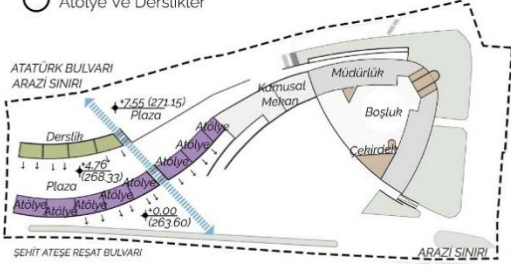

8. Mevcutta oluşturulan mekan organizasyonuna ilave olarak kamusallığı destekleyecek hangi birimler oluşturulmalıdır? (lütfen tercih ettiğiniz kutucuğu işaretleyin; bu soruda 1'den fazla kutucuk işaretleyebilirsiniz.)

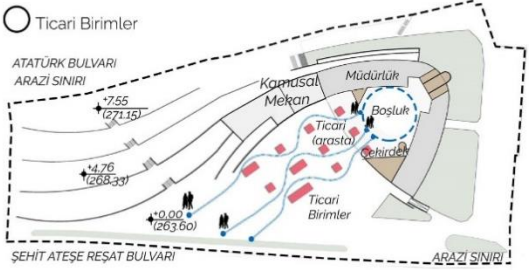
Amfî Salon

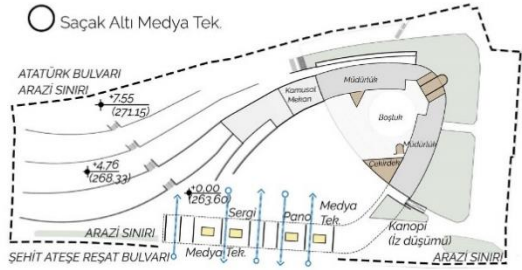
Atölye Ve Derslikler

Ticari Birimler

Saçak Altı Medya Tek

9. Alanda gece gündüz kullanımını destekleyecek hangi önerileri getirilmelidir? (lütfen tercih ettiğiniz kutucuğu işaretleyin)

Aydınlatma Elemanı Konumlandırılmak

Bisim durağı

Kentsel Mobilyalar

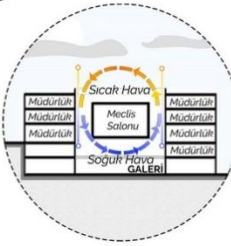

Etkinlik Alanları

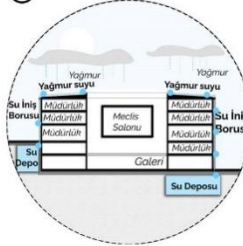

10. Yapıya değer katacak ilave yenilikçi sürdürülebilir çözümler neler olabilir? (lütfen tercih ettiğiniz kutucuğu işaretleyin)

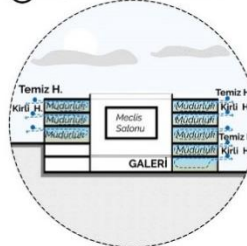
Galerî kullanımı desteklemek

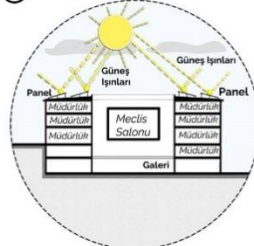
Yağmur suyunu kullanılması

Doğrudan havalandırması

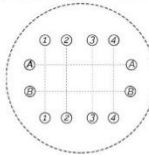

Güneş enerjisini kullanmak

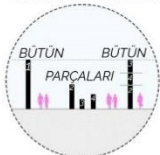

11. Yapının farklı kamusal mekanlara dönüştürülmesinin sonrasında yaşanan sorunların en aza indirgenmesi için dönüşümlere hangi tavrda yaklaşılmalıdır? lütfen tercih ettiğiniz kutucuğu işaretleyin; bu soruda 1'den fazla kutucuk işaretleyebilirsiniz.)

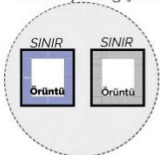
Gridal düzende müdahalede bulunmak

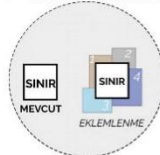
Dönüştürülebilir Müdahalede bulunmak

Sınırı koruyup iç örüntüyü değiştirerek

Sınırı geliştirerek müdahalede bulunmak

Hiç müdahalede bulunmamak

son TEŞEKKÜRLER 5

ÖZGEÇMİŞ

Karabük doğumlu Semih Özer Lise öğrenimini Karabük Anadolu Öğretmen Lisesinde tamamladı. Üniversite eğitimini, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünde tamamladı. Mezuniyetinin ardından Orient Mimarlık'ta çalıştı. Farklı, büyüklük ve programlardaki birçok projede çalışma imkânı buldu. 2018 yılında İzmir Revizyon Mimarlık bürosunu kurdu. Ulusal yarışmalarda ödülleri vardır.